

Módosított változat
Készült az ÚMVP Irányító Hatóság (FVM) megbízásából
2008-04-01

HVS Tervezési Útmutató

Segédlet az előzetesen
elismert vidékfejlesztési
akciócsoportok és a Helyi
Vidékfejlesztési Irodák
számára

2008. április 1.

Bevezető

Az ÚMVP IH felkérte az EPAP Kft-t a HVS kidolgozását lehetővé tevő szoftver és az ehhez tartozó internetes felület elkészítésére.

Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program keretében készülő helyi vidékfejlesztési stratégiák kidolgozása a HVS tervezési eszköz segítségével, és az általa nyújtott struktúra mentén valósul meg. A HVS tervezési eszköz egy Internet alapú standardizált beszámolók készítését lehetővé tevő szoftveres minőségbiztosítási rendszer, amelyen keresztül rögzíthetők a stratégiák.

Jelen tervezői kézikönyv célja, hogy eligazítást adjon az előzetesen elismert vidékfejlesztési akciócsoportoknak és Helyi Vidékfejlesztési Irodáknak a Helyi Vidékfejlesztési Stratégiák helyes kidolgozásához. Mivel azonban a stratégiai tervezés és a szoftver nem választhatók el egymástól, a kedves felhasználó nemcsak a stratégia kidolgozására vonatkozólag fog e könyvben hasznos információkat találni, hanem a szoftver alkalmazására vonatkozólag is.

Az EPAP munkatársainak széleskörű tapasztalatai az Internet alapú standardizált riportolást lehetővé tevő szoftveres minőségbiztosítási rendszerek kiépítésében és kezelésében a HVS tervezési rendszerbe is beépültek. A HVS eszköz úgy íródott, hogy a lehető legkevesebb számítógépes ismeret birtokában is képes legyen bárki a stratégiák rögzítésére. A tervezőket felhasználóbarát felületek, és a stratégiák megalkotását segítő példák és jó gyakorlatok sokasága várja.

A könyv első fejezete a HVS tervezés folyamatával, vagyis a közösségi tervezéssel foglalkozik. A második fejezet a 2007-2013 között megvalósuló konkrét tervezési módszertant ismerteti, külön hangsúlyt helyezve a fenntarthatóságra és az esélyegyenlőségre. Ezen alapvető, horizontális elvek érvényesítése a HVS-ben és annak megvalósításában kulcsfontosságú a helyi közösségek alkalmazkodóképességének, illetve a kiszámítható és a külső tényezőktől kevésbé függő fejlesztésének szempontjából.

Jelen könyvet ajánljuk mindenkinek, aki a helyi vidékfejlesztési stratégiák kialakításában részt vesz, vagy részt kíván venni, ugyanakkor bárki számára érdekes információkat tartalmazhat a vidékfejlesztésről.

Egy igen aktív időszaknak nézünk elébe. Reményeink szerint a helyi szereplők aktivitása, a birtokukban levő tudás, a régiós, illetve központi segítségnyújtás és a tervezést támogató Internet alapú rendszer együttesen hozzájárul ahhoz, hogy az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program sikerrel záruljon, és valóban egy Új Magyarország születhessen.

Az ÚMVP Irányító Hatóság megbízásából,

EPAP

Tartalom

Bevezető	2
Tartalom	3
1 Helyi demokráciaépítés, partnerség	7
1.1 Helyi demokrácia-építés általános alapelvei.....	7
1.1.1 Partnerség elve	7
1.1.2 Folyamatosság elve.....	8
1.1.3 Nyilvánosság elve	8
1.1.4 Folyamatos monitoring elve	8
1.1.5 Jövőépítés elve.....	8
1.1.6 Hatékony kommunikáció elve	8
1.1.7 A lehető legszélesebb körű konzultáció elve	8
1.1.8 Közérthetőség, világos javaslat-meghatározás elve.....	8
1.1.9 Hozzáférés elve.....	9
1.1.10 Kooperáció elve.....	9
1.2 Helyi demokrácia-építés alapvető céljai	9
1.2.1 Legitimáció.....	9
1.2.2 Demokratikus tervezés.....	9
1.2.3 Tervezés minőségének javítása	9
1.2.4 Integrált vidékfejlesztés	9
1.2.5 Korai részvétel biztosítása a tervekészítés során.....	9
1.2.6 Végrehajtás sikerének biztosítása	10
1.2.7 Konfliktus-megelőzés.....	10
1.2.8 Érintettek igényeinek figyelembevétele	10
1.2.9 Az érintettek hangja.....	10
1.3 Érintett térkép	10
1.4 HVS kidolgozásának horizontális eszközei	15
1.4.1 Egyeztetések	15
1.4.2 Adatbegyűjtő űrlapok.....	15
1.4.3 Útmutatók	16
1.4.4 Véleményezési űrlapok.....	16
1.4.5 Jegyzőkönyvező űrlapok.....	16
1.4.6 Kommunikáció.....	16
1.4.7 HVS felület	17
1.5 HVS kidolgozásának vertikális eszközei	17
1.5.1 Státuszjelentések.....	17
1.5.2 Előzetes HVS-ek.....	17
1.6 HVS tervezési folyamata	17
2 HVS horizontális alapelvei	19
2.1 Fenntarthatóság	19
2.1.1 Fenntarthatóság hármas értelmezése	19
2.1.2 Fenntarthatósági szempontok.....	20
2.2 Esélyegyenlőség	21

2.3	Horizontális elvek érvényesítésének kezelése a tervezés folyamata során	23
2.3.1	Előkészítés	23
2.3.2	Helyzetelemzés	23
2.3.3	Prioritások, intézkedések és forrásallokáció	23
2.3.4	Megoldási javaslatok	23
2.3.5	Véglegesítés	24
3	A HVS felépítése	25
3.1	Helyzetelemzés	25
3.2	Fő fejlesztési prioritások és intézkedések	26
3.3	Megoldási javaslatok (HPME-ek)	26
3.4	Szabadszöveges tervezői kiegészítés	26
3.5	Központi, országos adatbevitel	26
3.6	HVS, mint komplex fejlesztési terv	26
4	A helyzetelemzés elkészítése	28
4.1	Település szintű adatok	28
4.2	A helyzetelemzés szabadszöveges elemei	29
4.2.1	A település 5 legnagyobb foglalkoztató vállalkozása	29
4.2.2	Legfontosabb probléma és lehetőség a településen	29
4.2.3	A térség általános jellemzői, a hely szelleme	29
4.2.4	A térség környezeti állapotának leírása	29
4.2.5	47 leghátrányosabb helyzetű kistérség közé tartozó települések bemutatása	30
4.2.6	A térség 10 legnagyobb foglalkoztató vállalkozása	30
4.2.7	A térség helyzete a vállalkozások szempontjából	30
4.2.8	A térség jelentősebb non-profit szervezeteinek jellemzése	30
4.2.9	A térség foglalkoztatottsági helyzete	31
4.2.10	A térség demográfiai helyzete	31
4.2.11	A térség infrastrukturális helyzete	31
4.2.12	Legfontosabb probléma és legfontosabb lehetőség a térségben	31
5	Prioritások és intézkedések	32
5.1	A helyi vidékfejlesztési stratégia struktúrája	32
5.2	Prioritások és intézkedések felvitele	33
5.3	A Prioritások és intézkedések szabadszöveges elemei	34
5.3.1	A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia egymondatos címe	35
5.3.2	A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia alapvető célja	35
6	Megoldási javaslatok	36
6.1	Alapvető szempontok	36
6.2	Megoldási javaslatok struktúrája, kitöltési sorrend	37
6.2.1	Egy javasolt munkamódszer	39
6.3	Megoldási javaslatok szöveges kifejtésének minimum követelményei	39

6.3.1	A HPME – mint szabadszöveges elem – általános ismertetése.....	40
6.3.2	Helyzet/adottság minimum követelményei	40
6.3.3	Probléma/lehetőség minimumkövetelménye	41
6.3.4	Megoldási javaslat formai minimumkövetelményei	42
6.3.5	Várható eredmény formai minimumkövetelményei.....	43
6.3.6	Egyéb, a forrásallokációval kapcsolatos minimumkövetelmények	44
6.3.7	Egy összetett HPME példa.....	45
6.4	Összetett fejlesztések	47
6.5	Horizontális elvek a HPME-kben.....	48
6.5.1	HPME a horizontális elvek figyelmen kívül hagyásával	49
6.5.2	Húsfeldolgozással kapcsolatos HPME a fenntarthatóság elvének figyelembe vételével	49
6.5.3	Húsfeldolgozással kapcsolatos HPME az esélyegyenlőség elvének figyelembe vételével	50
6.5.4	További HPME-k horizontális elvek figyelembevételével.....	51
6.5.5	Elvárás a horizontális elvekkel kapcsolatban	52
6.6	Tervezés az ÚMVP III-IV. tengelyeire és más alternatív forrásokra.....	53
6.6.1	Az ÚMVP tengelyeihez tartozó intézkedések.....	55
6.6.2	Tervezési fejezetek.....	56
6.6.3	Helyi gazdaságfejlesztés	57
6.6.4	Helyi szolgáltatás-, falu- és településfejlesztés	57
6.7	LEADER tervezés.....	58
6.7.1	A LEADER kiegészítő jellege a következő esetekben érvényesül:	58
6.7.2	A komplex projekt (7. jogcímcsoport).....	58
6.7.3	Példa egy komplex projektre.....	59
6.8	Megoldási javaslatok rögzítése a területen	60
6.9	Megoldási javaslatokhoz tartozó szabadszöveges elemek.....	62
6.9.1	Fő fejlesztési prioritások és intézkedések viszonya és ütemezése, illetve a teljes stratégia várható hatása	62
6.9.2	Az esélyegyenlőség és a fenntarthatóság érvényesülésének bemutatása a stratégiában	62
6.9.3	Korábbi fejlesztési terveknek a tervezési területre gyakorolt hatásai.....	62
6.9.4	A stratégiaalkotási folyamat lezárta után tervezett LEADER-szerű működés bemutatása	62
7	Jelentések és a központi visszajelzések	64
7.1	Jelentések helyi szintű kezelése	64
7.2	Központi visszajelzések kezelése.....	64
1.	Melléklet – Alapfogalmak.....	65
2.	Melléklet – A HVS kidolgozása során végiggondolandó alapkérdések.....	67

3. Melléklet – Fenntarthatósági elvrendszer részletes felsorolása.....	69
3.1 Holisztikus, átfogó és általános értékek.....	69
3.2 Környezeti és természeti szempontok, kritériumok.....	70
3.3 Gazdasági szempontok, kritériumok.....	71
3.4 Társadalmi szempontok, kritériumok.....	72
4. Melléklet – A HVS teljes struktúrája.....	73

1 Helyi demokráciaépítés, partnerség

A partnerség elvének elmélyítése és kiterjesztése az Európai Unió közpolitikáinak tervezése és megvalósítása során az egyik legfontosabb célkitűzés. Különösen így van ez a fejlesztéspolitika vonatkozásában, ahol a decentralizáció mellett a partnerséget jelölik meg az EU-s dokumentumok a következő tervezési időszak egyik legfontosabb kritériumaként.

A partnerség a jelenlegi EU-s jogszabályokban, és egyéb dokumentumokban már-már túlmutat az egyszerű egyeztetési kötelezettségen. A társadalmi egyeztetést manapság - a demokrácia minőségi fejlődése szempontjából - minden olyan, egy tágabb vagy szűkebb közösséget érintő döntések előkészítésének kiemelt részeként kell tekinteni, amelyek jelentős befolyással vannak az állampolgárok mindennapjaira, illetve jövőjére. Ezek a döntések lehetnek egyszerű eldöntendő kérdésekben megjelenők, illetve lehetnek komplexebb (jogszabályok, fejlesztési stratégiák, programok) dokumentumok előkészítése során felmerülő sorozatos döntések a különböző alternatívák közül. Mindezeket túl a partnerséget folyamatos, érdemi párbeszédnek tekintjük a fejlesztéspolitikában érdekelt egyének, csoportok, jogi személyek és állami szervek között.

Jelen fejezet a 2007-13-as Helyi Vidékfejlesztési Stratégiák (HVS) kidolgozásának „társadalmisításához” fogalmaz meg ajánlásokat, követendő metódusokat. A Helyi Vidékfejlesztési Stratégiák kiemelt fontosságúak, hiszen a vidékfejlesztés szempontjából jelentős mértékben meghatározzák a térségek fejlesztésének jövőbeni irányait.

A társadalmi egyeztetés jelentősége abban áll, hogy csak a valós társadalmi igényeken és szükségleteken alapuló, a helyben élők elképzelésein nyugvó fejlesztések valósuljanak meg a jövőben. Azt gondoljuk, hogy a helyi mikro-közösségek tagjai azok, akik a legjobban ismerik a szűkebb lakókörnyezetük adottságait és kitörési pontjait. Az érintettek érdemi bevonásától azt várjuk, hogy olyan tervek készülnek, amelyek valós problémákat definiálnak, és arra életszerű, a település adottságaihoz igazodó megoldási javaslatokat adnak válaszul.

A tervezési folyamat során el kell kerülni, hogy az adott térség egy szűk rétege határozza meg ezen irányokat. Azt kell szem előtt tartani, hogy érdemi társadalmi konszenzuson és részvételen nyugvó dokumentum jöjjön létre a közös erőfeszítések eredményeképpen.

Ez a fejezet a társadalmi egyeztetések lefolytatásához ad konkrét eligazítást, és hozzájárul majd a sokszor oly nehezen létrejövő helyi konszenzus megteremtéséhez.

1.1 Helyi demokrácia-építés általános alapelvei

A társadalmi egyeztetések sikeres lefolytatásához elengedhetetlenül szükséges a következő elvek megértése és alkalmazása a folyamat minden egyes fázisában. Általánosságban az alapelvek lényege az, hogy a tervezési folyamat során „terelő” jelleggel befolyásolják az egyeztetési folyamat egyes állomásainak kialakítását és lefolytatását.

1.1.1 Partnerség elve

Ezen elv értelmében bevonásra kerülnek a helyi érintettek a tervezési folyamatba, majd pedig véleményük beépül az elkészítendő fejlesztési tervbe. A széleskörű partnerség megvalósítása során olyan terv alakulhat ki, amelyben jelen vannak bizonyos minimum konszenzusok, és azt a közösség többsége elfogadja a megvalósítás során.

1.1.2 Folyamatosság elve

A részvételnek, egyeztetéseknek folyamatosnak kell lenniük, nem szabad a végső fázisra hagyni az egyeztetéseket, mert akkor már nagyobb módosításra nem nyílik lehetőség. A tervek évenkénti felülvizsgálati kötelezettsége a folyamatosság elvének alkalmazását kötelezővé teszi.

1.1.3 Nyilvánosság elve

A folyamat minden része teljesen nyilvános mind a résztvevők, mind az utólag érdeklődők számára. A folyamat bármelyik szakaszában csatlakozhat bármilyen érintett, senkit nem szabad kizárni a folyamatból. Különböző fórumokon és eszközök által biztosítani kell az elv zökkenőmentes teljesülését.

1.1.4 Folyamatos monitoring elve

Utólag meg kell vizsgálni, hogy a folyamat során a döntéshozók megfelelően vonták-e be a munkába az érintetteket illetve, hogy minden arra érdemes ötlet, javaslat beépült-e a végleges anyagba. Ennek a legfontosabb biztosítása egy kiterjedt dokumentációs rendszer kiépítése.

1.1.5 Jövőépítés elve

Az elv azt hivatott biztosítani, hogy a különböző fejlesztési elképzeléseket valló, de jelen munkában közös célok érdekében együtt dolgozó érintettek és döntéshozók egymás iránti bizalmát erősítse egy konstruktívabb jövő érdekében.

1.1.6 Hatékony kommunikáció elve

A tervezési folyamatot társadalmasítani kell a hatékony kommunikáció segítségével. A hatékony kommunikáció azt jelenti, hogy az érintettekhez időben eljutnak a véleményezendő anyagok, és az azokra tett észrevételeket érdemben megvitatják a döntéshozók.

1.1.7 A lehető legszélesebb körű konzultáció elve

A stratégia-kialakítás folyamata során folyamatosan és széles körben kell konzultációs lehetőséget biztosítani a nyilvánosság számára.

1.1.8 Közérthetőség, világos javaslat-meghatározás elve

A konzultáció során közérthetőségre kell törekedni. Kerülni kell a szakmai zsargonok használatát, illetve azok használatakor fogalommagyarázatot kell adni. A javaslatokat úgy kell megfogalmazni, hogy azok közérthetőek legyenek. Ezen felül nem szabad javaslat-csomagokat összevonni anélkül, hogy a tervezési folyamat során azok nem kerülnek kibontásra. Természetesen ez nem azt jelenti, hogy komplex problémákat ne lehessen összevontan kezelni, de a közérthetőség elve akkor érvényesül, ha a folyamat egyes állomásai elkülöníthetőek.

1.1.9 Hozzáférés elve

A készülő HVS nyilvánosságát és hozzáférhetőségét biztosítani kell. Azt gondoljuk helyes útnak, ha online is nyomon követhetőek a tervdokumentumok. Ezzel párhuzamosan azonban papíralapon is elérhetővé kell tenni a terveket, és a jegyzőkönyveket.

1.1.10 Kooperáció elve

A konfrontációt és a rivalizálást fel kell, hogy váltsa az együttműködés gondolata és a közös tervezés, részvétel a társadalmi folyamatokban. Ha jelen tervezés folyamán ez elindul, kialakul a bizalom, akkor talán van esély a jövőbeni többszöri együttműködésre is.

1.2 Helyi demokrácia-építés alapvető céljai

A következő célok elérése alapvetően befolyásolja a terv társadalmi egyeztetésének sikerességét. Ezen célok megvalósítására szintén minden fázisban törekedni kell, párhuzamosan az elvek figyelembevételével. Hangsúlyozzuk, hogy a célokhoz vezető utat az alapelvek figyelembevételével tartjuk elérendőnek.

1.2.1 Legitimáció

Megfelelő szintű társadalmi egyeztetéssel a tervezési dokumentum magas szintű legitimációval fog rendelkezni, amely hozzájárul annak társadalmi elfogadásához, illetve sikeres végrehajtásához is.

1.2.2 Demokratikus tervezés

A legitimáció céljával párhuzamosan szintén nagy jelentősége van a demokratikus céloknak. Minden érintett egyenlőképpen részt vehet a tervezésben tekintet nélkül a vallására, etnikai hovatartozására vagy éppen fizikai akadályoztatására.

1.2.3 Tervezés minőségének javítása

Az érintettek magas szintű bevonásával javul a terv minősége is, mivel a különböző kollektív alkotótechnikák alkalmazásával magas hozzáadott érték érhető el, illetve valóban a szükséges igények és célok jelennek meg.

1.2.4 Integrált vidékfejlesztés

Az Integrált vidékfejlesztés a területfejlesztési szakpolitikai célok érvényesülését szolgáló egyik legfontosabb pillér, amely a vidékfejlesztést integráltan, több, az agrárágazaton határozottan túlmutató gazdasági szektor fejlesztésével, és szociális aspektusok figyelembevételével kívánja elérni. Az integráció alapját a terület, a vidékies térség jelenti.

1.2.5 Korai részvétel biztosítása a tervekészítés során

Már a folyamat kezdetén szükséges az érintettek bevonása, nem redukálhatjuk le a legutolsó verzió véleményezésére a valós párbeszédet. A vidékfejlesztési tervek akkor lehetnek igazán sikeresek, ha már a közösségbe való regisztráció idején egy viszonylag széles érintett csoport részt vesz a tervezés folyamatában.

1.2.6 Végrehajtás sikerének biztosítása

Egy jól működő társadalmi egyeztetéssel biztosított a terv sikeres végrehajtása is, mivel valóban reális helyi igényeken/szükségleteken és célokon nyugvó anyag került elfogadásra.

1.2.7 Konfliktus-megelőzés

Ha az érintettek a korai részvétel elve alapján megfelelően bevonásra kerültek és meghallgatták a szavukat, akkor egyre kisebb az esélye az utólagos konfliktusoknak, kritikáknak. Ezáltal megelőzhetők az utólagos konfrontálódások, amelyek ronthatják a terv legitimitását.

1.2.8 Érintettek igényeinek figyelembevétele

Az érintettek szükségleteinek, céljainak megfelelő módon történő kiszűrése, feldolgozása és beépítése a tervben fontos célt képez, és szintén növeli a siker lehetőségét.

1.2.9 Az érintettek hangja

A Partnerségi Kézikönyvvel a célunk az, hogy az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program (ÚMVP) III. és IV. tengelyében a stratégiaalkotás az érintettek véleményének folyamatos nyomon követése és becsatornázása mellett történjen. Olyan tervek készüljenek, amelyekben az érintettek érdemben részt vesznek. Legyen az elkövetkező időszak egy olyan új vidékfejlesztési program megalapozása, melynek keretében a helyben élők aktív munkájával, a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium és a VKSZI segítségével sikerül egy jobb és élhetőbb vidéki Magyarországot teremteni.

1.3 Érintett térkép

A HVS-t az előzetesen elismert vidékfejlesztési akciócsoportoknak kell elkészíteni a tervezést koordináló csoportok (TKCS) vezetésével és különféle tematikus munkacsoportok támogatásával (feladataik részletesen megtalálhatók a *HVS helyi tervezési folyamata* című dokumentumban, amely letölthető a VKSZI honlapjáról). Ugyanakkor a tervezés érintettjeinek köre ettől sokkal szélesebb lehet.

A következőkben táblázatos formában összefoglaljuk azokat a szereplőket, akik a vidékfejlesztés érintettjei. Hangsúlyozni szeretnénk, hogy jelen lista nem kizárólag az ÚMVP III. és IV. tengelyére készült. A felsorolás funkcionálisan ennél tágabb körű. Ugyanakkor a nevezett tengelyek intézkedései, ha nem is közvetlen formában, de indirekt módon kihathatnak a felsorolt személyek, szervezetek munkájára és mindennapi életére. A felvázolt térkép alkalmas arra, hogy a HVI illetékességi területén, illetve az előzetesen elismert vidékfejlesztési akciócsoportok működési területén segítse a valóban releváns érintettek megszólítását, és becsatornázását a tervezés folyamatába. Nyilvánvaló, hogy nem azonos mértékben fognak az érintettek részt venni a tervezés folyamatában, amelynek több oka is lehet. A lehetőséget azonban biztosítani kell számukra. Nem szabad a tervezést egy szűk „elitnek” lefolytatni, mert a helyi demokrácia fejlődéséhez szükséges a részvétel. Úgy gondoljuk, hogy a tervkészítés jó alkalom a partnerség fokozására, illetve az alulról jövő kezdeményezések érvényesítésére.

Az érintett-térkép célja, hogy áttekinthető módon felsorolja azokat, akik a vidékfejlesztési források tervezésében, felhasználásában bármilyen módon érintettek lehetnek. Azzal a céllal készült, hogy segítse a tervezési folyamatban résztvevőket.

Helyi érintettek				
	Tervezést koordináló csoport tagjai			
	<table border="1"> <tr> <td>Koordináló csoport vezetője</td> </tr> <tr> <td>Koordináló csoport vezetőjének helyettese</td> </tr> <tr> <td>Egyéb tagok</td> </tr> </table>	Koordináló csoport vezetője	Koordináló csoport vezetőjének helyettese	Egyéb tagok
Koordináló csoport vezetője				
Koordináló csoport vezetőjének helyettese				
Egyéb tagok				
	Az akciócsoport tagjainak listája			
	A határos szervezetek érintettjei			
	Aktív vállalkozások a térségben és környezetében			
	Mezőgazdaság, erdő-, hal-, vadgazdálkodás			
	Bányászat, feldolgozóipar, villamosenergia-, gáz-, gőz-, vízellátás			
	Építőipar			
	Kereskedelem			
	Szálláshely-szolgáltatás és vendéglátás			
	Szállítási, raktározási, postai és távközlési szolgáltatások			
	Pénzügyi közvetítés			
	Ingyanügyletek, gazdasági szolgáltatás			
	Egyéb szolgáltatások			
	Egyéb tevékenység			
	Ténylegesen működő társadalmi (non-profit) szervezetek			
	Kultúrával kapcsolatos tevékenységgel foglalkozó non-profit szervezetek			
	Vallással kapcsolatos tevékenységgel foglalkozó non-profit szervezetek			
	Sporttal kapcsolatos tevékenységgel foglalkozó non-profit szervezetek			
	Szabadidővel kapcsolatos tevékenységgel foglalkozó non-profit szervezetek			
	Oktatással kapcsolatos tevékenységgel foglalkozó folytatató non-profit szervezetek			
	Kutatással, tudományokkal foglalkozó non-profit szervezetek			
	Egészségügygel kapcsolatos tevékenységgel foglalkozó non-profit szervezetek			
	Szociális ellátással kapcsolatos tevékenységgel foglalkozó non-profit szervezetek			

Polgárvédelemmel, tűzoltással kapcsolatos tevékenységgel foglalkozó non-profit szervezetek
Környezetvédelemmel kapcsolatos tevékenységgel foglalkozó non-profit szervezetek
Településfejlesztéssel, lakásüggyel kapcsolatos tevékenységgel foglalkozó non-profit szervezetek
Gazdaságfejlesztéssel, munkaüggyel kapcsolatos tevékenységgel foglalkozó non-profit szervezetek
Jogvédelemmel kapcsolatos tevékenységgel foglalkozó non-profit szervezetek
Közbiztonság védelmével kapcsolatos tevékenységgel foglalkozó non-profit szervezetek
Többcélú adományosztással foglalkozó non-profit szervezetek, non-profit szövetségek
Nemzetközi kapcsolatokkal foglalkozó non-profit szervezetek
Szakmai, gazdasági érdekképviselettel kapcsolatos tevékenységgel foglalkozó non-profit szervezetek
Politikai tevékenységet folytató non-profit szervezetek
Egyéb szereplők a térségben
Kistérségi fejlesztési tanács
Elnök
Polgármesterek
A térségben irodával rendelkező gazdasági kamarák képviselői
Megyei területfejlesztési tanács képviselője
Munkaadói és munkavállalói szervezetek egy-egy térségi illetékességű képviselője
A közigazgatási hivatal képviselője
Polgármesterek
Térség polgármesterei
A települési önkormányzatok képviselő-testülete
Térség településeinek önkormányzatainak képviselő-testülete
Kisebbségi Önkormányzatok elnöke, képviselői
Képviselő-testület bizottságai

	Területfejlesztéssel, településfejlesztéssel, városfejlesztéssel foglalkozó Bizottság elnöke
	Pénzügyi, programozási, gazdasági feladatokat ellátó Bizottság elnöke
	Oktatással, képzéssel foglalkozó Bizottság elnöke
	Szociális ügyekkel foglalkozó Bizottság elnöke
Vertikális érintettek (vertikális partnerség) elérhetőségei	
	Megyei Területfejlesztési Tanács
	Megyei Területfejlesztési Tanács Tikársága
	Regionális Fejlesztési Tanács (Regionális Fejlesztési Ügynökség)
	Regionális Fejlesztési Tanács (Regionális Fejlesztési Ügynökség)
	FVM VKSZI
	FVM VKSZI FVM VKSZI Roma Integrációs Programiroda (RIPI) helyi szakértő-mentorai
	Szakértői intézetek
	RKK
	VÁTI Kht. (Stratégia Tervezési és Vidékfejlesztési Iroda)
	VÁTI Területi Irodák
	Kistérségi Fejlesztési és Program Iroda
	Kistérségi Fejlesztési és Program Iroda
	Önkormányzati és térségi koordinátor
	Önkormányzati és térségi koordinátor
	Fejlesztéspolitikában aktív állampolgárok, szakértők, és egyéb értelmiségiek (Orvos, ügyvéd stb.)
	Fejlesztéspolitikában aktív állampolgárok, szakértők, és egyéb értelmiségiek (Orvos, ügyvéd stb.)
	Helyi újságírók
	Helyi újságírók
	Vállalkozásfejlesztési alapítvány irodái, szervezetei
	Vállalkozásfejlesztési alapítvány irodái, szervezetei

Regionális Idegenforgalmi Bizottság
Regionális Idegenforgalmi Bizottság
Egyéb érintettek
Jegyzők, körjegyzők
Jegyzők, körjegyzők
A képviselő-testület hivatalainak osztályvezetői (ha van)
Területfejlesztéssel, településfejlesztéssel, városfejlesztéssel foglalkozó ügyosztály
Pénzügyi, programozási, gazdasági feladatokat ellátó ügyosztály
Oktatással, képzéssel foglalkozó ügyosztály
Szociális ügyekkel foglalkozó ügyosztály
Önkormányzati intézmények, cégek vezetői
Alapfokú oktatási intézmény vezetője
Középfokú oktatási intézmény vezetője
Közszolgáltatást nyújtó intézmények vezetői
Önkormányzati társulások a térségben
Hatósági igazgatási társulás, Intézményi társulás, Társult képviselő-testület
Dekoncentrált közigazgatási szervek
Dekoncentrált közigazgatási szervek
A Kistérségi Fejlesztési Tanács munkaszervezetének vezetője
A Kistérségi Fejlesztési Tanács munkaszervezetének vezetője
Hátrányos/egyéb speciális helyzetben lévő térségekben futó országos jellegű projektek/programok térségi kapcsolattartói
Hátrányos/egyéb speciális helyzetben lévő térségekben futó országos jellegű projektek/programok térségi kapcsolattartói
Helyi egyházi vezetők
Helyi egyházi vezetők
Munkaügyi kirendeltség
Munkaügyi kirendeltség

Szociális igazgatási hatóságok a térségben
Szociális igazgatási hatóságok a térségben
LEADER közösségek vezetői
LEADER munkaszervezet (gesztorszervezet) vezetői

1.4 HVS kidolgozásának horizontális eszközei

A HVS kidolgozásának folyamata során az előzetesen elismert vidékfejlesztési akciócsoportok számára több horizontális eszköz is rendelkezésre áll: egyeztetések, település szintű adatbegyűjtő űrlapok, útmutatók, véleményező-, jegyzőkönyvező űrlapok, projektgyűjtő adatlapok, kommunikáció és a HVS online felület. Ezek helyes használatán múlik a tervezés sikere.

A következőkben bemutatásra kerülnek az említett eszközök főbb ismérvei. Az eszközök részletesebb bemutatása megtalálható a helyi tervezési folyamatot bemutató dokumentumban.

1.4.1 Egyeztetések

- A HVS tartalmi elemeit az akciócsoportok a TKCS vezető által előre meghirdetett (időpont, helyszín, napirend) egyeztetéseken dolgozzák ki
- Egyeztetésnek minősül bármilyen személyes megbeszélés, ha arról jegyzőkönyv készül a formai követelményeknek megfelelően (formai követelmények megtalálhatók az űrlapokon), és legalább a tervezést koordináló csoport bizonyos tagjai részt vesznek rajta (fórumok, munkacsoport megbeszélések, stb..)
- Az egyeztetéseken bármely regisztrált akciócsoporttag részt vehet
- Mérföldkövek lezárásakor az előzetesen elismert helyi vidékfejlesztési közösség 50 % + 1 fő jelenlétére szükség van, a mérföldkő sikeres teljesítésének érdekében.
- Témába vágó illetékesség esetén a szóban forgó akció-, vagy munkacsoporttagok részvétele kötelező
- A tervezést koordináló csoport vezetője és a területileg illetékes HVI vezető minden egyeztetésen képviselteti magát
- Minden egyeztetésről jegyzőkönyvet készít a TKCS egy tagja, a formai követelményeknek megfelelően (formai követelmények megtalálhatók az űrlapokon)
- Csak az egyeztetéseken kidolgozott és jegyzőkönyvezett elemek kerülhetnek a HVS felületen feltöltésre
- Az egyeztetések végén a TKCS vezetője új időpontot és témát javasol a következő egyeztetésre

1.4.2 Adatbegyűjtő űrlapok

- Az adatbegyűjtő űrlapokat a települések egy-egy képviselője tölti ki a formai követelményeknek megfelelően (formai követelmények megtalálhatók az űrlapokon), majd visszajuttatja valamely TKCS tagnak, aki ellenőrzi, majd a TKCS vezető rendelkezésére bocsátja feltöltésre

- Az Irányító Hatóság, vagy a VKSZI bármikor bekérhetik és ellenőrizhetik az adatlapokat
- Csak az adatlapokon a TKCS vezetőknek benyújtott információk tölthetők fel a HVS település szintű adatbevitel folyamán

1.4.3 Útmutatók

- A TKCS vezetőknek az akciócsoport minden tagja számára elérhetővé kell tenni a tervezési időszak megkezdésekor az EPAP tervezési útmutatót (jelen dokumentum)
- Az TKCS vezetőknek az akciócsoport minden tagja számára elérhetővé kell tenni, a tervezési időszak megkezdésekor, a helyi tervezési folyamatot szabályzó dokumentumot (letölthető a VKSZI honlapjáról)
- A TKCS vezetőknek az akciócsoport minden tagja számára elérhetővé kell tenni az előredefiniált prioritásokat, intézkedéseket és megoldási javaslatokat, amint azokhoz hozzá jut

1.4.4 Véleményezési űrlapok

- Bármely akciócsoporttag véleményezheti a HVS bármely fejezetét
- Az illetékes HVI minden, a formai követelményeknek megfelelő űrlapot feldolgozva (formai követelmények megtalálhatók az űrlapokon), az ezzel foglalkozó egyeztetés elé tár megvitatásra
- Csak akkor vitatható meg egy véleményezési űrlap egy egyeztetésen, ha a kitöltője, vagy megjelölt képviselője jelen van az egyeztetésen

1.4.5 Jegyzőkönyvező űrlapok

- Az egyeztetések jegyzőkönyveit a TKCS valamely tagja írja, majd az egyeztetések végén átadja a TKCS vezetőknek, aki megőrzi azokat
- Az Irányító Hatóság, vagy a VKSZI bármikor bekérhetik és ellenőrizhetik a jegyzőkönyveket
- A jegyzőkönyvek által rögzített egyeztetések részleteit a tervezési folyamat második felében elektronikusan is rögzíteni kell a HVS felületen
- A jegyzőkönyv minta használata kötelező.

1.4.6 Kommunikáció

- Minden egyeztetésről, mérföldkőről, a VKSZI vagy az Irányító Hatóság felől jövő információról minden regisztrált akciócsoporttagot értesíteni kell, vagy lehetőséget kell adni azok pro aktív információszerzésére
- Az illetékes HVI és a tervezést koordináló csoport vezetője hetente fix időpontban köteles fogadónapot tartani, és az érdeklődő regisztrált akciócsoporttagoknak minden, a tervezéssel kapcsolatos információt átadni
- Fogadónapon, konzultáción bármely regisztrált akciócsoporttag, érintett fél részt vehet

1.4.7 HVS felület

- A TKCS vezető felel azért, hogy heti rendszerességgel frissítve legyen a HVS online felület az adatlapok és az egyeztetések jegyzőkönyvei alapján

1.5 HVS kidolgozásának vertikális eszközei

A stratégiaalkotási folyamat szerves részét teszi ki a régiós koordinátoroktól és az Irányító Hatóságtól kapott visszajelzések beépítése a HVS-be. Az online módon rögzített HVS-ekről a régiós koordinátorok, a VKSZI és az Irányító Hatóság folyamatosan automatikusan generálódó jelentéseket képes előállítani. A jelentéseknek két típusa különböztethető meg.

1.5.1 Státuszjelentések

A státuszjelentések heti és havi rendszerességgel, illetve ad hoc módon automatikusan készülnek a régiós koordinátoroknak, a VKSZI-nek és az Irányító hatóságnak. Ezek a jelentések a tervezés előrehaladottságát hivatottak nyomon követni. Bemutatják, hogy a helyi szintű adatbevitel hány százalékos készültségi fokon van, illetve kitérnek arra is, hogy az adott csoport hány fő fejlesztési prioritást, intézkedést és megoldási javaslatot állított elő az adott időpontig.

A státuszjelentések arra ösztönzik a helyi csoportokat, hogy HVS módosításait folyamatosan rögzítsék az online felületen. Amennyiben egy csoportnak elmaradásai vannak, akkor a régiós koordinátor jelzi azt. A folyamatos jelentések és az abból fakadó visszajelzések megteremtik a helyi csoportok és a régiós koordinátorok között a stabil viszonyt, ami elősegíti a tervek időbeni elkészülését.

1.5.2 Előzetes HVS-ek

Mivel a tervezési eredményeket online módon folyamatosan rögzíteni kell, bármikor előállíthatók félkész, előzetes HVS-ek. A VKSZI régiós szakmai felelősöknek tehát nemcsak a stratégiák készültségi fokát, hanem azok konkrét tartalmát is nyomon követhetik. Ez a fajta ellenőrzés lehetőséget biztosít a régiós szakmai felelősöknek és az Irányító Hatóságnak, hogy jelezzék ha problémákat látnak a felvitt adatokban, a megjelölt fő fejlesztési prioritásokban, intézkedésekben, vagy a megoldási javaslatokban.

A VKSZI szakmai felelőseitől és az Irányító Hatóságtól érkező tartalmi visszajelzések hozzájárulnak a helyi és a központi szint közötti stabil viszony megteremtéséhez és a jobb minőségű tervezéshez.

A leírt két jelentéstípus és az azokból fakadó visszajelzések jelenik vertikális társadalmi egyeztetés alapját. Az előzetesen elismert vidékfejlesztési akciócsoportoknak és a HVI-knek tehát meg kell ragadni minden olyan lehetőséget, amely a régiós koordinátorokkal, a VKSZI szakmai felelőseivel, vagy az Irányító Hatósággal való egyeztetéssel kapcsolatos, hiszen ezeken keresztül sok új információval gazdagodhatnak

1.6 HVS tervezési folyamata

A tervezésre csoportonként 120 nap áll a rendelkezésre, melynek részletes ütemezése megtalálható a *HVS helyi tervezési folyamata* című dokumentumban, amely letölthető a VKSZI honlapjáról. Jelen útmutatóban csak a tervezés négy mérföldkövét mutatjuk be, amelynek elérése pontosan kijelölt napokhoz kötött.

Egy mérföldköv mindig azt jelenti, hogy a HVS aktuális státuszát átnézte és elfogadta a teljes akciócsoport. Az elfogadás jegyzőkönyvének fénymásolatát pedig elküldik az illetékes régiós

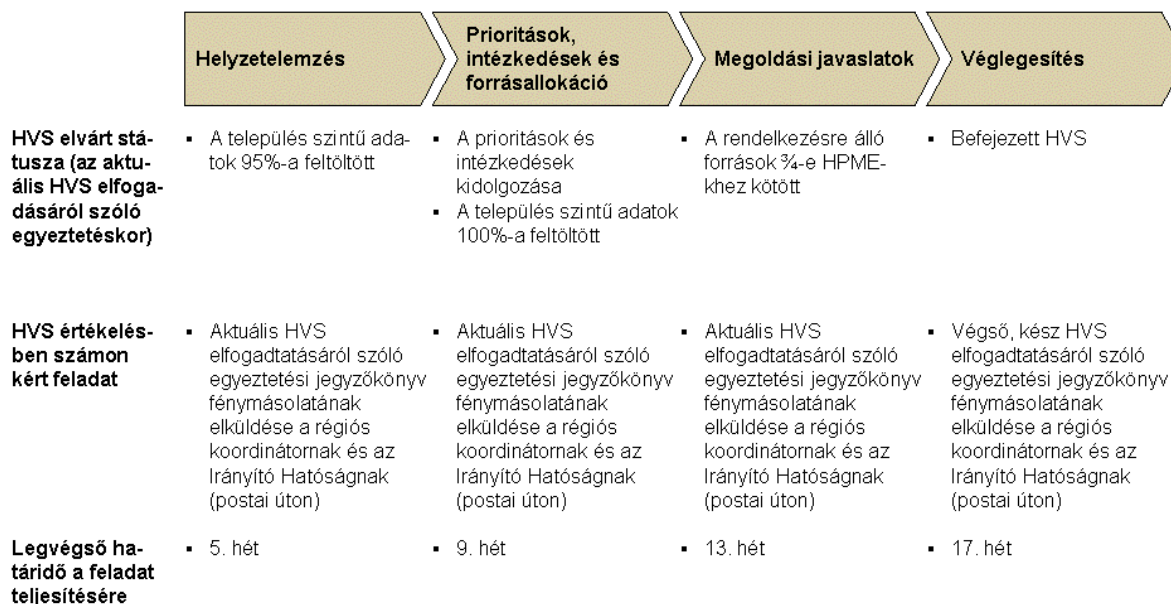
koordinátornak. Minden mérőföldkő esetében elvárt a HVS valamilyen készütségi foka, Ez látható az alábbi ábrán.

A tervezési időszak folyamata és mérőföldkövei

A HVS kidolgozására rendelkezésre álló 120 nap (17 hét) elegendő lesz, amennyiben a tervezők szigorúan ütemezik a feladatokat, és betartják a határidőket

HVS helyi tervezési folyamatnak a HVS értékelésében is számon kért mérőföldkövei*

* A mérőföldkövek kötelezően számon kért teljesítményt várnak el, ugyanakkor a következőkben bemutatott heti bontású ütemterv csak ajánlás
 Forrás: EPAP elemzés

2 HVS horizontális alapelvei

A vidékfejlesztésre vonatkozó Községi Stratégiai Iránymutatásoknak megfelelően a Tanács 1698/2005/EK rendelete alapján felhasználható támogatásoknak messzemenően hozzá kell járulniuk az EU fő prioritásaihoz (Lisszabon, Göteborg), továbbá a közösség kohéziós és környezeti politikájának intézkedéseire, illetve a KAP reformjainak megvalósításához. Ezért az Új Magyarország Vidékfejlesztési Programban meghatározott intézkedések nagyban koherensek a fent említett dokumentumokkal.

A Göteborgban kihirdetett deklaráció a munkahelyteremtés és a fenntartható fejlődés együttes célkitűzésében fogalmazta meg az Európai Unió fő fejlődési irányát. Ennek megfelelően, az ÚMVP helyi végrehajtásában, és az ezt megalapozó helyi tervekben is szükség van a **fenntarthatósági** szempontok érvényesítésére. A fenntarthatóság elvéhez szorosan kapcsolódik az **esélyegyenlőség** elvének szintén kötelező érvényesítése is. Az alábbi bekezdésekben ismertetjük a horizontális alapelvek HVS tervezésben való érvényesítésének főbb szempontjait.

A horizontális alapelvek érvényesítésének közvetett célja a fejlesztéspolitikában, a helyi közösségekben és az intézményrendszer szintjén is a szemléletváltás, az esélyegyenlőségi és fenntarthatósági szempontokra való társadalmi érzékenyítés, ezáltal a társadalmi tőke, vagyis a helyi versenyképesség hosszú távú növekedésének elősegítése.

2.1 Fenntarthatóság

A fenntarthatósági szempontok HVS-ben való érvényesítéséhez először meg kell határozni a fenntartható fejlődés fogalmát. A fenntartható fejlődés célja, hogy a fejlődés oly módon valósuljon meg, hogy a környezeti, kulturális és természeti értékek védelme mellett biztosítsa a lakosság életminőségének fenntartását és javítását, az életminőség javulását eszközként szolgáló gazdaság számára alapot biztosító természeti és kulturális erőforrások harmonikus és kíméletes igénybevételét, figyelembe véve a régiók sajátos adottságait, hagyományait, azokat helyben értéké alakítva.

A fenntartható fejlődés fogalmát a Bruntland-jelentés (Our common future, 1987) alapján kiegészítve fogalmazzuk meg, amely szerint a fenntartható fejlődés olyan fejlődés, amely a jelen generációk mértéktartó igényeit úgy elégíti ki, hogy közben nem teszi lehetetlenné/megőrzi a jövő generációk teljes értékű élethez szükséges lehetőségeit. A fenntarthatóság a gyakorlatban a gazdasági fejlődés olyan irányát jelöli ki, amely figyelembe veszi a környezet terhelhetőségét, és olyan cselekvési irányokat jelöl meg, amelyek biztosítják a környezeti és társadalmi értékek maximális védelmét és a természeti erőforrások megőrzését. A fejlesztéseknek a társadalom egésze számára is előnyösnek kell lennie. A fenntarthatóság értelmezése magában foglalja a társadalmi, a gazdasági és a környezeti fenntarthatóságot is. Mindhárom területnek megvannak a maga sajátos célterületei, azonban ezeket nem lehet a másik két terület rovására megvalósítani, csak azokkal összhangban (3. melléklet).

Ebben az értelmezésben az erőforrások közé soroljuk a természeti, társadalmi, és gazdasági erőforrásokat is. Tulajdonképpen a természet, gazdaság, társadalom a fenntartható fejlődés alappilléreinek foghatóak fel. A Természet és a Környezet által rendelkezésre bocsátott erőforrások a fejlődés keretfeltételeit biztosítják, mintegy alapot adva a gazdaság és társadalom működésének.

2.1.1 Fenntarthatóság hármasszempontú értelmezése

A fenntarthatóság fogalma egyszerre jelent környezeti, gazdasági és társadalmi fenntarthatóságot (a részletes szempontrendszer megtalálható a 3. mellékletben):

2.1.1.1 A fenntarthatóság, mint társadalmi kérdés

A fenntartható fejlődés középpontjába a társadalmi fejlődést kell helyezni, amelynek keretét szolgálja a természeti és mesterségesen alakított környezet, illetve a fejlődést segítő eszközként határozzuk meg a gazdaság szerepét.

A fejlődés célja a társadalmat alkotó személyek és közösségek (a családtól a szakmai és civil szerveződésekig) egzisztenciális kibontakozásának biztosítása, amelyhez a közös értékek mentén elkötelezettek, felelősségvállalók, a tudás és a kultúra javait gyarapítók, azokban egymást segítve, támogatva részesülők, a kihívásoknak megpróbáltatásoknak megfelelni képesek, közösségi és egyéni szinten is jó kibontakozási, regenerációs és teherbíró készségekkel és képességekkel rendelkezzenek

2.1.1.2 A gazdaság, mint eszköz

A gazdaság, mint eszköz a fenntartható fejlődés értelmében a társadalmi fejlődést szolgáló célok mentén, racionális (hosszabb távon működőképes) keretek között biztosítja a stabilitás és kiegyensúlyozottság felé törekvő gazdálkodást a rendelkezésre álló technikai eszközökkel és környezeti, emberi és tőke jellegű erőforrásokkal, biztosítva hogy a helyi kis és közepes méretű gazdálkodási egységek jó stabilitással és alkalmazkodó-képességgel rendelkezzenek

2.1.1.3 A környezet, mint keretfeltétel

A környezeti keretek tekintetében három alapvető feltételnek kell megfelelnie a fenntartható fejlődésnek:

- A környezeti elemek és rendszerek terhelhető-képességét meg nem haladó, regenerációs képességét nem veszélyeztető használata, hasznosítása
- A környezeti értékek fenntartása, megőrzése
- Az anyag- és energiafelhasználás és anyagkibocsátás mérséklése a terhelhetőség folyamatos nyomon követésével

2.1.2 Fenntarthatósági szempontok

A fenntarthatóság biztosításának általános keretfeltételei a következők:

- Folyamatosság és hosszú távú tervezés (a visszacsatolás és az erőforrások tekintetében)
- Hatékonyság és hatásosság (az intézkedések, megoldási javaslatok és projektek tekintetében)
- A tevékenységek fenntarthatósága (az intézkedések vonatkozásában az intézkedésben megfogalmazott célok eléréséig)
- A kapacitások bővítése (a helyi közösség vonatkozásában)
- Tanulás és folyamatos visszacsatolás (vonatkoztatva a HVS-t végrehajtó szervezetre, a támogatásban részesülőkre, egyéb helyi érdekelt felekre, és természetesen a térségi kapcsolatokra is)

Az általános keretfeltételek alapján a következő tartalmi vonatkozású szempontokat kell figyelembe venni a közösség szintjén a fenntartható fejlődés megvalósításához:

- Fenntarthatósági jövőkép és célok kialakítása a tervezés előtt, és a fenntarthatósági szempontok érvényesítése a tervezés és megvalósítás folyamán
- Fenntartható, tartamos bánásmód a helyi erőforrásokkal (minimálisan a minőség és mennyiség megőrzését biztosítva a tervezési ciklus végéig),
- Fenntartható helyi megélhetési módok kialakítása, ösztönzése (ez magában foglalja a „minőségi” munkahelyteremtést is)
- A sérülékenység, külső tényezőktől való függés, kiszolgáltatottság mérséklése (ez magában foglalja az integrációt, a közösségi szintű bizalmi tőke, együttműködések szorosabbra vonását, több szféra együttműködésével megvalósuló, összefogást erősítő intézkedéseket)
- Az esélyegyenlőség erősítése (kiemelt célok: a nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőségének erősítése, a romák társadalmi integrációjának erősítése, valamint a gyermekek, fiatalok, idősek, és a fogyatékos emberek életminőségének javítása, illetve a térségben élő hátrányos helyzetű csoportok szükségleteinek, fejlesztési elképzeléseinek, érdekeinek képviselése, figyelembe vétele a tervezésben a prioritások és intézkedések megfogalmazásában)
- A társadalmi részvétel, valamint a helyi identitás tudat erősítése (az érintett társadalmi csoportok aktív bevonása a tervezésbe)
- A belső erőforrások (a közösség területi hatályán belüli természeti-gazdasági-társadalmi erőforrások) bővítése, erősítése (beleértendő az oktatás, kapacitások bővítése, de a természeti erőforrások megőrzése, innovatív hasznosítása is)
- Környezettudatos magatartás és életmód erősítése, és a helyi társadalmi és kulturális, gazdálkodási hagyományok erősítése, amelyek a táj eltartó képességéhez alkalmazkodtak.

Érthetővé teszi a fenti felsorolást, ha leszögezzük, hogy nem cél egy intézkedés vagy az azt végrehajtó adminisztratív keret hosszú távon való fenntartása. Sokkal inkább célunk a fenntarthatóság kritériumainak megfelelő, egy vagy több adott problémára megoldást kínáló beavatkozás hatásos és hatékony megvalósítása, valamint a folyamatos visszacsatolás és tanulás elvének alkalmazásával a probléma újratermelődésének megelőzése és a végrehajtás kereteit biztosító társadalmi keretek (szervezetek, közösségek, egyének, szabályrendszerek) folyamatos minőségi fejlesztése a környezeti értékek megóvásával.

2.2 Esélyegyenlőség

A fejlesztéspolitika fő célja, hogy az uniós fejlesztési források segítsék elő a társadalmi integrációt, járuljanak hozzá a térségi és társadalmi kohézió erősödéséhez. A társadalmi fenntarthatóság, valamint a gazdasági fenntarthatóság szempontjából is kiemelt horizontális cél az esélyegyenlőség erősítése.

Az esélyegyenlőség biztosítása azt jelenti, hogy az egyenlő bánásmód, az antidiszkrimináció szigorú betartásán túl, azon egyének és csoportok esetében, melyek adott élethelyzetben, meghatározott tekintetben és periódusban, hátrányos helyzetben vannak, alkalmazható az előnyben részesítés, az esélyteremtés eszköze.

A Program megvalósításának egésze során a megkülönböztetés kiküszöbölése és az előnyben részesítés megvalósítása a nemzeti jogszabályokkal összhangban történik. Az

egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2004. évi CXXV. törvény tartalmazza mindazon követelményeket, melyeket a Program végrehajtása során teljesíteni kell az antidiszkrimináció biztosítása, és az esélyteremtés érdekében.

2.2.1. Fő célok, térségi megközelítés, mint lehetséges eszköz

Az AVOP tapasztalataira, és az EU esélyegyenlőségi politikájára tekintettel tehát az ÚMVP Irányító Hatósága a vidéken élő nőkre, romákra kiemelt figyelmet fordít. Integrációjukat, az ÚMVP által nyújtott lehetőségekhez való hozzáférésük akadálymentesítését, helyi, komplex vidékfejlesztési programok megvalósításával is elő kívánja segíteni.

Az ilyen programok alapvető céljai, a hátrányos helyzetű térségek komplex kezelése, integrált fejlesztések által. Cél az EU-s és hazai források koordinált, szinergiákra, a helyi szükségletekre és erőforrásokra épülő felhasználása, a helyi humánkapacitások megerősítése a fejlesztésekben való sikeres részvétel érdekében. A LEADER alapú, helyi közösségi tervezésre és végrehajtásra épülő programozás alkalmas lehet az innovatív és fenntartható, a helyi romák, hátrányos helyzetű nők integrációját is elősegítő projektek megvalósulására.

Az ÚMVP egyik horizontális célja, hogy a vidéki roma közösségek a LEADER Akciócsoportok, Helyi Vidékfejlesztési Közösségek integráns tagjaivá váljanak. Községi kezdeményezéseik kidolgozott projekteké érve megvalósuljanak a helyi közösség támogatásával, a romák és nem romák közötti együttműködésére alapulva. Ezen intézkedésnek köszönhetően aktív részeseivé válhatnak a helyi gazdaság és társadalom fejlődésének, és a vidékfejlesztési programok eredményeinek kedvezményezettjei lehetnek.

2.2.2. Esélyegyenlőség biztosításának javasolt eszközei

A hátrányos helyzetű térségek és csoportok esélyeinek növelését, szempontjainak érvényesülését, az I. NFT-ben alkalmazott gyakorlat általános folytatása, vagyis azt horizontális szempontként érvényesítve, a tervezésnél a hátrányos helyzetű térségek forrásallokációjában, a támogatási döntésekben pedig többletpontokkal és magasabb támogatásintenzitással biztosítja. Az AVOP tapasztalatai, és a helyi szintű humán erőforrás kapacitások elégtelenségei alapján azonban erre a kihívásra nagyobb figyelmet, és többleterőforrásokat is kell fordítani.

A HVS tervezés folyamán az egyes megvizsgálandó szempontok a következők:

- Az esélyegyenlőségi szempontok tartalmi megjelenése a HVS egyes fejezeteiben
- A helyi demokráciaépítés és partnerségi folyamatok megjelenése a tervezésben, különösen a „Demokratikus tervezés”, „Hozzáférés (egyenlő esélyű, pl. infokommunikációs akadálymentesítés által)”, „Korai részvétel biztosításának”, „Érintettek igényeinek figyelembevételének” és a társadalmi reprezentativitásnak az elve mentén.

A két szempont egyidejű érvényesítése vezethet csak valós eredményre, hiszen a tartalmi tervezés az érintettek bevonása nélkül nem lehet megalapozott.

1. A helyzetelemzés, a részletes helyzetértékelés alapján kell megvizsgálni, hogy az adott közösségen belül, milyen csoportok között, milyen jellegű különbségek vannak (pl. foglalkoztatási, képzettségi mutatók), illetve mi okozhatja a releváns eltéréseket. Ez milyen problémát/lehetőséget, illetve szükségletet/igényt jelent.

2. A fő fejlesztési prioritások és intézkedések tervezésénél a helyzetértékelés alapján megállapított fejlesztési szükségletek támogathatóságának, megvalósíthatóságának, fenntarthatóságának átgondolása javasolt. Lehetőleg ezen elképzelések integráltan jelenjenek meg a HVS-ben, de amennyiben indokolt, és hatékonyabb, a közösség célzott intézkedéseket is tervezhet.
3. Megoldási javaslatok (HPME-k) megfogalmazásakor már a fejlesztési elképzelés konkrét kialakítása történik, melyben a legfontosabb szempontok, hogy a végrehajtásba és az értékelésben mennyire hatékonyan működnek együtt a helyi partnerek, mennyire eredményesen, tartósan éri el várhatóan az esélyegyenlőséget erősítő célt a fejlesztés, van-e más javaslatuk a cél elérésére az érintetteknek.

2.3 Horizontális elvek érvényesítésének kezelése a tervezés folyamata során

A térség fenntartható jövőképét, céljait és az esélyegyenlőség érvényesíthetőségét, érvényesülését a tervekészítés mérföldköveinek elérésekor újra és újra meg kell vizsgálni.

A tervezés egyes mérföldköveinél, a továbblépés lehetőségét megadó szavazást megelőzően az egyes mérföldkövek esetében a horizontális szempontok tekintetében a következőket kell megtárgyalni és jegyzőkönyvezni, az alábbi szakaszolás alapján:

2.3.1 Előkészítés

- Megtörtént-e a horizontális (fenntarthatósági és esélyegyenlőségi) elvek ismertetése a TKCS és a tematikus munkacsoportok részére?
- A TKCS tagjai kialakítottak-e a tervezés folyamán alkalmazandó módszert/közös álláspontot a horizontális elvek figyelembe vételére?
- A TKCS megvitatta-e és egyetértésre jutott-e a horizontális elvek érvényesítésének figyelembe vétele és monitoring-ja módjáról? (jegyzőkönyv)

2.3.2 Helyzetelemzés

- A Helyzetelemzés alapján meg kell határozni azokat a tényezőket/adatokat/adottságokat, melyek a horizontális elvek érvényesítése szempontjából különös jelentőséggel bírnak.

2.3.3 Prioritások, intézkedések és forrásallokáció

- A prioritások/intézkedések mennyiben épülnek egymásra/erősítik egymás hatásait? (a HVS fenntarthatósága szempontjából fontos, hogy egymásnak ellentmondó prioritások/intézkedések ne szülessenek)
- A forrásallokációban az egyes prioritásoknak/intézkedéseknek biztosított súly mennyiben tükrözi a valós helyi igényeket és a horizontális szempontokat?

2.3.4 Megoldási javaslatok

- A megoldási javaslatok szintjén mennyire kimutatható a HPME-k egymásra épülése/szinergiája/kapcsolódása? A HPME-k a feljük rendelt intézkedésekkel/prioritásokkal összhangban vannak-e?
- A megoldási javaslatok szintjén milyen mértékben vették figyelembe a tervezők a horizontális alapelveket? Amennyiben ez nem történt meg, az mennyire indokolt?

2.3.5 Véglegesítés

- A HVS véglegesítése előtt a fenti mérföldkövekhez kapcsolódó kérdések újra megvizsgálása, az egyes pontok javítása, bővítése a tervezési folyamat lezárulta előtt.
- Az előzetesen elismert vidékfejlesztési akciócsoport számára a HVS lezárását megerősítő tájékoztató része kell, hogy legyen a horizontális elvek figyelembe vételéről szóló tájékoztató is.
- Az ún. fenntarthatósági jelentés tulajdonképpen a HVS lezárása után készülhet el, mely egyrészt tartalmazza a fenti mérföldkövek során felmerült kérdésekre adott válaszokat, valamint a fenntarthatóság (tágabb értelemben pedig a horizontális elvek) érvényesítésének jövőbeni biztosítására vonatkozó elképzeléseket, melyeket az akciócsoportnak meg kell szavaznia. Ez magában foglalja a vonatkozó kommunikációt is.
- A „Hogyan érvényesülnek a tervben a horizontális szempontok?” c. jelentés tehát rögzíti a TKCS/tematikus munkacsoportok/akciócsoport által ezen a területen tett lépéseket és a jövőbeni módszertani/eljárási elképzeléseket. Emellett a HVS-k frissítése/ esetleges átdolgozása szempontjából is fontos dokumentum, ezért elkészítése a tervezők saját érdeke szempontjából javasolt. A kulcsszavak, amelyek mentén a HVS-t vizsgálni lehet horizontális szempontból: koherencia, szinergia, fenntarthatóság, esélyegyenlőség.

3 A HVS felépítése

A Helyi Vidékfejlesztési Stratégiát egy **előre megadott struktúrában** kell elkészíteni. Ez – a HVS eszköz által nyújtott struktúra – egyrészt segíti a tervezőknek rendszerezni a stratégiai koncepciókat, másrészt egyfajta standard alakot biztosít, ami a stratégiák kiértékelését teszi egyszerűbbé és objektívabbá. A HVS ezek alapján öt alapvető- és összesen további hat alrészre osztható fel:

1. Település szintű helyzetelemzés (adatbevitel)
2. Fő fejlesztési prioritások és intézkedések
3. Megoldási javaslatok
  - a) Helyi gazdaságfejlesztési terv
  - b) Helyi szolgáltatás-, falu- és településfejlesztési terv
4. Szabadszöveges tervezői kiegészítés
  - a) Helyzetelemzés
  - b) Fő fejlesztési prioritások és intézkedések
  - c) Megoldási javaslatok
5. Központi, országos adatbevitel

A tervezés a helyzetelemzéssel veszi kezdetét (település szintű adatbevitel és hozzá kapcsolódó szabadszöveges elemek), hiszen az abban szereplő településjellemzők jó kiindulási alapot szolgáltathatnak maguknak a tervezőknek is. Ezután kell meghatározni a fő fejlesztési prioritásokat, intézkedéseket és a megoldási javaslatokat, mindig kidolgozva a hozzájuk kapcsolódó szabadszöveges elemeket is. A HVS online felületen is ehhez a sorrendhez illeszkedve nyílnak meg az egyes felületek.

A központi, országos adatbeviteli részt nem helyi szinten kell kitölteni, az központilag adott lesz mindenki számára. A stratégiák minden egyes strukturális elemének elkészítéséhez külön erre a célra kialakított felületek találhatók a HVS eszközben. A HVS teljes struktúrája megtalálható ezen útmutató 4. mellékletében.

3.1 Helyzetelemzés

A helyzetelemzésen keresztül a térségek településeinek általános jellemzése adható meg, amely egyrészt szükséges lesz a stratégia kidolgozóinak, amikor a prioritásokat, intézkedéseket és a megoldási javaslatokat kívánják előállítani, másrészt szükséges az Irányító Hatóság számára, hogy az elbíráláskor ellenőrizni tudja, hogy valóban olyan megoldási javaslatok születtek-e, amelyek levezethetők a térségek adottságaiból.

A HVS helyzetelemzése lényegében egy rendkívül részletes adathalmaz az adott vidékfejlesztési akciócsoport által lefedett térségről. A széles adatfelmérésre azért van szükség, hogy a tervek tényleg helyezhetők legyenek. Az adatok egy részét, megközelítőleg az egyharmadát helyi szinten kell felkutatni és rögzíteni. A maradék kétharmad központilag feltöltött, és a HVS eszköz adott felületein meg is jelennek, tehát a tervezők számára rendelkezésre állnak.

3.2 Fő fejlesztési prioritások és intézkedések

A helyi vidékfejlesztési stratégia törzsét a fő fejlesztési prioritások és intézkedések megadásával alakíthatjuk ki. A prioritások a tervezési hierarchia csúcsán helyezkednek el, ezek mutatják az alapvető fejlesztési irányokat egy térségben. A hierarchia szempontjából ezek alatt található az intézkedések, melyek egy-egy prioritáson belül szűkebb irányok megadására alkalmasak.

A hierarchia legalsó szintjén található megoldási javaslatok adnak lehetőséget a prioritások és intézkedések által megjelölt irányok részletesebb kifejtésére. E három szint együtt adja a szűken értelmezett helyi vidékfejlesztési stratégiát.

3.3 Megoldási javaslatok (HPME-ek)

A HVS tervezési hierarchiájának legalsó szintjén helyezkednek el a megoldási javaslatok. Az ÚMVP koncepciója nem ad lehetőséget arra, hogy a stratégiákban projektszintű javaslatokkal álljanak elő a tervezők, ezért konkrét projektek nem szerepelhetnek a HVS-ekben. Azonban célszerű elkerülni, hogy a stratégiák túl általános víziókat tárjanak fel. Erre adnak lehetőséget a megoldási javaslatok.

A megoldási javaslatok alakja négyes felépítésű. Egy megoldási javaslat kifejtésére úgynevezett helyzet/adottság, probléma/lehetőség, megoldási javaslat és várható eredmény (HPME) négyeseket kell létrehozni. Ezzel a felépítéssel elérhető, hogy a fejlesztési javaslatok a lehető legkonkrétabb formát és tényszerű megalapozottságot kapjanak.

3.4 Szabadszöveges tervezői kiegészítés

A HVS kiegészítésére rendelkezésre állnak szabadszöveges elemek is maximalizált karakterszámmal. Mind a helyzetelemzéshez, mind a prioritásokhoz és intézkedésekhez, mind a megoldási javaslatokhoz tartoznak ilyen, kiegészítő jellegű szabadszöveges elemek. Ezeket az egyes fejezeteken belül tárgyaljuk külön-külön.

3.5 Központi, országos adatbevitel

Ahogy az említésre került, a helyi vidékfejlesztési stratégiának része bizonyos országos szintű adathalmaz. Ezen adatok feltöltése azonban nem helyi szinten történik, hanem központilag. Ebből kifolyólag a helyi tervezőnek ezekkel az adatokkal kapcsolatban nincs feladata.

3.6 HVS, mint komplex fejlesztési terv

Mielőtt a struktúra részletes ismertetésére rátérnénk, fontos megjegyezni, hogy **a HVS-t egy komplex fejlesztési tervként kell értelmezni**, melyben az előzetesen elismert helyi közösségek a területükre vonatkozó minden fejlesztési elképzelést ismertetnek.

Ennek figyelembevételével kell megfogalmazni a prioritásokat, intézkedéseket, és a hozzájuk kapcsolódó HPME négyeseket is.

Pontosabban, helyzet/adottság, probléma/lehetőség, megoldási javaslat és várható eredmény négyes olyan fejlesztési témára is megfogalmazható, melyre nem allokálható forrás a HVS-ben a 147/2007. (XII.4.) FVM rendelet előírásai szerint, viszont megvalósítása úgynevezett alternatív forrásokból lehetséges (más ÚMVP intézkedések, egyéb EU-s és hazai források, intézkedések). Tehát a fent említett rendelet mellékletében feltüntetett források csak a rendeletnek megfelelő ÚMVP konstrukciókhoz rendelhetőek, azonban a

HVS-ben szerepelhetnek ilyen forrásból nem finanszírozható, ún. alternatív forrásokból megvalósítható fejlesztési elképzelések is.

4 A helyzetelemzés elkészítése

A helyi vidékfejlesztési stratégia helyzetelemzésének elkészítéséhez települési és térségi szintű információkat kell felvinni. A kérdéses információk alapvetően két csoportba sorolhatók: település szintű adatok és szabadszöveges elemek.

4.1 Település szintű adatok

A település szintű adatok legnagyobb része központilag feltöltött, és mint referencia adat meg is jelenik a helyzetelemzési felületeken. A tervezők módosíthatják ezeket, amennyiben pontosabb adatokkal szolgálnak a térségről, vagy egy adott településről. A központilag feltöltött adatok egy része 2005.-re, a többi 2006.-ra vonatkozik, ezért elképzelhető, hogy bizonyos adatokat valóban érdemes helyi szinten felülírni. Ugyanakkor mind a 2005-ös, mind a 2006-os adatok tekintetében elmondható, hogy azok a legfrissebb, elérhető KSH adatok.

Ahhoz hogy a központilag felvitt adatokat módosítani tudjuk, az Irányító Hatóságtól kapott engedélyre van szükség. Vagyis egy adatsor megváltoztatásának folyamata az, hogy a kívánt módosításról értesítjük az Irányító Hatóságot, aki azt, amennyiben jogosnak ítéli, jóváhagyja.

Bizonyos adatok a település szintű adatokból aggregáltak, ezért közvetlenül nem módosíthatók. Ezek referenciaadatként szolgálnak a szabadszöveges részek elkészítéséhez.

A nem központilag feltöltött adatok beszerzése helyi szinten történik. Ehhez a tervezőknek be kell vonnia a helyi érintetteket. Mivel elég széleskörű adatfelmérésről van szó, célszerű a kérdéses személyeket minél hamarabb felkeresni és bevonni a folyamatba. Ez az adatfelmérés település szintű, ezért javasoljuk, hogy a térség településeinek polgármestereit, vagy önkormányzatait bízzuk meg az adatok összegyűjtésével.

Az adatbegyűjtéshez segítséget nyújtanak a település szintű adatbegyűjtő űrlapok (letölthető a VKSZI honlapjáról). Ezeket küldjük ki a kérdéses személyeknek, önkormányzatoknak, majd kitöltve szedjük be azokat. Ezekben az űrlapokon minden olyan település szintű adatra rákérdezzük, amelynek feltöltése helyi szinten kell, hogy megtörténjen.

Ugyancsak célszerű a beszerzett adatokat a lehető leghamarabb rögzíteni a HVS eszközzel, mert a helyzetelemzés feltöltöttsége a folyamat alatt végig követve lesz. Központilag meghatározott határidők vannak előírva a feltöltöttségi szintekre, amelyek betartását a régiós koordinátorok akár hétről hétre is ellenőrizni tudják. Nem teljesítés esetén pedig jeleznek a helyi tervezőknek.

A felmérés tartalmaz két olyan adattípust, amelyek nem feltétlenül állnak rendelkezésre a települési önkormányzatoknál, viszont bárki által letölthetők két honlapról. Ez a két adattípus a személyi jövedelemadó-alapot képező jövedelem és a munkanélküliségi adatok.

A személyi jövedelemadó-alapot képező jövedelem kitöltéséhez a KSH honlapját kell meglátogatnunk (<http://portal.ksh.hu>). Ott a *Területi atlasz/Interaktív tematikus térképek* között található Magyarország minden településére ilyen adat. A térkép használatához le kell töltenünk egy szoftvert, ez azonban elérhető a táblázatban közölt linken keresztül. A legfrissebb adatot használjuk.

A munkanélküliségi adatokat az Állami Foglalkoztatási Szolgálat honlapján érhetjük el (<http://www.afsz.hu>). A *Statisztika/Településsoros munkanélküliségi adatok* között található településsoros munkanélküliségi adatokat. Ezen adatok alapján a HVS munkanélküliségi arány a „relatív mutató”-val egyenlő.

4.2 A helyzetelemzés szabadszöveges elemei

A helyzetelemzés részét képezi több szabadszöveggel feltölthető rész is. Fontos azonban, hogy HVS ezen szabadszöveges elemei is egy megadott szerkezet mentén készüljenek, hogy standard alakot öltve könnyen összehasonlíthatók és kiértékelhetők legyenek. Az előre megadott szerkezet azonos a település szintű helyzetelemzés struktúrájával.

Fontosnak tartjuk hangsúlyozni, hogy csak olyan információk kerüljenek rögzítésre ezeken a szabadszöveges felületeken, amelyekre később megoldási javaslatokban közvetve, de még inkább közvetlenül hivatkozunk.

Amennyiben elegendő, próbáljuk a szabadszöveges helyzeteleíró megjegyzéseket a HPME-k felvitelekör rögzíteni. Ezek struktúrája pontosan azért hármas, hogy a helyzet, a probléma és a megoldási javaslat egymás alatt logikusan kerülhessen rögzítésre. Ezzel elkerülhető fejlesztési szempontból fölösleges térségi jellemzők felvitele.

A szabadszöveges felületek mellett általában található az adott témával kapcsolatos referenciaadatok a térségről. Ezek a települési adatokból aggregáltak, és nem módosíthatók helyileg. Amikor szabadszöveges információkat rögzítünk, ügyeljünk arra, hogy a leírtak összhangban legyenek a térséget jellemző adatokkal, vagy ha valahol ellentmondás van, akkor azt külön magyarázzuk meg.

4.2.1 A település 5 legnagyobb foglalkoztató vállalkozása

Ez az elem bár része a település szintű adatfelmérésnek, mégis úgy gondoljuk, hogy némi magyarázatra szorul. A tervezőknek meg kell adniuk a település 5 legnagyobb foglalkoztató vállalkozásának nevét, székhelyét (ami lehet a településen kívül is), főtevékenységét, foglalkoztatottak számát. Az árbevétel és az exportárbevétel is megadható, de nem kötelező. A vállalatok működési hely alapján sorolhatók be a település vállalatai közé.

4.2.2 Legfontosabb probléma és lehetőség a településen

Erre az elemre is azért térünk ki külön, mert bár része a település szintű adatfelvitelnek, jellegét tekintve szabadszöveges elem, ezért külön magyarázatra szorul. Itt a tervezői csoportoknak a térség minden településére vonatkozólag meg kell fogalmazni az adott település legfontosabb problémáját és a legfontosabb lehetőségét. Ennek célja a prioritizálás problémák és lehetőségek között. A lehetőség nem egyenlő a település jövőbeli céljával, valamint fejlesztési igénnyel, és a probléma egyben nem azonos a település alapvető adottságával.

4.2.3 A térség általános jellemzői, a hely szelleme

A térség általános jellemzői között fontos kitérni az előzetesen elismert helyi közösség területén tapasztalható fejlettségbeli különbségekre, a térségen belüli területi egyenlőtlenségekre, és azok jellemző okaira. A helyi közösség területén vagy terület egységein (közös jellemzőkkel bíró települések csoportja) a fejlesztéseket megalapozó közös adottságok ismertetésére is itt kerülhet sor.

Amennyiben a térség rendelkezik specifikus adottságokkal, amelyekre megoldási javaslatok épülnek, azok a „hely szelleme” leírása részeként fejthetők ki (pl.: fesztiválok, szokások, jellegzetes, nagy múltú természeti vagy kulturális örökség).

4.2.4 A térség környezeti állapotának leírása

A helyzetelemzésben külön fejezetben kell foglalkozni a térség környezeti állapotával. Ebben ki kell térni a következő elemekre:

- Biodiverzitás (védett területek, Natura 2000 területek, védett állat- és növényfajok, erdők, gyepek és vizes élőhelyek állapota,
- Vízminőség és mennyiség (a vízgyűjtő-gazdálkodási tervezés (Víz Keretirányelv) szerint): szennyező források (diffúz és pontszerű) és a vízfelhasználás
- Klímaváltozás (megújuló erőforrások, CO₂ kibocsátás)
- Tájkép, tájszerkezet, tájhasználat, tájkarakter, egyedi táji elemek, értékek
- Talaj (szennyezés, erózió, fedettség)
- Hulladékkezelés, -hasznosítás, -megelőzés
- Levegő (tisztaság, zaj, csend)
- Mely főbb gazdasági ágazatok, szereplők használják a természeti erőforrásokat
- Melyek a legjellemzőbb földhasználati módok

4.2.5 47 leghátrányosabb helyzetű kistérség közé tartozó települések bemutatása

Az Új Magyarország Felzárkóztatási Program (ismertebb nevén „Nem mondunk le senkiről” Zászlóshajó Program elsődleges célterülete az ország 47 kistérségét fedi le, másodlagos célterülete a kedvezményezett térségek besorolásáról szóló 311/2007 (XI.17.) Korm. Rendelet 2. mellékletében meghatározott további 14 hátrányos helyzetű kistérség. Az itt található települések problémáit, helyi jellegzetességeiből fakadó kitérés lehetőségeit kell összefoglaló jelleggel ismertetni ebben a szakaszban, illetve a forrásallokáció folyamán érvényesíteni kell a 47 kistérség esetében a 147/2007 (XII. 4.) FVM rendelet erre vonatkozó szakaszát.

Mivel két szomszédos helyi közösség határait LHH települések is képezhetik, érdemes ezt figyelembe venni az LHH településekre vonatkozó HPME-ek megfogalmazásakor. Célszerű ilyen esetekben a szomszédos helyi közösség tervezést koordináló csoportjával is egyeztetni.

4.2.6 A térség 10 legnagyobb foglalkoztató vállalkozása

A tervezőknek meg kell adniuk a térség 10 legnagyobb foglalkoztató vállalkozásának nevét, működésének helyét a térségben, székhelyét (ami lehet a térségen kívül is), főtevékenységét, foglalkoztatottak számát. Az árbevétel és az exportárbevétel is megadható, de nem kötelező. A vállalatok működési hely alapján sorolhatók be a térség vállalatai közé.

4.2.7 A térség helyzete a vállalkozások szempontjából

Itt adhatóak meg azok a térséget illető vállalati jellemzők, amelyekről úgy gondoljuk, hogy a megoldási javaslatok szempontjából külön említést érdemelnek. Vagy azért, mert nem derülnek ki a helyzetelemzésből, vagy mert némiképp ellentmondanak annak. Ilyenek lehetnek például olyan, a térség területén kívül található vállalatok, amelyek jelentős mennyiségű munkaerőt alkalmaznak a térség területén élő lakosok közül.

4.2.8 A térség jelentősebb non-profit szervezeteinek jellemzése

A tervezők itt kapnak lehetőséget arra, hogy bemutassák azokat a non-profit szervezeteket, amelyeknek a megoldási javaslatok és a társadalmassítás szempontjából jelentősége van.

Kiemelt figyelmet kell fordítani az esélyegyenlőség és környezeti fenntarthatóság szempontjából releváns civil szervezeteknek.

4.2.9 A térség foglalkoztatottsági helyzete

Ha a megoldási javaslatok szempontjából szükséges, a térség foglalkoztatottsági helyzetére itt térhetnek ki a tervezők. Amennyiben felmerül, ügyeljünk a referenciaadatokkal való esetleges ellentmondások külön magyarázatára.

4.2.10 A térség demográfiai helyzete

Ezen a felületen egészíthetjük ki a helyzetelemzést a térség demográfiájával kapcsolatban. Fordítsunk különös figyelmet a társadalmi csoportok között megfigyelhető jelentősebb eltérések bemutatására (pl. nemek, lakóhely, származás, elvándorlás stb. szerint)

4.2.11 A térség infrastrukturális helyzete

Amennyiben szükségesnek érezzük a megoldási javaslatok szempontjából, itt fejthetők ki részletesebben a térség infrastrukturális adottságai.

4.2.12 Legfontosabb probléma és legfontosabb lehetőség a térségben

A tervezői csoportoknak a teljes térségre vonatkozólag is meg kell fogalmazni a legfontosabb problémát és a legfontosabb lehetőséget.

5 Prioritások és intézkedések

A fő fejlesztési prioritások és az alájuk tartozó intézkedések megadásával vázolhatjuk fel a helyi vidékfejlesztési stratégia fő irányvonalait. Az intézkedések alatt elhelyezkedő megoldási javaslatokkal a teljes tervezési hierarchia háromlépcsős alakot ölt. A hierarchikus tervezésre azért van szükség, mert általa strukturáltabb standard terveket kaphatunk. Ez egyben támogatás a tervezőknek, mert segít rendszerbe ültetni a stratégiai víziókat, másrészt támogatás a stratégia elbírálóinak, hiszen struktúráját tekintve hasonló HVS-eket kell értékelni.

5.1 A helyi vidékfejlesztési stratégia struktúrája

A fő fejlesztési prioritásokkal a legtágabb fejlesztési célok adhatók meg, például: *Helyi szőlő és bor ágazat fejlesztése*. Az intézkedések valamivel szűkebb kört határoznak meg, például: *Helyi szőlő és bortermelés minőségének javítása és standardizálása és/vagy A borok helyi szintű feldolgozásának fejlesztése és/vagy Kistermelői borok értékesítésének növelése*.

A prioritásokból javasolt többet is megadni, de az ajánlott mennyiség 6-10 körül mozog. Minden prioritáshoz meg kell jelölni fejlesztési intézkedéseket is, amelyekből prioritásonként több is megadható, de legalább egy szükséges.

A helyi vidékfejlesztési stratégia részletesebb kifejtésére szolgálnak a tervezési hierarchia legalján található megoldási javaslatok, amelyeket a fejlesztési intézkedésekhez és az azokhoz tartozó fő fejlesztési prioritásokhoz kell illeszteni. Egy-egy intézkedéshez több megoldási javaslat is megadható, de legalább egy szükséges. Egy lehetséges hierarchia látható az alábbi ábrán.

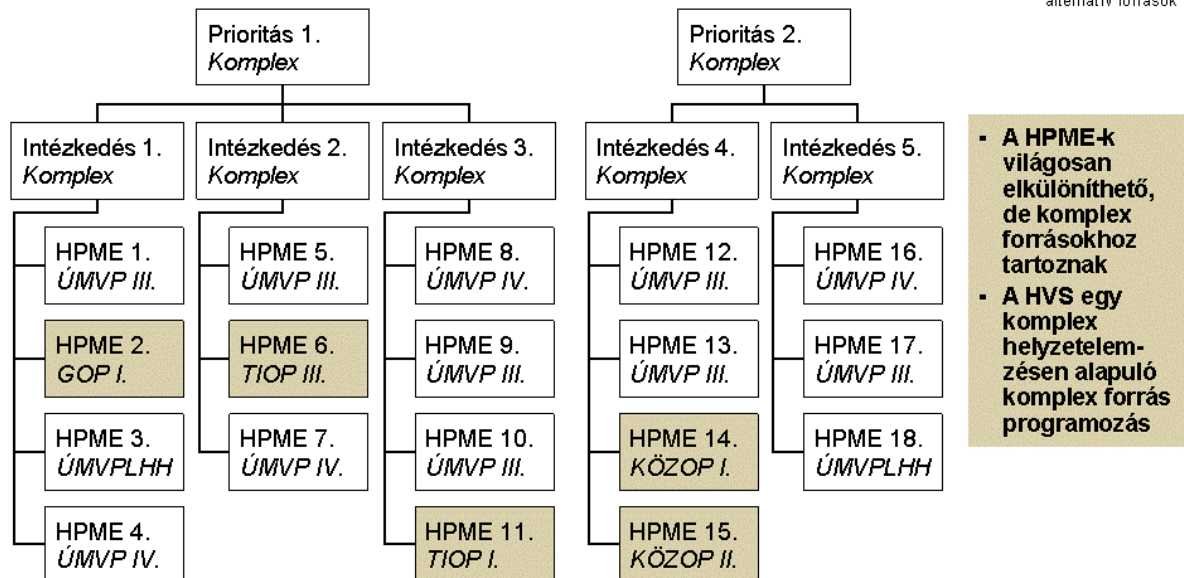

Egy lehetséges tervezési hierarchia

A HVS egy komplex helyzetelemzésen alapuló komplex forrásprogramozás, melynek javaslatai értelmezhetők egy LEADER térségre, vagy egyes településekre külön-külön

Megoldási javaslatok (HPME-k) egy lehetséges szerkezete

Forrás: EPAP elemzés

15

Az előzetesen elismert vidékfejlesztési akciócsoportok a helyi vidékfejlesztési stratégiákat egy tervezett keretösszegre dolgozzák ki, legalábbis ami az ÚMVP-ből finanszírozandó megoldási javaslatokat illeti. Vagyis minden térség rendelkezésére áll bizonyos nagyságú tervezett forrás, amelyre optimalizálva érdemes végrehajtani a tervezést, ezért nem mindegy, hogy milyen és mennyi prioritást és intézkedést választunk.

A források allokálása HPME szinten történik, vagyis minden egyes megoldási javaslatához meg kell adni, hogy milyen összeget kíván a térség az adott témával kapcsolatban felhasználni.

A források HPME-khez történő rendelése mellett a támogatások intenzitási értékeit is meg kell adni. Ezek segítségével azt jelölhető meg, hogy a különféle csoportok a beruházások teljes összegének hány százalékát kapják meg támogatás gyanánt. A források allokálásánál rendkívül körültekintően kell eljárni, mert a stratégiák megvalósításakor ezek az összegek és arányok számon kérhetők.

5.2 Prioritások és intézkedések felvitele

A prioritások és intézkedések kidolgozásakor, próbáljunk minél integráltabb fejlesztéseket megvalósítani. A uniós példák ugyanis azt mutatják, hogy az összetett fejlesztések lehetnek sikeresek és hosszútávon fenntarthatók. Ha például a helyi szintű turizmust szeretnénk serkenteni, akkor a terv minél több olyan fejlesztést foglaljon magába, ami turisztikai szempontból növekedési potenciált rejt magában.

Ha tehát prioritásnak választjuk például hogy: *Helyi turizmus fejlesztése*, és azon belül intézkedésnek választjuk, hogy: *Bor és gasztronómiai turizmus fejlesztése*, akkor ehhez illesszünk más, kiegészítő prioritásokat és intézkedéseket. Ilyen komplementer prioritás lehet, pl.: *Helyi szőlő és bor ágazat fejlesztése*, hozzá tartozó intézkedés pedig, pl.: *Helyi szőlő és bortermelés minőségének javítása és standardizálása*.

Ezzel azt érjük el, hogy amellet, hogy közvetlenül a szőlőhöz és a borhoz kapcsolódó turisztikai infrastruktúrát fejlesztjük, magát az iparágat is megpróbáljuk helyi szinten előnyösebb helyzetbe hozni. Ez ugyanis a rá épülő turizmus hosszú távú fenntarthatóságának egy előfeltétele.

Az integrált fejlesztésre egy másik példa az összetett vállalkozásfejlesztés lehet. Ha tehát úgy gondoljuk, hogy a helyi vállalkozások fejlesztése kiemelt jelentőséggel bír, és prioritásnak jelöljük meg hogy a *Helyi vállalkozások fejlesztése*, intézkedésnek pedig hogy a *Helyi közösség számára hasznos vállalkozások, projektek támogatása*, akkor ezek mellé is választhatunk komplementer prioritásokat. Ilyen kiegészítő prioritás lehet, pl.: *Helyi környezetvédelem fejlesztése*, hozzá kapcsolódó intézkedés pedig: *Környezettudatos beruházások támogatása*.

Ezzel lényegében azt érjük el, hogy a vállalkozási projektek és beruházások széles köre támogatható lesz helyi szinten. Legyen az akár valamilyen munkahelyteremtő, vagy környezettudatos beruházás, vagy éppen valamilyen környezettudatos helyi vállalkozási szövetség létrehozása és elveinek betartatása. Az integrált vállalkozásfejlesztés ugyanis a vidéki térségek versenyképességének egyik alapja.

Egy harmadik integrált fejlesztési példa lehet a helyi kulturális értékek megőrzése és terjesztése a fiatalok körében. Ha tehát prioritásnak választjuk például hogy: *Helyi örökségek megőrzése, fejlesztése*, hozzá intézkedésnek hogy: *Kulturális értékek megőrzése*, akkor ezek mellé választhatunk kiegészítő prioritásokat és intézkedéseket. Ilyen komplementer prioritás lehet a *Helyi életminőség és a lakosság számára nyújtott szolgáltatások fejlesztése*, és ehhez választott intézkedés a *Humán erőforrás fejlesztése*.

Ezzel azt érjük el, hogy nem csak a helyi kulturális értékek megőrzése és ápolása lesz támogatható, hanem ennek oktatása, átadása a fiatalok számára.

Fontos tehát, hogy a helyi vidékfejlesztési stratégia kidolgozásakor minden olyan fejlesztési lehetőséget számításba vegyünk, amely valamilyen szempontból kiugrási lehetőséget rejt magában a térség számára. Ehhez széleskörű társadalmi egyeztetés szükséges, hiszen egy szűk réteg nem képes minden – a térségre jellemző – információnak és lehetőségnek a birtokában lenni. Ezért fontos a tervezés ideje alatt a folyamatos nyilvánosság és minden helyi érintett véleményének meghallgatása.

Ugyanakkor el kell kerülni, hogy a kidolgozott stratégiák főlegesen prioritásokat és intézkedéseket tartalmazzanak. Csak olyan fejlesztéseket jelöljünk meg, amelyre valós helyi igény fogalmazódik meg, és hosszú távon is hozzájárul a térség fejlődéséhez. Ennek megítélését segíti elő a széleskörű helyzetelemzés és a részletesebb kifejtést igénylő megoldási javaslatok.

A kidolgozott prioritásokat és a hozzájuk tartozó intézkedéseket a tervezési folyamat előrehaladtával a HVS eszközön keresztül folyamatosan rögzíteni kell, ugyanis a régiós koordinátorok, a VKSZI és az Irányító Hatóság online módon nyomon követi a tervezést. Ez a folyamatos monitoring teremti meg az alapját a központi visszajelzéseknek, amelyek készhez kapása a helyi tervezőknek is érdeke.

5.3 A Prioritások és intézkedések szabadszöveges elemei

A prioritások és intézkedések felviteléhez tartozik két szabadszöveges elem is.

5.3.1 A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia egymondatos címe

Amikor a prioritások és intézkedések felületei megnyílnak, megadhatóvá válik a HVS címe is

5.3.2 A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia alapvető célja

A tervezőknek a HVS-t egy néhány soros összefoglalóban is rögzíteni kell. Ezen a felületen néhány mondatban fel kell vázolni az adott Helyi Vidékfejlesztési Stratégia alapvető célját, amely tulajdonképpen egy olyan jövőkép leírása, mely a fejlesztések megvalósulása esetén jön létre.

Az alapvető célhoz kapcsolódóan hivatkozni kell a térség fontos problémáira és lehetőségeire, illetve ki kell térni az esélyegyenlőség és fenntarthatóság érvényesülésére a stratégiában. További fontos szempontként megemlítendő a helyi közösség területén a települések fejlettségében tapasztalható egyenlőtlenségek kezelése,

6 Megoldási javaslatok

A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia a HPME-struktúrákon keresztül kapcsolatot teremt a projektek szintje és az általános vízió szintje között. Lényegében egy-egy megoldási javaslat egy-egy majdani helyi szintű pályázati kiírás vázlatának feleltethető meg. Hiszen tartalmazza azt, hogy mire vonatkozik az adott javaslat, a forráscímet, az allokált forrás nagyságát, a maximális projektméretet és a támogatási intenzitásokat is. Másik előnye, hogy segít a tervezőknek rendszerezni a helyi adottságokat, problémákat és lehetőségeket. További előny, hogy lehetővé teszi a fejlesztési javaslatok egységes formátumban való megjelentetését, amely megkönnyíti a folyamatos visszacsatolást, és objektívabbá teszi az értékelést.

A HPME szint a tervezés hierarchiájában

A HPME-k tervezésekor valósulhat meg legnagyobb mértékben a HVS komplex terv jellege, mivel az itt ismertetett HPME struktúra jut legközelebb tervezési hierarchia tekintetében a már megvalósítható projektek szintjéhez (de semmiképpen nem egyezik meg azzal). Ennek megfelelően a HPME-hez két irányból lehet közelíteni:

1. a Prioritás és Intézkedés szintjéről, azaz a tervezési hierarchia általánosabb fejlesztési területeket leíró szintjeiről,
2. a helyi projektgyűjtésből integrálva, azaz a helyi igények konkrét megfogalmazásainak csoportosításával csoportosítva.

Bár valószínűsíthető, hogy a 2. megoldás lesz a gyakoribb, érdemes mindkét módszerrel végiggondolni a HPME-ket, s ezt követően elvégezni a „Fő fejlesztési prioritás” és „Fejlesztési intézkedés” besorolást.

6.1 Alapvető szempontok

1. Minden ÚMVP forrásból megvalósítani tervezett HPME esetében biztosítani kell az Új Magyarország Vidékfejlesztési Programnak való megfelelést.
2. A HPME tartalma logikus kapcsolatban álljon a Helyzetelemzés vonatkozó részével, és szervesen illeszkedjen a Prioritás-Intézkedés struktúrába.
3. HPME adatlap kitöltése
  - a. Minden ÚMVP HVS keretében pályázható forráshoz kapcsolódó HPME esetében minden egyes rubrika kitöltendő.
  - b. A Helyzet/adottság, Probléma/lehetőség, Megoldási javaslat és Várható eredmény szöveges elemek, a forrásmegjelölés, a teljes összeg és a támogatás nagysága, valamint a jogcím legördülő menüből történő választás minden esetben kötelező elem.
4. Kedvezményezett települések köre:

- a. Minden HPME esetén meg kell jelölni a megoldási javaslat leírásában az adott HPME keretében kedvezményezett települések körét (amíg erre a HVS online felületen nincs lehetőség, addig a jegyzőkönyvekben kell rögzíteni a települések listáját).
  - b. Ez jelenti ÚMVP intézkedésekre épülő HPME esetében az adott intézkedésben szereplő jogosultsági kritériumokat, pl. falumegújítás és fejlesztés esetén kistérségi központ/város nem lehet jogosult, azaz kizárást.
  - c. Másrészt, az adott közösségen belül és az egyéb jogosultsági kritériumoknak való megfelelést feltételezve egy adott településkör (célcsoport) lehatárolását), pl. vízi-turizmus fejlesztés esetén a folyam-menti kistelepülések köre.
  - d. A forrásallokáció (HVS forrásokkal ellátott ÚMVP intézkedések esetén) vonatkozásában különös figyelemmel kell lenni a leghátrányosabb helyzetű települések körére (amennyiben az adott közösségben ez releváns), mivel az LHH településekre allokált forrásrészt csak és kizárólag ilyen településeken tervezett fejlesztésekre lehet fordítani. A leghátrányosabb települések köréről az Irányító Hatóság forrásallokációról szóló közleménye ad tájékoztatást.
5. Az integrált fejlesztés megvalósítása: A helyzetelemzésből levezetett Prioritás-Intézkedés struktúra, valamint a HPME szinten jelentkező adottság és probléma leírások alapján olyan HPME „csomagok” összeállítása a cél, melyek egy adott helyzetre többféle, egymást kiegészítő megoldást adnak, a lehető legteljesebben kiaknázva a rendelkezésre álló támogatási lehetőségeket.

6.2 Megoldási javaslatok struktúrája, kitöltési sorrend

A megoldási javaslatok a tervezési hierarchia legalsó fokán helyezkednek el, és a Helyi Vidékfejlesztési Stratégiák legkonkrétabb fejlesztési javaslatait fogalmazzhatjuk meg általuk.

A megoldási javaslatok kidolgozása kulcsfontosságú a HVS szempontjából, mivel a tervező helyi közösségek a HVS szintjén allokálhatják a közösség számára elérhető forrásokat. Továbbá, megoldási javaslatok alapját képezik a helyi szintű pályázati kiírásoknak, melyekre a helyi közösség területén működő kedvezményezettek nyújthatnak majd be támogatási kérelmeket. Fontos megjegyezni, hogy a HVS-ek kidolgozásában a tervezés nem érheti el a projektszintet, az ÚMVP erre nem ad lehetőséget. Azonban a túl általános tervezés elkerülésének céljából a konkrét fejlesztési javaslatok megadása négyes struktúrában helyzet/adottság, probléma/lehetőség, megoldási javaslat és várható eredmény (HPME) lehetséges.

Az alábbiakban felsoroljuk a HPME adatigényét, jelölve, hogy mely elemek kitöltése kötelező a HPME forráscíme alapján (+ = kötelező, - = nem kötelező). Az egyes tételekre az útmutató részletesen kitér:

A HPME-k kötelező elemei

HPME beviteli felület eleme	LEADER	ÚMVP III. tengely HVS forrással	ÚMVP III-IV tengely nem HVS forrással	Egyéb (ÚMFP, hazai, egyéb)
Megoldási javaslat kódja	+	+	+	+
	(automatikus)	(automatikus)	(automatikus)	(automatikus)
Fő fejlesztési prioritás	+	+	+	+
Fejlesztési intézkedés	+	+	+	+
Helyzet/Adottság	+	+	+	+
Probléma/Lehetőség	+	+	+	+
Megoldási javaslat	+	+	+	+
Megoldási javaslat várható eredménye	+	+	+	+
Támogatási forrás címe	+	+	+	+
Megjelölt forrásból a térség számára rendelkezésre álló teljes összeg	+	+	-	-
	(automatikus)	(automatikus)		
Megjelölt forrásból még megoldási javaslatához rendelhető összeg	+	+	-	-
	(automatikus)	(automatikus)		
Megoldási javaslat összes becsült költsége	+	+	+	+
Megoldási javaslat megvalósításához szükséges támogatás összege	+	+	+	+
Megvalósítás során támogatható maximális projektméret	+	+	-	-
Megvalósítás során támogatható minimális projektméret	+	+	-	-
Megvalósítás során várható kérelmek száma	+	+	-	-

Megvalósítás esetén a projektek jogcíme	+	+	+ (ÚMVP, de nem LEADER)	+ (Nem ÚMVP)
Támogatás intenzitása	+	+	-	-

6.2.1 Egy javasolt munkamódszer:

Az alábbiakban röviden ismertetjük a HPME adatlapok elkészítésének egy javasolt menetét:

1. A Helyzetelemzés alapján a főbb problémakörök definiálása, fejlesztési területek szerinti rendszerezése, a megoldások lehetséges kapcsolódásainak áttekintése a HPME kitöltés alapja. A rendszerezés magába kell, hogy foglalja a nem ÚMVP forrásokból megvalósítható fejlesztési lehetőségeket is. Ez segíti elő a rendszerben való gondolkodást.
2. A HPME-k Prioritás-Intézkedés rubrikáinak kitöltése.
3. A Helyzet-Probléma-Megoldás-Eredmény rubrikák kitöltése.
4. A HPME-k forrásainak megjelölése, és kapcsolódó rubrikák kitöltése, ha kötelező (projektméret, stb.). Ügyeljünk a fenti táblázat előírásait követve minden kötelező rubrika kitöltésére.
5. A LEADER HPME-k kódolása a megfelelő jogcímcsoport szerint az esetleges kapcsolódások megjelölése a Megoldási javaslatokban.
6. A HPME mentése: fontos, hogy amikor egy megoldási javaslat felvitelével végeztünk, vagy félbe akarjuk hagyni annak felvitelét, de amit már beírtunk meg akarjuk tartani, minden esetben mentsünk. A mentéskor kalkulálnak újra a rendelkezésre álló forrásösszegek is a rendszerben, ezért annak érdekében, hogy egy HPME rögzítésekor mindig a ténylegesen rendelkezésre álló forrásokat lássuk, fontos hogy az előzőleg felvitt HPME-k már el legyenek mentve

A fent leírt sorrend nem kötelező, azonban ez biztosítja azt, hogy a helyzetre és a megoldási javaslatokra, s nem pedig kizárólag az elérhető forrásokra alapozott HPME struktúra alakuljon ki. Másképp kifejezve, a HPME-k célja nem az, hogy azt fejlesszük, amire forrás van, hanem az, hogy rendszerezzük fejlesztési céljainkat, és ehhez azonosítsuk a forrásokat.

6.3 Megoldási javaslatok szöveges kifejtésének minimum követelményei

Ahogy azt már korábban leírtuk, a megoldási javaslatokat négyes struktúrában kell kidolgozni: helyzet/adottság, probléma/lehetőség, megoldási javaslat és várható eredmény (HPME). Ez a négyes tagolás lehetőséget ad arra, hogy néhány minimum követelményt

támasszunk a HPME-kkel szemben, amelyek viszonylag objektívan értékelhetők, függetlenül attól, hogy az adott HPME milyen fejlesztésre irányul.

6.3.1 A HPME – mint szabadszöveges elem – általános ismertetése

Amikor a helyzeteket, a problémákat és a megoldási javaslatokat írjuk fel, törekedjünk azok minél részletesebb kifejtésére. Nevezzük meg, soroljuk fel minél konkrétabban a helyi adottságokat, írjuk fel minél részletesebben az ebből adódó problémát, vagy lehetőséget, és a lehető legkonkrétabb megoldási javaslatokkal álljunk elő. A túl általános ötletfelműzés ugyanis felületessé teszi a stratégiákat, és nehezékké az összehasonlítást és kiértékelést.

A helyzet/adottság felírásához a térség, vagy település valamilyen sajátosságát kell feltüntetni, pl.: *A térség bizonyos településein (pl.: ...) foglalkoznak hagyományos módon előállított bortermeléssel (pl.: ...), a településeket gyakran sújtja szárazság.*

A helyzet/adottság felírásakor ügyeljünk arra, hogy az ne mondjon ellent a helyzetelemzésnek. Ugyanis ennek betartása ad lehetőséget a valódi tényalapú tervezésre, továbbá a kiértékeléskor a helyzetelemzés és a HPME-k konzisztenciája nagy súllyal esik latba. Amennyiben bizonyos térségi jellemzők, pl.: *a hely szelleme* nem került kifejtésre a helyzetelemzésben, azokra a helyzetek/adottságok rögzítésekor részletesen térjünk ki, ha megoldási javaslatot akarunk felírni rájuk. Erre jó példák a helyi ünnepek, rendezvények, kulturális szokások, hagyományok stb.

A probléma/lehetőség felírásához a helyzetből adódó problémát vagy lehetőséget kell megjelölni, pl.: *A gyakori szárazságok és a hagyományos termelés miatt a bor mennyisége és minősége bizonytalan, ez nehezíti az értékesítést.*

A probléma/lehetőség felírásakor arra ügyeljünk, hogy az valóban a helyzet/adottság által megjelölt jellemzőből következzen.

A megoldási javaslattal a helyzetből adódó probléma, vagy lehetőség megoldását írhatjuk fel, pl.: *Szélhajtású öntözőrendszerek kiépítésének támogatása a bortermelők hálózatával.*

A megoldási javaslat felírásakor arra ügyeljünk, hogy az valóban a vázolt problémára adjon egy megoldást, tényleges fejlesztési igényt fedjen le, és a rá vonatkozó problémát valóban megoldja.

A megoldási javaslat várható eredményével végül le kell írni milyen eredményeket vár a közösség a javaslat keretében megvalósuló projekt(ek) megvalósításától, pl.: *A javaslat keretében megvalósuló fejlesztés eredményeként évről évre standard minőségű bor lesz előállítható.*

6.3.2 Helyzet/adottság minimum követelményei

A helyzet/adottság felírásával szemben három objektívan számon kérhető, minimum-követelményt határozhatunk meg:

1. Az adottság(ok) részletes felírása: amikor leírjuk az adottságo(ka)t, törekedjünk a részletek leírására

Helytelen felírás: *A térségben található erdőségek*

Alap szintű helyzet/adottság felírás: *A térség területének 49,5%-át erdők borítják (bükk, tölgy, gyertyán)*

2. Az adottság(ok) által érintett területek/települések leírása: amikor adottságo(ka)t írunk fel, mindig jelöljük meg az érintett területeket, vagy településeket

Közép szintű helyzet/adottság felírás: *A térség területének 49,5%-át erdők borítják (bükk, tölgy, gyertyán), mely erdőségek a térség teljes területén szétszórva helyezkednek el*

3. Az adottság(ok) által érintett szereplők megnevezése: amikor adottságot(ka)t írunk fel, mindig nevezünk meg az általuk érintett szereplőket

Teljes helyzet/adottság felírás: *A térség területének 49,5%-át erdők borítják (bükk, tölgy, gyertyán), mely erdőségek a térség teljes területén szétszórva helyezkednek el és többségében magán és önkormányzati tulajdonban vannak*

Ezzel kaptunk egy lehetséges helyzet/adottságot, ami megfelel a formai minimumkövetelményeknek. Egy térség életében az egyes adottságokból adódó problémák és lehetőségek gyakran igen összetettek lehetnek, és összetett megoldást kívánnak. Ebből kifolyólag a HPME-k felírásakor elképzelhető, hogy egy komplex helyzet/adottságot kell felírunk, amelyben több rész-adottság is szerepel. Rész-adottságokra példák lehetnek a következő további kitalált helyzet/adottság-ok:

- *A térség területének 49,5%-át erdők borítják (bükk, tölgy, gyertyán), mely erdőségek a térség teljes területén szétszórva helyezkednek el és többségében magán és önkormányzati tulajdonban vannak*
- *Jelenleg folyik bizonyos fafajták (bükk, tölgy, gyertyán) kitermelése és kismértékű feldolgozása raklappá és fűrészárúvá Domaházán és Arlón, a Domafa Bt és a Fűrésztelep Kft által*
- *A térség teljes területén működő fakitermelés (bükk, tölgy, gyertyán) legnagyobb részéből Ózdon az Ózdi Bútor ZRt szabványbútorokat állít elő*

A fenti helyzet/adottságok egyenként is megállják a helyüket, azonban elképzelhető hogy a fenti adottságokra a térség egy komplex megoldási javaslattal akar előállni, mert az adottságokból eredő problémák és lehetőségek így oldhatók meg és használhatók ki. Ilyenkor érdemes a fenti rész-adottságokat integrálni, és egy komplex helyzet/adottságot felírni:

- *A térség teljes területének 49,5%-a erdővel (bükk, tölgy, gyertyán) borított, melynek nagy része magán és önkormányzati tulajdonban van. A fafajták kitermelése és kismértékű feldolgozása (raklapok, fűrészáru) jelenleg a Domaházán (Domafa Bt) és Arlón (Fűrésztelep Kft) folyik. A feldolgozás nagy része jelenleg Ózdon (Ózdi Bútor ZRt) történik, ahol szabványbútorokat állítanak elő*

Ezzel kaptunk egy, a formai követelményeknek is megfelelő komplex helyzet/adottságot, amelyre a probléma/lehetőség felírásán át kidolgozhatjuk a komplex megoldási javaslatot és a várható eredményt.

6.3.3 Probléma/lehetőség minimumkövetelménye

A probléma/lehetőség felírásakor egyetlen, objektívan is számon kérhető formai minimumkövetelményt tudunk megnevezni:

1. Minden felírt adottságra írjunk fel az abból eredő problémát, vagy lehetőséget: amennyiben egy helyzet/adottság komplex, és több rész-adottság is szerepel benne, mindegyikre írjuk fel az abból eredő problémát, vagy lehetőséget. Az előbbi komplex példát továbbfűzve:
  - „A térség területének 49,5%-a erdő, bükk tölgy és gyertyán fajtákkal”-ből eredő lehetőség helyes felírása: *Olcsó és minőségi alapanyag áll rendelkezésre a helyi fafeldolgozáshoz*
  - „Jelenleg folyik a fafajták (bükk, tölgy, gyertyán) kitermelése és kismértékű feldolgozása raklappá és fűrészárúvá Domaházán és Arlón, a Domafa Bt és a Fűrésztelep Kft által”-ből eredő lehetőség helyes felírása: *Meg van a gazdasági alap a helyi fakitermeléshez és feldolgozáshoz*
  - „A kitermelt fa (bükk, tölgy, gyertyán) legnagyobb részéből Ózdon az Ózdi Bútor ZRt szabványbútorokat állít elő”-ből eredő lehetőség helyes felírása: *A helyi feldolgozás kialakításával jelentős mennyiségű új helyi munkahely teremthető*

Mindezt egybedolgozva pedig megkaphatjuk a komplex helyzet/adottság-ból származtatott komplex probléma/lehetőséget:

- *A helyi fafeldolgozás fejlesztése a térség szempontjából nagy potenciált rejt magában, mert a helyi szintű fafeldolgozáshoz a nagy területű erdők miatt rendelkezésre áll az olcsó alapanyag, a helyi kitermelő és feldolgozó vállalatok megteremtik a kitermelés és a feldolgozás gazdasági alapját, illetve a fa helyi feldolgozásával jelentős mennyiségű új munkahely is teremthető*

6.3.4 Megoldási javaslat formai minimumkövetelményei

A helyzet/adottság-ból eredő probléma/lehetőség feloldására vonatkozó megoldási javaslatokkal szemben négy formai kritériumot határozhatunk meg:

1. A javaslat(ok) részletes felírása: amikor javaslato(ka)t írunk fel, mindig írjuk fel annak részleteit.

Helytelen felírás: *Hálózat kialakítása a helyi vállalkozók között*

Alap szintű megoldási javaslat felírás: *Hálózat kialakítása a teljes fafeldolgozó értéklánc mentén*

2. Javaslato(ka)t végrehajtó szereplők felírása: amikor javaslato(ka)t írunk fel, mindig írjuk fel az is, hogy kik fogják azt végrehajtani. Nem kell azonban pontosan megadni szereplők, vagy a vállalatok neveit, csak ezek valamilyen csoport megnevezését. Az ugyanis, hogy mely projektek lesznek végül támogatottak, csak később a stratégiák megvalósítása során dől el. A stratégiák értékelésekor azonban az IH számára fontos látni, hogy az akciócsoport milyen csoportok esetén látja megvalósíthatónak a kérdéses javaslatot.

Felső szintű megoldási javaslat felírás: *Hálózat kialakítása a teljes fafeldolgozó értéklánc mentén az erdőtulajdonosok, fafeldolgozó és egyéb vállalatok bevonásával.*

3. A HPME megvalósításának javasolt helyszíne(i) (opcionális): a megoldási javaslatok esetén az utolsó négy hétben az online felületen is lehetőség lesz arra, hogy a megoldási javaslat által kedvezményezett települések pontos listáját megadjuk (addig

csak a jegyzőkönyvekben rögzítsük a kedvezményezett települések listáját) Ugyanakkor ez nem feltétlenül azonos a HPME javasolt megvalósítási helyszínével. Elképzelhetők olyan javaslatok, amelyek megvalósítására a legkülönbébb települések vállalkozói pályázhatnak (például a legtöbb III. tengely forrásaira hivatkozó javaslat), ugyanakkor a stratégiai cél elérése érdekében a megvalósulás konkrét helyszíne csak néhány településen releváns (például vízparti fejlesztések). Ilyenkor ha azt fontosnak tartjuk, mert világosabban megmutatja a javaslat értelmét, írjuk be annak a néhány településnek a nevét, vagy a tájegységet ahol a megoldási javaslatot a stratégiai cél érdekében konkrétan meg kellene valósítani. Ez az egyébként kedvezményezett települések vállalkozóira és egyéb szervezeteire, intézményeire nincs semmilyen hátrányos hatással.

A fenti pontok követésével kaptunk egy, a formai minimum-követelményeknek megfelelő, megoldási javaslatot. Egy térség életében az egyes adottságokból adódó problémák és lehetőségek gyakran igen összetettek lehetnek, és összetett megoldást kívánnak. Ebből kifolyólag a HPME-ek felírásakor elképzelhető, hogy egy komplex megoldási javaslatot kell felírunk, amelyben több rész-javaslat is szerepel. Rész-javaslatokra példák lehetnek a következő kitalált megoldások:

- *Hálózat kialakítása a teljes fafeldolgozó értéklánc mentén az erdőtulajdonosok, fafeldolgozó és egyéb vállalkozások bevonásával*
- *Bútor előállítását lehetővé tevő technológiák beszerzése az erdőtulajdonosok, fafeldolgozó és egyéb vállalkozások bevonásával*
- *Egyedi, a térségre jellemző bútorminták felkutatása az erdőtulajdonosok, fafeldolgozó és egyéb vállalkozások bevonásával*
- *Közös marketing-stratégia és védjegy kidolgozása az erdőtulajdonosok, fafeldolgozó és egyéb vállalkozások bevonásával*

Azonban elképzelhető hogy a fent leírt javaslatokat jobb, ha egyben írjuk fel, mert azok egy komplex helyzet/adottság-ból fakadó komplex probléma/lehetőség halmaz komplex megoldásai. Ilyenkor érdemes a fenti rész-megoldásokat integrálni, és egy komplex megoldási javaslatot felírni:

- *Hálózat kialakítása a fafeldolgozó értéklánc mentén az erdőtulajdonosok, fafeldolgozó és egyéb vállalkozások bevonásával, bútorgyártást lehetővé tevő technológia beszerzésének, egyedi, a térségre jellemző bútorminták felkutatásának, illetve közös marketingstratégia és védjegy kidolgozásának támogatása*

Ezzel megkaptunk egy, a formai követelményeknek is megfelelő komplex megoldási javaslatot.

6.3.5 Várható eredmény formai minimumkövetelményei

A HPME-k negyedik, tényezőjével szemben két formai követelményt fogalmazhatunk meg:

1. A várható eredmény(ek) részletes felírása: egy-egy megoldási javaslatnak több egymástól világosan elkülöníthető várható eredménye is lehet. A minimum elvárás, hogy legalább egy várható eredményt írjunk fel minél konkrétabban.

Várható eredmény alapszintű felírása: *A létrejövő hálózat és a tagok szervezett együttműködésének következtében az értékesítések 30%-os növekedésére számítunk*

2. A várható eredmény(ek) előrelátható megvalósulási ideje: a HPME-k felírásakor azt is fel kell írni minden megjelölt várható eredményre, hogy az adott eredményt előreláthatólag mikor érik el.

A várható eredmény(ek) felső szintű felírása: *A létrejövő hálózat és a tagok szervezett együttműködésének következtében az értékesítések 30%-os növekedésére számítunk a projekt elindítását követő második év végére*

A fenti pontok követésével kaptunk egy, a formai minimum-követelményeknek megfelelő, várható eredmény felírást. Egy térség életében az egyes megoldási javaslatok igen összetettek lehetnek, amelyből összetett eredmények is születnek. Ebből kifolyólag a HPME-k felírásakor elképzelhető, hogy összetett várható eredményt kell felírunk, amelyben több rész-eredmény is szerepel. Rész-eredményekre példák lehetnek a következő kitalált várható eredmények:

- *A létrejövő hálózat és a tagok szervezett együttműködésének következtében az értékesítések 30%-os növekedésére számítunk a projektek elindítását követő második év végére*
- *A létrejövő hálózat és a tagok szervezett együttműködésének következtében 6 új tartós (5 évnél tovább fennálló) munkahely létrehozására számítunk a projektek indítását követő második év végére*
- *A létrejövő hálózat és a tagok szervezett együttműködésének következtében egyedi, a térségre jellemző bútorok előállítására számítunk a projektek elindítását követő második év végére*
- *A marketingtevékenység következtében az értékesítések 15%-os növekedésére számítunk a projektek elindítását követő második év végére*

Azonban elképzelhető hogy a fent leírt eredményeket jobb, ha egyben írjuk fel, mert azok egy összetett megoldási javaslat összetett eredményei. Ilyenkor érdemes a fenti rész-eredményeket integrálni, és egy összetett várható eredményt felírni:

- *A létrejövő hálózat és a tagok szervezett együttműködésének következtében 6 új tartós (5 évnél tovább fennálló) munkahely létrehozására, egyedi, a térségre jellemző bútorok előállítására, illetve a marketingtevékenység együttes hatásaként az értékesítések közel 50%-os növekedésére számítunk a projektek elindítását követő második év végére*

Ezzel megkaptunk egy, a formai követelményeknek is megfelelő összetett várható eredményt.

6.3.6 Egyéb, a forrásallokációval kapcsolatos minimumkövetelmények

A HPME-k felírásakor több tényezőt is meg kell adni amelyek a megoldási javaslat által érintett forrásokkal kapcsolatosak. Alapvető követelmény, hogy a forrásallokációs IH közleményben az adott helyi közösségre vonatkozóan a leghátrányosabb helyzetű kistérségek településeire allokálható forrásokat (amennyiben releváns) minden esetben csak és kizárólag ilyen településeken megvalósítandó HPME-kre lehet tervezni.

1. A támogatási forrás címe: A HPME-k felírásakor pontosan meg kell nevezni azt az ÚMVP intézkedést – vagy alternatív forrásra való hivatkozás esetén az adott alternatív forrás címét –, amelyből a megoldási javaslatot finanszírozni tervezi az akciócsoport. Ezek kiválasztására egy legördülő menü áll rendelkezésre a tervezők számára a HVS felületen, amelyből kiválaszthatják az adott forráscímét.

Ezen a ponton megjegyezzük, hogy a HVS egy komplex vidékfejlesztési terv. Ezért javasoljuk, hogy más forrásokból finanszírozható HPME-eket is vigyenek fel a HVS online felületre, mert így érhető el, hogy a vidéket érintő különböző irányból érkező támogatások egymással harmonizálva kerüljenek elköltésre.

2. A megoldási javaslat összes becsült költsége: az a pénzösszeg (eFt), amelyet a kérdéses javaslat támogatására összesen költeni szeretnének (beleértve az önerőt is).
3. A megoldási javaslat megvalósításához szükséges támogatás összege: az a pénzösszeg (eFt), amelyet a kérdéses javaslat megvalósításának céljából, a fentebb megjelölt összes becsült költségből az adott HPME-re allokálni kívánt támogatás.
4. A megvalósítás során támogatható maximális projektméret: azt a maximális projekt nagyságot (eFt) is meg kell adnia az akciócsoportnak, amely az esetleges megvalósítás esetén az adott HPME keretében helyi szinten támogatásra kerülhet.
5. Támogatási intenzitások: a megoldási javaslat esetleges megvalósítása esetén, mely csoportok milyen mértékű támogatásban (%) részesülhetnek az általuk tervezett projekt teljes nagyságához képest. Ezek megadásakor, amennyiben ÚMVP forrásról van szó, alapvetően az ÚMVP-t és a jogcímhez kapcsolódó rendeletet kell figyelembe venni.

6.3.7 Egy összetett HPME példa

Helyzet/adottság:

- *A térség teljes területének 49,5%-a erdővel (bükk, tölgy, gyertyán) borított, melynek nagy része magán és önkormányzati tulajdonban van. A fafajták kitermelése és kismértékű feldolgozása (raklapok, fűrészáru) jelenleg a Domaházán (Domafa Bt) és Arlón (Fűrésztelep Kft) folyik. A feldolgozás nagy része jelenleg Ózdon (Ózdi Bútor ZRt) történik, ahol szabványbútorokat állítanak elő*

Probléma/lehetőség:

- *A helyi fafeldolgozás fejlesztése a térség szempontjából nagy potenciált rejt magában, mert a helyi szintű fafeldolgozáshoz a nagy területű erdők miatt rendelkezésre áll az olcsó alapanyag, a helyi kitermelő és feldolgozó vállalatok megteremtik a kitermelés és a feldolgozás gazdasági alapját, illetve a fa helyi feldolgozásával jelentős mennyiségű új munkahely is teremthető*

Megoldási javaslat:

- *Hálózat kialakítása a feldolgozó értéklánc mentén az erdőtulajdonosok, feldolgozó és egyéb vállalkozások bevonásával, bútorgyártást lehetővé tevő technológia beszerzésének, egyedi, a térségre jellemző bútorminták felkutatásának, illetve közös marketingstratégia és védjegy kidolgozásának támogatása*

Várható eredmény:

- *A létrejövő hálózat és a tagok szervezett együttműködésének következtében 6 új tartós (5 évnél tovább fennálló) munkahely létrehozására, egyedi, a térségre jellemző bútorok előállítására, illetve a marketingtevékenység együttes hatásaként az értékesítések közel 50%-os növekedésére számítunk a projektek elindítását követő második év végére*

A támogatási forrás címe:

- ÚMVP - 3. Intézkedéscsoport – 312: Mikrovállalkozások létrehozásának és fejlesztésének támogatása

A megoldási javaslat összes becsült költsége:

- 30 000 eFt

A megoldási javaslat megvalósításához szükséges támogatás összege:

- 15 000 eFt

A megvalósítás során támogatható maximális projektméret:

- 10 000 eFt

Támogatási intenzitások:

- Vállalkozások - 50%
- Non-profit szervezetek - 0%
- Önkormányzatok - 0%
- Egyházak - 0%
- Magánszemélyek - 0%

Szeretnénk hangsúlyozni, hogy a HPME-k összetettségét illetően nincsenek elvárt követelmények. Bizonyos helyzet/adottság-ok és probléma/lehetőség-ek összetettebb, más helyzet/adottság-ok és probléma/lehetőség-ek egyszerűbb HPME-kkel oldhatók meg. Ugyanakkor az is elképzelhető, hogy egy-egy összetett helyzet/adottság-ra és probléma/lehetőség-re több különálló, de mégis összefüggő megoldási javaslatot érdemes kidolgozni.

Amik számon kérhetők a HPME-kkel kapcsolatban azok a fent leírt formai követelmények, továbbá hogy azok valódi fejlesztési igényeken alapulnak-e, hogy mennyiben járulhatnak hozzá egy-egy térség fejlődéséhez, és hogy a két horizontális elv valamilyen módon kezelve van-e bennük. A HPME-k összetettsége önmagában sem nem előnyös, sem nem hátrányos tulajdonság.

6.4 Összetett fejlesztések

A megoldási javaslatok kidolgozásakor törekedjünk arra, hogy azok közvetlenül vagy közvetve, de valamilyen módon kapcsolódjanak egymáshoz. Nagyobb eséllyel valósítható meg egy prioritás, de akár az egész stratégia, ha az nem elszeparált fejlesztési javaslatokból, hanem valamilyen módon egymásra épülő ötletekből áll.

Tegyük fel, hogy a prioritásaink és az intézkedések között van olyan, amely a helyi hús- és baromfi ágazat fejlesztésére irányul. Ez alapján felírunk egy HPME-t, amely a házilag előállított húskészítmények fejlesztésére irányul (a továbbiakban a forrásallokációt a példánál nem fejtjük ki):

Helyzet/adottság:

- *A térség bizonyos településein (pl.: ...) sok magántermelő állít elő különféle húskészítményeket (pl.: ...) házilag, de az előállítási módok egyediek*

Probléma/lehetőség:

- *A házi készítésű húskészítmények minősége az egyedi előállítási módok miatt nem standard, ez nehezíti a tömeges értékesítést*

Megoldási javaslat:

- *Hálózat létrehozásának támogatása a magántermelők között a tudás megosztásának, tradicionális receptek felkutatásának, illetve egységes marketingstratégia és védjegy kidolgozásának céljából*

Várható eredmény

- *A térségspecifikus, minőségi húskészítmények előállításának következményeképp a bevételek 20%-os növekedésére számítunk a projektek indításától számított első év végére*

Egy ilyen HPME alapot szolgáltathat további kiegészítő javaslatok kidolgozásának. Például:

Helyzet/adottság:

- *A térség bizonyos településein (pl.: ...) sok magántermelő állít elő különféle húskészítményeket (pl.: ...) házilag, az értékesítés esetleges*

Probléma/lehetőség:

- *A házi készítésű húskészítmények értékesítése a környező településeken (pl.: ...) szervezett szállítás esetén sikeres lenne, és új munkahelyet is teremtené*

Megoldási javaslat:

- *Házi előállítású termékeket értékesítő kisteherautó beszerzésének támogatása a termelői hálózat tagjainak bevonásával a környező településeken (pl.: ...) történő értékesítés céljából*

Várható eredmény

- *A fejlesztés eredményeként a bevételek 20%-os növekedésére és két új tartós (5 évnél tovább fennálló) munkahely létrehozására számítunk a projektek indításától számított első év végére*

Ugyancsak az első javaslatot, vagy akár mindkettőt kiegészítheti a következő HPME példa:

Helyzet/adottság:

- *A térség bizonyos településein (pl.: ...) sok magántermelő állít elő különféle húskészítményeket (pl.: ...) házilag, a helyi felvevő piac szűk*

Probléma/lehetőség:

- *A házi készítésű húskészítményekre lenne kereslet a térségen kívüli nagyobb városokban (pl.: ...)*

Megoldási javaslat:

- *Házi készítésű termékeket árusító pult kialakítása egy közeli nagyváros (pl.: ...) vásárcsarnokában.*

Várható eredmény

- *A fejlesztés eredményeként a bevételek 15%-os növekedése és egy új tartós (5 évnél tovább fennálló) munkahely létesítésére számítunk a projektek indításától számított első év végére*

6.5 Horizontális elvek a HPME-kben

Korábban kifejtettük, hogy a HVS-nek a fenntarthatóság és az esélyegyenlőség elveinek mentén kell létrejönnie. Ugyanez mondható el a HPME-kről is, hiszen azokban fejthetők ki a stratégia részletei. A HPME-k horizontális elveknek való megfelelése érdekében kérjük tanulmányozzák át újra az útmutató „A HVS horizontális alapelvei” című fejezetét.

A fenntarthatóság és esélyegyenlőség HVS-beni érvényesítésének két lehetséges módja van. Egyrészt felírhatunk közvetlenül olyan megoldási javaslatokat, amelyek valamilyen fenntarthatósági kérdést kezelnek (például: száraló erdőgazdálkodás támogatása, szélhajtású öntözőrendszerek kiépítése, csökkentett növényvédőszer használat támogatása, stb.). Másrészt általánosságban is érvényesíthetjük a HPME-kben ezeket az elveket, olyan megoldásokkal, amelyekben – bár közvetlenül nem a horizontális elvek érvényesítésére irányulnak – a javaslat jellegét tekintve mégis megjelennek bennük ezek az elvek.

A horizontális elvek figyelembe vétele a HPME-k szintjén fontos értékelési szempont is, amellyel, hogy jelentősen javítja a tervezés minőségét, a célkitűzések átgondoltságát.

A következőkben felírunk egy HPME-t úgy, hogy az nem veszi figyelembe a horizontális elveket, majd ugyanazt úgy kiegészítve, hogy figyelembe vegye.

6.5.1 HPME a horizontális elvek figyelmen kívül hagyásával

Tegyük fel, hogy a prioritásaink és az intézkedések között van olyan, amely a helyi hús- és baromfi ágazat fejlesztésére irányul. Ez alapján felírunk egy HPME-t, amely a házilag előállított húskészítmények fejlesztésére irányul:

Helyzet/adottság:

- *A térség bizonyos településein (pl.: ...) sok magántermelő állít elő különféle húskészítményeket (pl.: ...) házilag, de az előállítási módok egyediek*

Probléma/lehetőség:

- *A házi készítésű húskészítmények minősége az egyedi előállítási módok miatt nem standard, ez nehezíti a tömeges értékesítést*

Megoldási javaslat:

- *Hálózat létrehozásának támogatása a magántermelők között a tudás megosztásának, tradicionális receptek felkutatásának, illetve egységes marketingstratégia és védjegy kidolgozásának céljából*

Várható eredmény

- *A szervezett előállítás, a marketing és a, térségspecifikus, minőségi húskészítmények előállításának következményeként a bevételek 20%-os növekedésére számítunk a projektek indításától számított első év végére*

6.5.2 Húsfeldolgozással kapcsolatos HPME a fenntarthatóság elvének figyelembe vételével

Az előbbi után, felírjuk ugyanezt a HPME-t úgy, hogy közben figyelembe vesszük a fenntarthatóság elvét:

Helyzet/adottság:

- *A térség bizonyos településein (pl.: ...) sok magántermelő állít elő különféle húskészítményeket (pl.: ...) házilag, de az előállítási módok egyediek. Az említett településeken gazdag legelők, takarmánytermő helyek találhatóak kihasználatlanul, többnyire őstermelők tulajdonában*

Probléma/lehetőség:

- *A házi készítésű húskészítmények minősége az egyedi előállítási módok miatt nem standard, ez nehezíti a tömeges értékesítést. A kihasználatlan legelők takarmánytermő helyek hozzájárulhatnak a közös, nagyobb mennyiségű és standard termeléshez*

Megoldási javaslat:

- *Hálózat létrehozásának támogatása a magántermelők és az őstermelők között a tudás megosztásának, tradicionális receptek felkutatásának, a kihasználatlan területek természeti szempontokat (pl.: ...) is figyelembe vevő felhasználásának, illetve egységes marketingstratégia és védjegy kidolgozásának céljából, amely védjegy eleme a természet közeli előállítási mód*

Várható eredmény

- *A marketing, a térség-specifikus, minőségi bio-húskészítmények előállításának következményeként a bevételek 10%-os növekedésére számítunk a projektek indításától számított első év végére. Továbbá a bio-húskészítmények megjelenésével a környezettudatosság erősödésére számítunk a térségben, aminek projektek indításától számított öt éven belül tovagyűrűző hatásai lehetnek (pl.: egyéb bio-termékek megjelenése, helyi preferenciák változása)*

6.5.3 Húsfeldolgozással kapcsolatos HPME az esélyegyenlőség elvének figyelembe vételével

Az előbbi után, felírjuk ugyanezt a HPME-t úgy, hogy közben az esélyegyenlőség elvét vesszük figyelembe:

Helyzet/adottság:

- *A térség bizonyos településein (pl.: ...) sok magántermelő állít elő különféle húskészítményeket (pl.: ...) házilag, de az előállítási módok egyediek. Továbbá a településeken rendelkezésre áll hátrányos helyzetű, kisebbségi, tartósan inaktív humánerő-kapacitás (pl.: ...), mely rendelkezik húsfeldolgozó (pl.: ...) tapasztalattal*

Probléma/lehetőség:

- *A házi készítésű húskészítmények (pl.: ...) minősége az egyedi előállítási módok miatt nem standard, ez nehezíti a tömeges értékesítést. A hátrányos helyzetű, kisebbségi, tartósan inaktív humánerő-kapacitás nemcsak, mint munkaerő, hanem mint speciális feldolgozási módok (pl.: ...) ismerője is alkalmazható*

Megoldási javaslat:

- *Hálózat létrehozásának támogatása a tudás megosztásának, a minőség standardizálásának, tradicionális receptek és speciális, kisebbségi feldolgozási módok (pl.: ...) felkutatásának, illetve egységes marketingstratégia és védjegy kidolgozásának céljából, mely védjegy és a márkázott termékek tartalmi eleme a tradicionális és speciális feldolgozási mód*

Várható eredmény

- *A fejlesztés eredményeként 4 új munkahely jön létre kisebbségiek számára és egységes, kiváló minőségű, diverzifikált termékskálájú, térség-specifikus és kisebbségi kultúrkörből származó húskészítmények kerülnek előállításra a projektek elindulásától számított első év végére.*

6.5.4 További HPME-k horizontális elvek figyelembevételével

Ez előbbi két HPME után megnézzünk még két HPME-t, amelyben érvényesülnek a horizontális elvek.

6.5.4.1 Fafeldolgozással kapcsolatos HPME a fenntarthatóság elvének figyelembe vételével

A korábbi fafeldolgozással kapcsolatos példa is kiegészíthető úgy, hogy megjelenjenek benne a konkrét fenntarthatósági elemek:

Helyzet/adottság:

- *A térség teljes területének 49,5%-a erdővel (bükk, tölgy, gyertyán) borított, melynek nagy része magán és önkormányzati tulajdonban van. Az erdők egy része természeti értékekben gazdag, egyes erdőkhöz kapcsolódó élőhelyek (vízfolyások, szegélyek, kisebb nagyobb tisztások) gazdagítják a tájat. A fa kitermelése és kismértékű feldolgozása (raklapok, fűrészárú) jelenleg a Domaházán (Domafa Bt) és Arlón (Fűrésztelep Kft) folyik. A feldolgozás nagy része jelenleg Ózdon (Ózdi Bútor ZRt) történik, ahol szabványbútorokat állítanak elő. Az üzemekben foglalkoztatottak fele helyi lakos, holott a térségben 25%-os a munkanélküliség. A helyi munkaerő nem motivált, helyi kötődése gyenge. Fafaragási és erdőművelési hagyományokról vannak helyi dokumentumok, megőrzött emlékek.*

Probléma/lehetőség:

- *A helyi fafeldolgozás fejlesztése a térség szempontjából nagy potenciált rejt magában, mert a helyi szintű fafeldolgozáshoz a nagy területű erdők miatt rendelkezésre áll az olcsó alapanyag, a helyi kitermelő és feldolgozó vállalatok, valamint a dokumentált fafaragási motívumok megteremtik a kitermelés és a feldolgozás gazdasági alapját, illetve a fa helyi feldolgozásával jelentős mennyiségű új munkahely is teremthető. A térségben az erdő a helyi tájszerkezet, tájkép meghatározó eleme, amely megfelelő arányban jelen kell legyen a tájban ahhoz, hogy annak jellege ne változzon meg. Az erdőművelés során a természeti értékek fennmaradását biztosítani szükséges*

Megoldási javaslat:

- *Térségi összefogásra épülő hálózat kialakítása a fafeldolgozó értéklánc mentén, az erdőtulajdonosok, fafeldolgozók és egyéb vállalkozások bevonásával, bútorgyártást lehetővé tevő környezetkímélő technológia beszerzésének, egyedi, a térségre jellemző bútorminták felkutatásának, illetve közös marketingstratégia és a természetkímélő erdőgazdálkodást (pl. Pro Silva szemlélet) is jelző védjegy kidolgozásának támogatása*

Várható eredmény

- *Az eredmény egyedi, minőségi és közismert márkanevvel rendelkező bútorgyártás és 8 új tartós munkahely a projektek indításától számított második év végére. Továbbá az új termékek a helyiek kötődését is erősítik, mivel helyi motívumokat is megjelenítő, innovatív környezetkímélő megoldásokkal készülnek termékek, ebből kifolyólag tovagyrűző hatásként számítunk a fiatalok elvándorlásának némi csökkenésére és a környezettudatosság erősödésére a projektek indítását követő 5 éven belül*

6.5.4.2 Turisztikai fejlesztéssel kapcsolatos HPME példa a fenntarthatóság elvének figyelembe vételével

Ezután bemutatásra kerül egy turisztikai fejlesztéssel foglalkozó komplex HPME példa, amelyben ugyancsak megjelennek a fenntarthatósági elvek.

Helyzet/adottság:

- *A térségben jó adottságokkal rendelkezik a turizmus fejlesztésére, pl. természeti értékekben gazdag (túzok, parlagi sas, kék vércse telepek, jó termőföldek, lösz és szikes élőhelymozaikok, legelők) mezőgazdasági táj (pl. Hevesi-sík), ahol nagy az ingázók száma, a településen él több korosztály (országos átlagnál jobb a koreloszlás). A helyi főzési-táplálkozási, gazdálkodási hagyományok, évi ünnepkörhöz tartozó szokások még többek fejében élnek, dokumentáltak és hagyományos eszközök is fellelhetők a térségben. Különböző természetű növények tájfajtaikat termesztik. A térségben van közösségi ház, falumúzeum, iskola és több vendéglátóhely. Több településen vannak állattartók, bár csak kétharmaduk helyi*

Probléma/lehetőség:

- *A térség néhány településen egymástól elszigetelt próbálkozások vannak a turizmus adta lehetőségek kihasználására. Összefogó hagyományőrző, egyházi és természetvédelmi civil szervezetek működnek a településeken. Az önkormányzatok és a vendéglátók több közös pályázatot nyertek szálláshely és vendéglátóhelyek kialakítására, azonban hiányzik az átfogó programkínálat, addig csak a vadászatra és a konferenciák, tréningek számára kínáltak helyszínt, rendszeres program kínálat nem alakult ki. A helyi lakosság egy jelentős része erősen kötődik a tájhoz és annak hagyományaihoz (szokások, receptek, elbeszélések stb.). A vendéglátóhelyek száma nagy, azonban színvonaluk nagy különbségeket mutat, több helyen fejlesztésre szorul*

Megoldási javaslat:

- *Térségi összefogással az évi ünnepkörökre épülő, ahhoz kapcsolódó programkínálat kialakítása, a helyi hagyományok felelevenítésével, továbbfejlesztésével és a természeti, gazdálkodási, kulináris adottságok kihasználásával. A vendéglátók és szállásadók felkészítésének segítése nyelvi, információs technológiai ismertekkel, helyi konyhaművészeti sajátosságok és szokások felelevenítése. A természeti adottságok bemutatása az ünnepkörhöz illeszkedő kikapcsolódási, pihenési lehetőségek kínálatának kidolgozása. Helyi termékek terjesztése. A település belterületén kültéri és/vagy beltéri (táncra alkalmas pajta) közösségi helyek kialakítása. Gazdálkodásba, állattartásba való betekintés, részvételi lehetőség családok számára, közös határjárások, megfigyelő helyek kialakítása, jelölése*

Várható eredmény

- *A megoldási javaslat megvalósításának kezdetétől számított két éven belül térség településeinek vonzereje növekszik, a térségbe látogatók számának mérhető növekedése (+20%) hozzájárul a helyi kulturális örökség fennmaradásához, a helyi adottságokra épülő gazdasági tevékenységek fejlesztéséhez.*

6.5.5 Elvárás a horizontális elvekkel kapcsolatban

Szeretnénk hangsúlyozni, hogy nem várjuk el azt, hogy minden HPME-ben azonos súllyal, mindkét horizontális elv szerepeljen, hiszen bizonyos megoldási javaslatok esetén ezek kevésbé lehetnek relevánsak. Ugyanakkor felhívjuk a figyelmet arra, hogy a HVS egészére vonatkozóan ezen horizontális elveknek érvényesülniük kell. Olyan stratégiát dolgozzunk ki, hogy ha annak fő fejlesztési prioritásait, intézkedéseit és megoldási javaslatait elolvassa valaki, abból egyértelműen kitűnjön, hogy azok a fenntarthatóság és az esélyegyenlőség elvei mentén születtek.

A két horizontális elv az egymáshoz kapcsolódó HPME-k együttesében is érvényesülhet úgy, hogy például egy bizonyos HPME-ben kisebb súllyal, azonban egy hozzá tematikusan kapcsolódó másik HPME-ben hangsúlyosan jelenik meg. Például egy, a helyi termékekre alapuló húsfeldolgozásra vonatkozó HPME csokorban lehet olyan HPME, mely az előállított termékek marketingjében jeleníti meg a természetközeli gazdálkodási módszerekkel való előállítását, mint pozitív jellemzőt. Nyilvánvaló, hogy a marketing, mint tevékenység önmagában nem mutat erős fenntarthatóságot. Azonban a termék előállításának módjáról szóló másik HPME-ben, a természetközeli állattartásra vonatkozó megfogalmazás erős fenntarthatóságot jelent. Látható azonban, hogy mind a két említett HPME-ben van utalás a fenntarthatóságra, bár más-más hangsúllyal és szereppel (az egyikben cél, a másikban az előállított termék értékesítését pozitívan befolyásoló jellemző). Az így megfogalmazott HPME-k kölcsönösen erősítik egymás hatását, és együttesen hozzájárulnak a tematikus célkitűzések megvalósulásához.

6.6 Tervezés az ÚMVP III-IV. tengelyeire és más alternatív forrásokra

Az előzetesen elismert vidékfejlesztési akciócsoportok a helyi vidékfejlesztési stratégia keretében nemcsak ÚMVP III-IV. tengelyére tervezhetnek. Ugyanis mind a helyzetelemzés, mind a prioritások és intézkedések kidolgozása egy az ÚMVP-én túlmutató komplex tervezést támogat. Ehhez járul hozzá, hogy az intézkedések alatt elhelyezkedő HPME-kenél minden esetben meg kell adni a forráscímet, amiből a javaslatot finanszírozni kívánja a helyi közösség. Ezeket a forráscímeket egy legördülő menü tartalmazza az online felületen, amelyben nemcsak ÚMVP intézkedések szerepelnek, hanem egyéb források megnevezései is. Így egy komplex vidékfejlesztési stratégiát állíthatunk össze.

A stratégiaalkotás során a III. és IV. tengely, illetve az egyéb alternatív források szétválasztása a HPME-ken keresztül történik. Ezt a HVS online eszköz is támogatja, ugyanis külön-külön minden HPME esetén megadhatjuk, hogy milyen forrásból kívánjuk finanszírozni azt. Ehhez természetesen elengedhetetlen, hogy a tervezők tisztában legyenek azzal, hogy az egyes ÚMVP tengelyekből, vagy más forrásokból milyen fejlesztésekre igényelhetők források.

Az ezen a szinten megfogalmazott fejlesztési elképzelések finanszírozását tekintve a következőképpen csoportosíthatók a HPME-k:

1. LEADER
2. ÚMVP III. tengely négy intézkedése (mikrovállalkozások, turisztika, falumegújítás és fejlesztés, kulturális örökség fenntartása/fenntartható fejlesztése)
3. ÚMVP nem HVS forrásból
  - a. ÚMVP nem HVS III tengely horizontális intézkedései
  - b. ÚMVP nem HVS I-II tengely intézkedései
4. Nem ÚMVP források
  - c. Hazai források

d. Nem hazai források

Az alábbiakban röviden ismertetjük a fenti négy csoport fő jellemzőit a fejlesztési elképzelések lehetséges tartalma, a kedvezményezettek, a települési célcsoport, a források tekintetében.

Fejlesztési elképzelések lehetséges tartalma eltérő források esetén

	1. LEADER	2. ÚMVP III tengely gazdaságfejlesztés	2. ÚMVP III tengely életminőségjavítás	3.a. ÚMVP nem HVS forrás III. tengely	3.b. ÚMVP I-II. tengely	4. c.d, Nem ÚMVP források
Fejlesztési elképzelések tartalma	Minden fejlesztési elképzelés, mely más forrásból nem finanszírozható (kiegészítő jelleg)	ÚMVP megfelelő intézkedései alapján (mikrovállalkozás, turisztika) és tovább részletezve	ÚMVP megfelelő intézkedései alapján (falumegújítás és fejlesztés, kulturális örökség) és tovább részletezve	ÚMVP megfelelő intézkedései alapján	ÚMVP megfelelő intézkedései alapján	ÚMFP, egyéb alapján
Kedvezményezettek köre	ÚMVP és Helyi közösség prioritások alapján	ÚMVP intézkedés alapján	ÚMVP intézkedés alapján	ÚMVP intézkedés és alapján	ÚMVP intézkedés és alapján	ÚMFP, egyéb alapján
Települési kedvezményezett csoport	ÚMVP intézkedés, illetve azon belül HPME meghatározottság	ÚMVP intézkedés alapján	ÚMVP intézkedés alapján	ÚMVP intézkedés alapján	ÚMVP intézkedés alapján	ÚMFP, egyéb alapján
Források	ÚMVP	ÚMVP	ÚMVP	ÚMVP	ÚMVP	ROP, ÚMFP, hazai, egyéb

A nem ÚMVP forrásokkal kapcsolatban tájékoztatást nyújt a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség honlapja, az ÚMFP, a Regionális Fejlesztési Ügynökségek, illetve a szakminisztériumok (Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium, Önkormányzati és Területfejlesztési Minisztérium, Szociális és Munkaügyi Minisztérium) honlapjai.

6.6.1 Az ÚMVP tengelyeihez tartozó intézkedések¹.

I. Tengely: A mezőgazdasági és erdészeti ágazat versenyképességének növelése

A humán tőke fejlesztését és a tudás támogatását szolgáló intézkedések

- Szakképzési és tájékoztatási tevékenységek
- A fiatal mezőgazdasági termelők elindítása
- A mezőgazdasági termelők gazdaságátadási támogatása (korai nyugdíjba vonulás)
- Szaktanácsadói szolgáltatások igénybevétele

A szerkezetváltást, az infrastruktúra fejlesztését és az innovációt elősegítő intézkedések

- A mezőgazdasági üzemek korszerűsítése
- Az erdők gazdasági értékének javítása
- A mezőgazdasági termékek értéknövelése
- A mezőgazdaság és az erdészet fejlesztéséhez és korszerűsítéséhez kapcsolódó infrastruktúra

Átmeneti intézkedések

- A szerkezetátalakítás alatt álló félig önellátó gazdaságok támogatása
- Termelői csoportok létrehozásának támogatása

II. Tengely: A környezet és a vidék fejlesztése

A mezőgazdasági földterület fenntartható hasznosítását célzó intézkedések

- A hegyvidéki mezőgazdasági termelőknek a természeti hátrány miatt nyújtott kifizetések
- A hegyvidéki területeken kívüli hátrányos helyzetű területek mezőgazdasági termelőinek nyújtott kifizetések
- Natura 2000 kifizetések mezőgazdasági területeken
- Agrár- környezetgazdálkodási kifizetések

Az erdészeti területek fenntartható használatát célzó intézkedések

- A mezőgazdasági földterület első erdősítése
- Agrár-erdészeti rendszerek első létrehozása mezőgazdasági földterületeken
- Nem mezőgazdasági földterület első erdősítése
- Erdő-környezetvédelmi kifizetések
- Az erdészeti potenciál helyreállítása és megelőző intézkedések bevezetése
- Nem termelő beruházások erdőterületeken

---

¹ Az ÚMVP-ből csak bizonyos III. és IV. tengelyes intézkedésekre igényelhető támogatás közvetlenül a HVS alapján. Ezek kiemelésre kerültek a felsorolásban

III. Tengely: A vidéki élet minősége és a vidéki gazdaság diverzifikálása

A Helyi Vidékfejlesztési Stratégiában forrásallokáció szempontjából az alábbi felsorolásban **vastagon kiemelt** intézkedéseket kell figyelembe venni a III. intézkedéscsoportból:

A vidéki gazdaság diverzifikációját elősegítő intézkedések

- Nem mezőgazdasági tevékenységgé történő diverzifikálás
- **Mikro-vállalkozások létrehozásának és fejlesztésének támogatása**
- **A turisztikai tevékenységek ösztönzése** (ezen belül a lovasturizmus is jogosult tevékenység)

A vidéki térségek életminőségének javítását célzó intézkedések

- A vidéki gazdaság és lakosság számára nyújtott alapszolgáltatások (tartalmazza az integrált közösségi és szolgáltató terek kialakítását és a kistérségi közlekedési szolgáltatások („tanyabusz”) fejlesztése)
- **Falumegújítás és -fejlesztés**
- A vidéki örökség megőrzése és fenntartható fejlesztése
  - **A kulturális örökség megőrzése**
  - Natura 2000 fenntartási/fejlesztési tervek készítése

A III. Intézkedéscsoporthoz tartozó területeken működő gazdasági szereplőkre vonatkozó képzési és tájékoztatási intézkedés

Készségek elsajátítása, ösztönzés és végrehajtás

IV. Tengely – A LEADER program

Helyi fejlesztési stratégiák megvalósítása

Hazai és nemzetközi térségek közötti együttműködések

Működési költségek, készségek elsajátítása és animáció (ösztönzés)

A fenti felsorolásban nem kiemelt intézkedések ún. horizontális intézkedéseknek tekintendők, melyek országosan pályázhatóak, azaz nem képezik forrásallokációs szempontból a HVS részét. Azonban fontos a HVS szerves részét képező intézkedések és a horizontális intézkedések esetleges kapcsolódási pontjaira kitérni a HVS megfelelő részén. Ez azt jelenti, hogy az előzetesen elismert helyi közösség III. intézkedéscsoportra vonatkozó forrásait a fent kiemelt intézkedésekre kell betervezni, vagyis a 147/2007. (XII.4.) FVM rendelethez kapcsolódó mellékletben megjelölt forrás a horizontális intézkedésekre vonatkozó összeget nem tartalmazza. Ugyanakkor, ahogyan az egyéb alternatív források esetén, ezekre a forrásokra hivatkozó HPME-eket is nyugodtan vigyünk fel a HVS eszközzel. Amikor forrást rendelünk hozzájuk, akkor az a rendelkezésre álló forrásösszegünkből értelemszerűen nem fog levonódni.

6.6.2 Tervezési fejezetek

A HVS tervezési eszközben nemcsak forráscím szerint, hanem az egyes fejezeteken belül fejlesztési témák és szektorok szerint is csoportosítani kell a megoldási javaslatokat. Ezeket a fejlesztési témaköröket és szektorokat láthatjuk a következőkben.

Ez a besorolás alapvetően nem a támogatási források alapján kell hogy történjen, hanem tematikusan. Vagyis az, hogy milyen támogatási forráscímet választunk meg a HPME

„forráscím” legördülő menüjében, nem determinálja hogy azt a gazdaságfejlesztés, vagy a szolgáltatás-, falu- és településfejlesztés fejezetbe helyezzük-e el.

A következőkben leírt csoportok egyrészt azt a célt szolgálják, hogy saját magunk számára valamiféle rendezettségben kerüljenek ezek a HPME-k felvitelre. Másrészt elősegítik, hogy a megoldási javaslatok számának aránya az egyes szektorokban összehasonlítható legyen a már egyébként is meglévő vállalkozói vagy non-profit aktivitással.

A gazdaságfejlesztésnél a besorolásnál alapvetően az kell hogy meghatározó legyen, hogy várhatóan milyen szektorhoz tartozó csoportok fogják azt a javaslatot végrehajtani. A szolgáltatás-, falu- és településfejlesztésnél pedig az legyen a besorolás alapja, hogy a javaslat témáját tekintve milyen típusú fejlesztésre irányul.

A besorolások sok esetben nehézkesek lehetnek, mert egyes javaslatoknál nem lehet egyértelműen eldönteni a szektort vagy a fejlesztési témát, de esetleg még a fejezetet sem. Ilyenkor nincsenek jó megoldások, Önök próbáljanak meg olyan besorolást végrehajtani, ami egy logikus képet vázol fel.

6.6.3 Helyi gazdaságfejlesztés

A helyi gazdaságfejlesztésre vonatkozó HPME-k szektor szerinti bontásban adhatók meg, ezzel is elősegítve a stratégiák kellő strukturáltságát és az egységes formát:

- Mezőgazdaság, erdő-, hal-, vadgazdálkodás
- Bányászat, feldolgozóipar, villamosenergia-, gáz-, gőz-, vízellátás
- Építőipar
- Kereskedelem, javítás
- Szálláshely-szolgáltatás és vendéglátás
- Szállítási, raktározási, postai és távközlési szolgáltatások
- Pénzügyi közvetítés
- Ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatás
- Egyéb szolgáltatások
- Egyéb tevékenység

6.6.4 Helyi szolgáltatás-, falu- és településfejlesztés

A helyi szolgáltatás-, falu- és településfejlesztésre vonatkozó HPME-k fejlesztési témák szerint adhatók meg:

- Közlekedés
- Adminisztratív és kereskedelmi szolgáltatások
- Ipari parkok
- Közmű ellátottság
- Oktatás
- Kultúra
- Telekommunikáció

- Szociális ellátás
- Egészségügyi ellátás
- Szabadidős tevékenységekre és sportolásra alkalmas infrastruktúra
- Egyéb infrastruktúra
- Gazdaságfejlesztési szervezetek
- Természeti adottságok
- Közbiztonsági szolgálat

6.7 LEADER tervezés

Az ÚMVP LEADER tengelyéhez kapcsolódóan az előző szakaszban felsorolt fejlesztési témákhoz megfogalmazott HPME-eket a következő jogcímcsoportokba is be kell sorolni.

1. Jövedelemtermelő beruházás
2. Nem jövedelemtermelő beruházás
3. Képzés, oktatás
4. Rendezvények
5. Szaktanácsadás
6. Szakmai, egyéb együttműködés
7. Komplex projekt

Nem jövedelemtermelő beruházásnak (2.) minősülhet pl. egy állatmenhely létrehozása, melyhez kapcsolódóan megvalósulhat képzési és oktatási tevékenység (3.).

Az első 5 jogcímcsoport kapcsolható egy-egy adott intézkedéshez/alintézkedéshez az ÚMVP-n belül. Az utolsó két jogcím csoport tekintetében a következő kiegészítésre van szükség:

- Szakmai, egyéb együttműködés: vonatkozhat a közösség területén belül szerveződő együttműködésre, pl. méhészek közötti együttműködés közös marketing tevékenység tekintetében, de jelentheti a LEADER-ben nevesített területközi együttműködést is (országon belüli, illetve nemzetközi együttműködési kezdeményezések).
- Komplex projekt: A 'komplex projekt' a LEADER elvek legmagasabb szintű, legerősebb érvényesítését teszi lehetővé több résztvevő együttműködésével megvalósítandó, több jogcímet igénybevevő projektek együttes, koordinált, közösen tervezett megvalósításával. Egy komplex projektben szerepelhetnek a fent meghatározott 1-6 jogcímcsoportokhoz tartozó projektek.

6.7.1 A LEADER kiegészítő jellege a következő esetekben érvényesül:

- Adott fejlesztési elképzelésre nem kínál megoldást egyik OP vagy az ÚMVP I-III tengelye sem az adott célterületen,
- Adott kedvezményezett nem részesülhet támogatásban az OP-k, ÚMVP I-III tengely keretében felsorolt intézkedésekből az általa tervezett tevékenységre,
- Fentiek miatt az adott elképzelés megvalósításához LEADER források igénybevétele szükséges.

6.7.2 A komplex projekt (7. jogcímcsoport)

A LEADER kiegészítő jelleg megvalósulhat bármely fenti jogcímcsoport/kód esetében, de leginkább hangsúlyosan a komplex projekt kódú HPME-k esetében. Ekkor realizálódik:

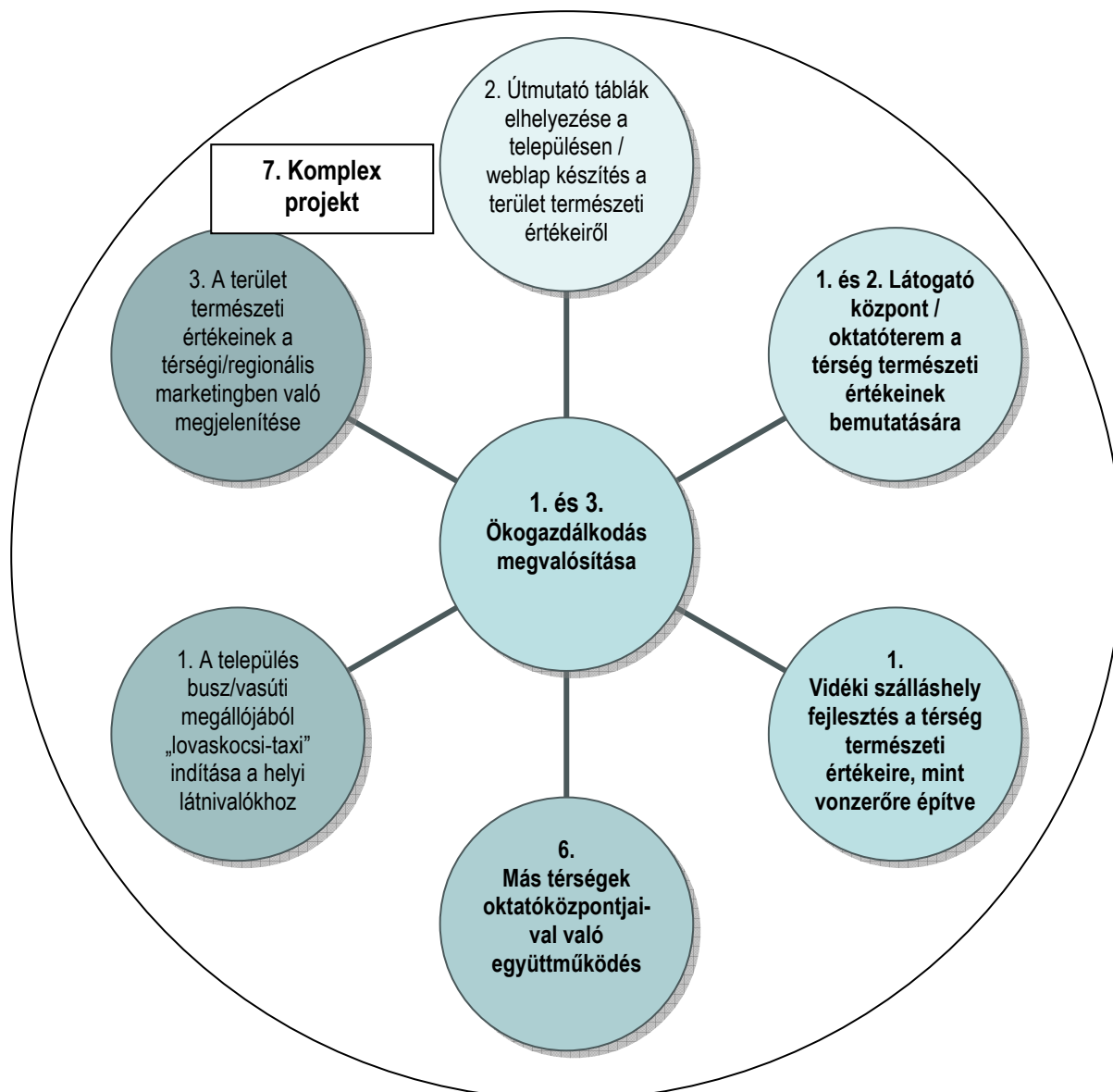
- a. Több potenciális kedvezményezett együttműködésével, közösen tervezett projektek együttese,
  - b. A projektek együttes megvalósítása, összehangolt ütemezése, szinergikus hatást eredményez, növelve a vidéki lakosság számára a hozzáadott értéket (pl. foglalkoztatás terén),
  - c. A komplex projektet alkotó egyes projektek egymásra épülése szándékolt, előre tervezett, nem pedig spontán, véletlenszerű.
- A „7” kódú HPME-k esetében jelezni kell a megoldási javaslat szövegében, hogy mely sorszámú másik HPME-vel együtt tekinti a közösség az adott HPME-t komplex projektek beadására vonatkozó elképzelésnek.
  - A komplex projekt minden egyes elemére vonatkozik a „szülő” jogcím minden előírása, azonban a helyi értékeléskor az így beadott kérelmeket plusz ponttal kell jutalmazni (minimum +5 pont odaítélése minden részprojektnek).
  - A HPME-k legfeljebb 20%-a lehet komplex projekt, azaz 7. jogcímkódú.

6.7.3 Példa egy komplex projektre

A helyi szintű koordináció sarkalatos pontja a helyi együttműködések ösztönzése, mely hozzájárul a társadalmi tőke felépüléséhez, erősödéséhez. Ezért fokozott figyelmet kell fordítani arra, hogy a LEADER-ben a lehető legnagyobb mértékben megjelenjen az egyes szektorok közötti fenntartható együttműködési formák kialakítása.

PI. öko-gazdálkodást kétféleképpen lehet megvalósítani:

1. Elszigetelt fejlesztésként egy kis gazdaságban, melynek kedvezményezettje csak az adott kérelmet benyújtó gazdálkodó,
2. Több szereplő bevonásával, melynek alapját a nyertes kérelmet „birtokló” gazdálkodó adja, de erre építhető: „Szedd magad” program, környezettudatosságot erősítő oktatások, s ezekhez kis oktatóterem kialakítása, lovaskocsi járat a falu buszmegállójából a gazdaság bejáratáig, gazdaságon belüli szálláshely, eligazító táblák, a szomszédos erdőgazdaság/lovasközpont/vízitúrizmussal érintett táborhely közötti kerékpáros/túra útvonal kiépítése, a szomszédos kiserdő rendben tartása, biogazda oktatócsomag, más biogazdálkodókkal való együttműködés.
  - a. Látható, hogy az alapprojekt (földterület – gazdálkodó – gazdaság fejlesztése) kivételével bármelyik elem önállóan is ráépíthető az alapra, a projektötletek összessége közös tervezésének és megvalósításának komoly szinergikus hatása van, és a kockázat minimalizálható, viszont széles kedvezményezetti kör bevonását, a közöttük való együttműködést igényli.
  - b. Az ilyen komplex projekt megvalósítása munkahelyteremtés szempontjából is kedvezőbb, valamint csökkenti a helyi közösség külső befektetőktől való függését.
  - c. A fenti példát tekintve, a komplex projektként való megvalósítás az alapprojekt fenntarthatóságát is erősíti.

A fenti ábra alapján például a komplex projekt tartalmazhat 1.,3., és 6. jogcímcsoportba tartozó összetevőket. Ezek mindegyikét külön HPME-ként kell felvinni a felületre, azonban a kódolás során a „7.” Kódot kapják, és a közöttük lévő, szándékolt kapcsolatot a HPME leírásban jelezni kell, pl. a következőképpen: „A megoldási javaslat kapcsolódik a „hivatkozás a kapcsolódó HPME kódjára” megoldási javaslatához.”

Komplex projekt adott komponense megvalósításának alapfeltétele lehet egy nem LEADER forrásból megvalósított fejlesztés. Az erre vonatkozó hivatkozást is el kell helyezni a HPME szövegében.

A valóságban nem várható ennyire összetett projekt csomagok tervezése és megvalósítása a fejlesztési ciklus elején. Adott esetben csak 2-3 projekt közötti tervezett együttműködés valósulhat majd meg.

6.8 Megoldási javaslatok rögzítése a felületen

A megoldási javaslatokat az imént vázolt struktúra szerint kell rögzíteni.

Első lépésben mindig a helyzet/probléma, valamint a megoldási javaslat szöveges megfogalmazását végezzük el.

Egy javaslat felvitelekor fontos szempont, hogy az gazdaságfejlesztési, vagy szolgáltatás-, falu- és településfejlesztési témakörbe tartozik. Ezután azokon belül kell kiválasztani a kérdéses szektort, vagy fejlesztési témát. Majd megjelölni a forrást, amiből finanszírozni szeretnénk. Ha tehát például a következő HPME-t szeretnénk rögzíteni:

Helyzet/adottság:

- *A térség teljes területének 49,5%-a erdővel (bükk, tölgy, gyertyán) borított, melynek nagy része magán és önkormányzati tulajdonban van. A fafajták kitermelése és kismértékű feldolgozása (raklapok, fűrészárú) jelenleg a Domaházán (Domafa Bt) és Arlón (Fűrésztelep Kft) folyik. A feldolgozás nagy része jelenleg Ózdon (Ózdi Bútor ZRt) történik, ahol szabványbútorokat állítanak elő*

Probléma/lehetőség:

- *A helyi fafeldolgozás fejlesztése a térség szempontjából nagy potenciált rejt magában, mert a helyi szintű fafeldolgozáshoz a nagy területű erdők miatt rendelkezésre áll az olcsó alapanyag, a helyi kitermelő és feldolgozó vállalatok megteremtik a kitermelés és a feldolgozás gazdasági alapját, illetve a fa helyi feldolgozásával jelentős mennyiségű új munkahely is teremthető*

Megoldási javaslat:

- *Hálózat kialakítása a fafeldolgozó értéklánc mentén az erdőtulajdonosok, fafeldolgozó és egyéb vállalkozások bevonásával, bútorgyártást lehetővé tevő technológia beszerzésének, egyedi, a térségre jellemző bútorminták felkutatásának, illetve közös marketingstratégia és védjegy kidolgozásának támogatása*

Várható eredmény

- *A létrejövő hálózat és a tagok szervezett együttműködésének következtében 6 új tartós (5 évnél tovább fennálló) munkahely létrehozására, egyedi, a térségre jellemző bútorok előállítására, illetve a marketingtevékenység együttes hatásaként az értékesítések közel 50%-os növekedésére számítunk a projektek elindítását követő második év végére*

Akkor azt a *Helyi gazdaságfejlesztési terv* fejezetben kell elhelyeznünk, azon belül a *Bányászat, feldolgozóipar, villamosenergia-, gáz-, gőz-, vízellátás* szektorban. Ez a javaslat a helyi gazdaság fejlesztésére irányul, azon belül is a feldolgozó iparra. Forrásként pedig választhatjuk hozzá az ÚMVP III. tengelyének 312-es intézkedését (Mikrovállalkozások létrehozásának és fejlesztésének támogatása)

Amennyiben úgy látjuk, hogy egy összetett HPME megvalósításához mind a III. mind a IV tengely, vagy más alternatív forrás szükséges támogatásként, próbáljuk meg azt szétbontani két, vagy több megoldási javaslattá. Így már a szétválasztott HPME-k egyértelműen hozzárendelhetők egyetlen forráscímhez.

Fontos, hogy amikor egy megoldási javaslat felvitelével végeztünk, vagy félbeakarjuk hagyni annak felvitelét, de amit már beírtunk meg akarjuk tartani, minden esetben mentsünk. A mentéskor kalkulálódhatnak újra a rendelkezésre álló forrásösszegek is a rendszerben, ezért

annak érdekében, hogy egy HPME rögzítésekor mindig a ténylegesen rendelkezésre álló forrásokat lássuk, fontos hogy az előzőleg felvitt HPME-k már el legyenek mentve.

6.9 Megoldási javaslatokhoz tartozó szabadszöveges elemek

A megoldási javaslatok kidolgozása után, vagy azzal átmenetben ki kell dolgozni további négy szabadszöveges elemet.

6.9.1 Fő fejlesztési prioritások és intézkedések viszonya és ütemezése, illetve a teljes stratégia várható hatása

Az egyes prioritások, intézkedések és HPME-k megadásából nem feltétlenül derül ki, hogy azok miért kerültek be a stratégiába, milyen viszonyban állnak egymással, hogyan egészítik ki egymást. Ebből kifolyólag a tervezőknek itt be kell mutatni ezen kapcsolatokat. Fel kell vázolni továbbá az egyes prioritások, intézkedések és HPME-k megvalósításának ütemezését, illetve le kell írni, hogy a stratégia megvalósulása esetén, 10 éves távlatban, milyen konkrét eredményekre számíthat a térség.

6.9.2 Az esélyegyenlőség és a fenntarthatóság érvényesülésének bemutatása a stratégiában

A tervezőknek azt is meg kell mutatniuk, hogy az egyes fejlesztési javaslatokban hogyan érvényesülnek a társadalmi, gazdasági és környezeti fenntarthatósági elvárások a korábban leírtak és a 3. melléklet szerint. Továbbá azt is be kell mutatni, hogy a stratégia hogyan biztosítja a térségben az esélyegyenlőséget, hogyan járul hozzá a nők és férfiak társadalmi egyenlőségének erősítéséhez, a fogyatékos emberek, vagy más hátrányos helyzetű csoportok, pl. a tanyán élők életminőségének javításához. Ahol a romák integrációjának megjelenítése indokolt, ott a közösség ezen pontban foglalhatja össze, hogy a helyzetelemzés, a prioritások és intézkedések kidolgozása, a végrehajtás (pl. tervezési munkacsoport, jogi szervezet) kialakítása folyamán a társadalmi partnerségi egyeztetésen a közösség milyen lépéseket tett meg, hogyan vonta be a tervezésbe a térségben lévő roma szervezeteket, roma közösségeket. Továbbá milyen együttműködésekre építenek a jövőben, milyen konkrét intézkedések épültek be, és mik az elvárt eredmények.

6.9.3 Korábbi fejlesztési terveknek a tervezési területre gyakorolt hatásai

A tervezőknek itt azt kell bemutatniuk, hogy a korábbi fejlesztési tervek sikereinek, vagy bukásának milyen okai voltak, és hogyan hatottak a térségre.

6.9.4 A stratégiaalkotási folyamat lezárta után tervezett LEADER-szerű működés bemutatása

A mező keretében a közösségnek be kell mutatnia azt a szervezeti felépítést és működést, amellyel LEADER akciócsoportként működni kíván, és amellyel biztosítani kívánja az ÚMVP III. és IV. intézkedéscsomagjának LEADER elveknek megfelelő, sikeres megvalósítását.

A mező keretében le kell írni a pályázókat támogató projektgenerálási és szaktanácsadási feladatok térségi szintű megvalósítását és szervezeti rendszerét.

A LEADER-szerű működés feltételei:

- terület alapú, multi-szektorális, integrált stratégiák alkalmazása, melyek célja a helyi gazdasági potenciál egészének hasznosítása,
- alulról jövő kezdeményezések felkarolása,

- a helyi lakosság aktivizálása, bevonása a fejlesztési folyamatokba,
- kapcsolatteremtés, élő kapcsolatrendszer és együttműködés kialakítása a vidéki térségek között a megszerzett tudás és tapasztalatok közös hasznosítása végett,
- az innováció növelése,
- a helyi partnerség erősítése.

A helyi LEADER akciócsoportok felépítésének biztosítania kell a térség közösségei és gazdasági szerveződései érdekeinek megfelelő hatékony képviselőjét. Az önkormányzatok szerepe meghatározó lehet a helyi LEADER akciócsoportok működése szempontjából, ugyanakkor be kell mutatni azt is, hogy a többi helyi szereplő bekapcsolódását és hatékony részvételét hogyan biztosítja a terv és annak végrehajtási mechanizmusa.

Az együttműködés minősége és kiegyensúlyozott, a térséget megfelelő módon reprezentáló összetétele a helyi LEADER akciócsoportok kiválasztásánál fontos szempont. A jogi személyiségű szervezet választott formájának biztosítania kell a végrehajtáshoz szükséges funkciók megfelelő ellátását.

7 Jelentések és a központi visszajelzések

7.1 Jelentések helyi szintű kezelése

Minden akciócsoporthoz lehetősége van a tervezés ideje alatt bármikor *Helyi Vidékfejlesztési Stratégia* jelentést lehívnia a HVS online felületről. Ez lényegében az akciócsoporthoz által bevitt inputok alapján automatikusan generált PowerPoint prezentáció.

A *Helyi Vidékfejlesztési Stratégia* jelentést tekintjük a szoftveres tervezés végtermékének. Összefoglalja és rendszerezi a helyzetelemzést, és szerkezetbe ültetve mutatja be a prioritásokat, intézkedéseket és a hozzájuk tartozó HPME-eket. HVS rendszer által nyújtott online tervezés egyik legnagyobb előnye, hogy előzetes HVS jelentések is lekérhetőek bármikor a folyamat közben. Ezzel a készülő stratégia tartalma bármely érintett számára hozzáférhetővé válik, és soha idáig nem látott nyilvánosságot kaphat a vidékfejlesztés a folyamat teljes időtartama alatt.

Mivel mind a helyzetelemzés rendkívül részletes adatfeltárást kíván meg, mind a megoldási javaslatok kifejtése a lehető legkonkrétabb formában kell, hogy elkészüljön, elengedhetetlen a helyi érintettek bevonása a stratégiaalkotási folyamatba. Az akciócsoporthoz és a HVI ugyanis egymaga nem rendelkezik a térségről minden információval. Minél több embert vonunk be a tervezésbe, annál részletesebb képünk lesz a térséget érintő problémákról, és annál jobb fejlesztési javaslatokkal fogunk tudni előállni.

Ezt a társadalmi egyeztetési folyamatot a tervezési eszköz is támogatja, hiszen bárki bármikor értesülhet az addig elkészült stratégiáról. Az egyeztetéseken kevesebb időt kell a már meglévő koncepció ismertetésével eltölteni, hiszen az online módon elérhető lesz. Minél több helyi szereplőhöz jut el, annál több véleményt csatornázhatunk be a tervezésbe.

A *Helyi Vidékfejlesztési Stratégia* jelentést ajánljuk lehívásra, akár már a procedura kezdetén, hogy a stratégia megalkotói már a folyamat elején tisztában legyenek a tervezés végeredményével.

Az automatikusan generált jelentésben azok a részek, amelyek még nem kerültek rögzítésre a HVS eszközben, üresen maradnak. Ezért célszerű és elvárt a teljes helyzetelemzés elkészítése, és minél szélesebb területet lefedő HPME lista megadása, hogy a HVS-ek feltöltött állapotban kerüljenek kiértékelésre.

7.2 Központi visszajelzések kezelése

Az online stratégia rögzítés következtében a tervezési folyamat központilag is végig nyomon követhető. A régiós koordinátoroknak, a VKSZI-nek és az Irányító Hatóságnak bármikor lehetősége nyílik a készülőben lévő stratégiák megtekintésére a HVS jelentéseken keresztül. Ezek alapján adhatnak visszajelzést a helyi tervezőknek. Ugyanakkor megkülönböztetjük a jelentések másik típusát, a státuszjelentéseket.

Az akciócsoporthoz előtt azzal, hogy egyrészt kikérhetik az irányító Hatóság véleményét a készülő stratégiáról, másrészt hogy az – szükség esetén – pro aktívan is véleményt nyilváníthat nagy lehetőség nyílik. A HVS-ekben található problémák ugyanis nem a tervezési folyamat végén, a kiértékeléskor fognak felmerülni, hanem folyamatosan orvosolhatók lesznek.

1. Melléklet – Alapfogalmak

Új Magyarország Vidékfejlesztési Program (ÚMVP):

Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program a 2007-2013-as időszakra vonatkozó Nemzeti Vidékfejlesztési Program, mely az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból nyújtott vidékfejlesztési támogatásokról szóló 1698/2005/EK Tanácsi Rendelet 15. § (1) bekezdése alapján készült, s melyet Magyarország a Kormány jóváhagyását követően hivatalosan benyújt az Európai Bizottság részére.

Vidék

2007-2013 között a 120 fő/km² népsűrűséget meg nem haladó, vagy 10000-nél kevesebb lakosú településeket tekintik vidéki területnek, kivéve a Budapest agglomerátum településeit, de beleértve a nem vidéki települések külterületeit, ha a teljes népesség több mint 2%-a él a külterületeken.

Helyi közösség:

A civil, az üzleti és a közszféra, valamint - indokolt esetben - a magánszemélyek részvételével létrejött, partneri együttműködés alapján működő szerveződés.

Előzetesen elismert vidékfejlesztési akciócsoport (EEVA):

Az IH által kiválasztott helyi közösség, amely lehetőséget kap az általa lefedett területre vonatkozó fejlesztési stratégia kidolgozására.

Helyi vidékfejlesztési stratégia (HVS):

Az előzetesen elismert vidékfejlesztési akciócsoport által az általa lefedett területre kidolgozott fejlesztési stratégia.

Helyi Vidékfejlesztési Közösség (HVK):

Az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból nyújtandó vidékfejlesztési támogatásról szóló 1698/2005/EK tanácsi rendelet 59. cikk e) pontjának megfelelő helyi közösség.

Helyi Vidékfejlesztési Terv (HVT):

A Helyi Vidékfejlesztési Közösségek integrált helyi fejlesztési terve. A HVT az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program III. intézkedéscsoport keretében megvalósítható intézkedéseken alapul, a horizontális intézkedések kivételével. A HVT a potenciális Helyi Vidékfejlesztési Stratégiát veszi alapul, amelyet a LEADER helyi akciócsoportként ki nem választott előzetesen elismert vidékfejlesztési közösség dolgoz ki a jogosult településekre.

LEADER helyi akciócsoport:

Az IH által az előzetesen elismert Vidékfejlesztési akciócsoportok közül az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból nyújtandó vidékfejlesztési támogatásról szóló 1698/2005/EK tanácsi rendelet 62. cikkének megfelelő helyi közösség.

Helyi Vidékfejlesztési Iroda (HVI):

A kistérségek megállapításáról, lehatárolásáról és megváltoztatásának rendjéről szóló 244/2003. (XII. 18.) Kormányrendelet által megjelölt kistérségek vonatkozásában kistérségenként egy, az IH által elismert szervezet vagy egyéni vállalkozó, amelyhez tartozó kistérségben a helyi közösség képviselőjének civil, üzleti vagy közszféra esetében a székhelye, magánszemély esetében lakóhelye megtalálható.

2. Melléklet – A HVS kidolgozása során végiggondolandó alapkérdések

- Milyen egyedi természeti és más sajátosságokkal bír a térség? (Tájszerkezeti sajátosságok, tájfajták termesztése, gazdálkodási rendszer egyedisége stb.)
- Milyen helyi természeti erőforrásokkal rendelkezik a térség, amelyek az élet és a termelés alapfeltételei (gazdálkodási és kulturális összefüggések feltárása)?
- A helyi lakosság (érdekeltek/érintettek) mennyire ismeri a természeti adottságokat, értékeket, táji hagyományokat és az azokból adódó lehetőségeket illetve korlátokat?
- Mi hiányzik ahhoz, hogy ezekkel az ismeretekkel éljen?
- Milyen külső hatások érik a térséget, és melyek azok, amelyeket ki kell használni, és melyek azok, amelyektől meg kell védeni a kistérség lakosságát és természeti környezetét?
- A természeti erőforrások tartamos (fenntartható) használatban vannak-e? Gondoskodnak-e a térségi szereplők azok hosszú távú fennmaradásáról?
- Mennyire jellemző a biológiai (faji, élőhelyi, genetikai stb.), területhasználati, gazdálkodási, kulturális, társadalmi sokféleség az adott térségekre?
- Mely területeken/témákban kell a szomszédos térségekkel összehangolni a tervezést és a megvalósítást?
- A helyzetértékelésben kifejtésre kerül-e, hogy az aggregált gazdasági és társadalmi mutatók mögött milyen releváns eltérések vannak térségi szempontból, illetve a nők és férfiak, romák és nem romák, fogyatékos és ép emberek között, mi okozhatja ezen különbségeket, mint probléma vagy erőforrás megfogalmazásra kerülnek-e ezen esélyegyenlőségi kihívások, és tervez-e rá a közösség valamilyen fejlesztést?
- A HVS tervezett kedvezményezett körének feltérképezéséhez szükséges-e valamilyen lépés? Az eredmények kimutatásában releváns-e a nők és férfiak, a romák és nem romák csoportja közötti bármilyen eltérés?
- Hogyan viszonyul a HVS-ben meghatározott prioritások és intézkedések célja a helyzetértékelésben megfogalmazott, a konkrét hátrányos helyzetet okozó problémákhoz?
- Milyen a HVS megoldási javaslatok célcsoportjának összetétele? (nők-férfiak, korcsoportok, etnikumok és területi arányok)
- A hozzáférést milyen olyan tényezők akadályozzák, melyek aránytalanul hatnak a férfiakra vagy a nőkre, vagy a roma emberekre? (pl. gyermekgondozás, sztereotípiák, a program kommunikációja stb.)
- Melyek azok a szektorok/vállalkozás csoportok, amelyek a térség fenntarthatóságát gazdasági és foglalkoztatási szempontból képesek lehetnek fenntartani?
- Hogyan járulnak hozzá a kitűzött fejlesztési prioritások – a helyzetértékelésben bemutatott – térségen belüli területi egyenlőtlenségek csökkentéséhez, a térség elmaradottabb településeinek felzárkóztatásához. (pl. jövedelem, munkanélküliség, foglalkoztatottság, iskolázottság, képzettség, életminőség, elérhetőség stb.)?
- A térségen belüli üzleti, szakmai kapcsolatok, együttműködések száma nőtt-e, mennyivel és hogyan?
- Növekszik vagy gazdasági-társadalmi célból hasznosul-e a zöldfelületek, erdők, védett természeti területek, vizes élőhelyek területe, növekszik-e a közterek területe?

- Leromlott, *slum*-os területek, telepszerű lakóövezetek felszámolásra, revitalizálásra kerülnek-e?
- Gazdasági célból hasznosultak-e barnamezős (esetlegesen kármentesítést igénylő) iparterületek, felhagyott iparterületek újrahasznosítása, rekultivációja megvalósul-e?

3. Melléklet – Fenntarthatósági elvrendszer részletes felsorolása

3.1 Holisztikus, átfogó és általános értékek

<u>H1</u>	<u>HELYI ÉS TÉRSÉGI FENNTARTHATÓSÁG</u>
	Járuljon hozzá a helyi fenntarthatósághoz , azáltal, hogy nemzeti kincsként kezeli az ország egyedülálló mezőgazdasági és természeti adottságait, továbbá segítse a térség termék és nyersanyag, energia behozatal kiváltását
<u>H2</u>	<u>GLOBÁLIS FENNTARTHATÓSÁG</u>
	Járuljon hozzá a globális fenntarthatósághoz , különösen az éghajlatváltozás megelőzése, a biológiai sokféleség megőrzése, valamint a vízkészletek és a talaj megóvása terén
<u>H3</u>	<u>ÖKOSZOCIÁLIS VIDÉKFEJLESZTÉS</u>
	Segítse elő a földhasználat strukturális problémáinak megoldását és a környezetkímélő, természet-megőrző mezőgazdasági szerkezetváltást
<u>H4</u>	<u>VONZÓ VIDÉKI VILÁG</u>
	Segítse elő a vidéki életmód javítását, erősítse a vidék megtartó- és vonzerejét , segítse elő a vidék Magyarország megismertetését
<u>H5</u>	<u>ÉRTÉKŐRZŐ, DIVERZIFIKÁLT GAZDÁLKODÁS</u>
	Segítse elő a vidéki életmód, kultúra és hagyományok sokféleségének megőrzését , biztosítsa a kulturális örökség részét képező építészeti, régészeti, néprajzi, településszerkezeti és táji értékek fennmaradását, óvja meg a vidék biológiai sokféleségét és relatíve jó környezetállapotát
<u>H6</u>	<u>GONDOSSÁG ÉS ÖNZETLENSÉG</u>
	Biztosítsa a „jó gazda gondossága” elvének az érvényesülését, de nem sértheti más közösségek (pl. az érintett területekkel szomszédos térségek) értékeit és érdekeit, nem vezethet a területi különbségek növekedéséhez
<u>H7</u>	<u>ETIKUS MŰKÖDÉS</u>
	Elő kell segítenie az egészséges termékek előállítását, állatjóléti tevékenységet és az etikus termelés és kereskedés kereteinek kialakulását
<u>H8</u>	<u>TUDATOS ÉLELMISZER TERMELÉS ÉS FOGYASZTÁS</u>
	Segítse elő az élelmiszer termékekkel kapcsolatos fogyasztói magatartás javítását és a fenntartható fogyasztási szokások elterjesztését

3.2 Környezeti és természeti szempontok, kritériumok

K1	<u>TERMÉSZETMEGŐRZŐ VIDÉKFEJLESZTÉS</u>
	Egyértelműen támogatnia kell a természeti értékek, a biológiai sokféleség , a genetikai állomány és a természetes térszerkezet megőrzését
K2	<u>ÖKOLOGIKUS VIDÉKFEJLESZTÉS</u>
	A gazdálkodási tevékenységek, valamint a föld- és tájhasználat során az erőforrás-igény és környezethasználat vegye figyelembe a környezet korlátos eltartó képességét és a helyi természeti adottságokat
K3	<u>SZENNYEZÉS MEGELŐZÉS, MINIMALIZÁLÁS</u>
	Törekedjen a szennyezések és a hulladékok kibocsátásának megelőzésére , illetve ahol ez nem lehetséges, e kibocsátások minimalizálására (a helyi környezetet csak az eltartóképességéig terheli)
K4	<u>TOVAGYŰRŰZŐ HATÁSOK MINIMALIZÁLÁSA</u>
	Mérsékelnie kell a mezőgazdaság okozta kedvezőtlen környezeti hatásokat; különösen nem erősítheti az elsivatagosodás, az éghajlatváltozás, a szélsőséges vízjárás, a talajpusztulás kedvezőtlen környezeti hatásait , továbbá nem vezethet a különböző környezeti rendszerek közötti szennyezés-átterhelésekhez
K5	<u>DEMATERIALIZÁCIÓ</u>
	A felhasznált ipari nyersanyagok (pl. műtrágya, növényvédő szer, agrotechnika) és energiahordozók mennyiségét, a szállítási és raktározási igényeket minimalizálni kell
K6	<u>ÚJRAHASZNOSÍTÁS</u>
	Az intézkedéseknek elő kell segíteniük a szennyvizek, a hígtrágyák és a hulladékok, mezőgazdasági melléktermékek újrahasznosítását
K7	<u>TAKARÉKOSSÁG A KIMERÜLŐ KÉSZLETEKKEL</u>
	A meg nem újuló természeti erőforrások és lételelemek igénybevételét minimálisra kell szorítani.
K8	<u>ÉRTÉKVÉDŐ GAZDÁLKODÁS A MEGÚJULÓ ERŐFORRÁSOKKAL</u>
	A feltételesen megújuló természeti erőforrások és környezeti elemek készleteit, állapotát és önszabályozó képességét fenn kell tartani és ezeket csak megújuló képességük mértéke és üteme figyelembevételével lehet igénybe venni
K9	<u>ÁGAZATI INTEGRÁCIÓ</u>
	Segítse elő a fenntartható közlekedéspolitikát, fenntartható energiapolitika, az ökológiai szemléletű tájgazdálkodás érvényre juttatását

3.3 Gazdasági szempontok, kritériumok

<u>G1</u>	<u>PROSPERÁLÓ VIDÉKI GAZDASÁG</u>
	Segítse elő a magas hozzáadott értéket előállító gazdálkodást, a mezőgazdasági ágazat tökehiányának mérséklését, a gazdálkodás stabilitását és kiszámíthatóságát
<u>G2</u>	<u>INTEGRÁLT TERMÉKPOLITIKA</u>
	Segítse elő az integrált termékpolitika érvényesülését azáltal, hogy a termelői és fogyasztói mintázatok átalakításának iránya az anyag és energia intenzív termékek és szolgáltatások körétől, az anyag és energia szegény, inkább tudás és kultúra alapú termelés és fogyasztás irányába mutasson
<u>G3</u>	<u>DECENTRALIZÁLT VIDÉKFEJLESZTÉS</u>
	Nem vezethet a mezőgazdasági vállalkozások indokolatlan koncentrációjához, és elő kell segítenie a vállalkozások sokszínűségét , versenyegyenlőségét
<u>G4</u>	<u>„TERMELJ HELYBEN, FOGYASSZ HELYBEN”</u>
	Segítse elő a helyi piacra jutást , a közösségi önellátást, támogassa a helyi élelmiszer termelést és forgalmazást
<u>G5</u>	<u>„DOLGOZZ HELYBEN”</u>
	Segítse elő a helyben foglalkoztatást, a helyi kisvállalkozások fejlődését , a családi, kisközösségi gazdálkodási formák elterjesztését, támogassa a falusi életmód, a hagyományokon alapuló megélhetési formák térnyerését
<u>G6</u>	<u>MINŐSÉGI TERMÉKEK, INNOVÁCIÓ</u>
	Segítse elő a mezőgazdaságban az innovációt, az innovatív gazdálkodási technikák elterjesztését és a minőségi agrártermelést
<u>G7</u>	<u>DIVERZIFIKÁLT VIDÉKI TERMÉK KÍNÁLAT</u>
	Segítse elő a sajátos értékesítésű, egyedi minőségű termékek (pl. hungarikum) előállítását
<u>G8</u>	<u>TÉRSÉGEN BELÜLI TERMELÉSI EGYÜTTMŰKÖDÉSEK</u>
	Erősítse a térségen, településen belüli termék feldolgozási láncolat kialakítását , a termelők, gyártók egymásközi kereskedelmi kapcsolatainak javítását.

3.4 Társadalmi szempontok, kritériumok

<u>T1</u>	<u>HELYI ÖKOSZOCIÁLIS ÉRDEKELTSÉG ÉS TÁRSADALMI FELELŐSSÉG VÁLLALÁS</u>
	Segítse elő, hogy az erőforrások használata felelősségtudatos körülmények között történjen, és a helyi közösségek érdekeit szolgálja.
<u>T2</u>	<u>TÁRSADALMI MÉLTÁNYOSSÁG</u>
	Járuljon hozzá a vidéken élők megélhetésének javításához, a szegénység leküzdéséhez , a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok felzárkózásához
<u>T3</u>	<u>TUDÁSALAPÚ VIDÉKFEJLESZTÉS</u>
	Segítse elő a mezőgazdaságban dolgozók képzését, hozzáférését az információhoz és a tudáshoz, segítse a gazdálkodást támogató helyi szellemi kapacitások, szolgáltatások kiépítését
<u>T4</u>	<u>TÁRSADALMI KOHÉZIÓ</u>
	Segítse, hogy a vidéki közösségek kitalálják saját jövőképüket , identitásukat, továbbá támogassa a térségek, települések társadalmi probléma importjának kikerülését (pl. városról kiköltözők vidéki szegregációja)
<u>T5</u>	<u>SZOLIDARITÁS, TERÜLETI KOHÉZIÓ</u>
	Segítse elő az élelmiszer termelő és fogyasztó egymásra utaltságának felismerését , valamint a gazdaközösségek és a helyi társadalom kapcsolatának javítását
<u>T6</u>	<u>NEMZEDÉKEK IGAZSÁGOSSÁG ÉS TÁRSADALMI EGYENLŐSÉG</u>
	Az erőforrások értékvédő, takarékos, hosszú távú szempontokat szem előtt tartó gazdálkodását kell megvalósítani, oly módon, hogy a nők, gyermekek, idősek, fogyatékkal élők esélyegyenlősége is biztosított legyen
<u>T7</u>	<u>TÁRSADALMI PARTICIPÁCIÓ</u>
	Segítse a gazdatársadalom és az érintett helyi közösségek, civil és szakmai szervezetek részvételét a vidékfejlesztési döntésekben , támogassa a vidéki civil társadalom önszerveződését és fejlődését

4. Melléklet – A HVS teljes struktúrája

Helyzetelemzés – Települések	
Település adatok	
	Lakosság számának változása az elmúlt öt évben
	Lakosság száma a településen - 2006
	Lakosság száma a településen - 2005
	Lakosság száma a településen - 2004
	Lakosság száma a településen - 2003
	Lakosság száma a településen - 2002
	Település jogállása
	Település jogállása
	Település státusza
	Az ország 47 leghátrányosabb kistérségének települései közé tartozik
Aktív vállalkozások	
	Aktív vállalkozások száma a településen szektor szerint
	Aktív mezőgazdasági, erdő-, hal-, vadgazdálkodási vállalkozások száma településenként
	Aktív bányászati, feldolgozóipari, villamosenergia-, gáz-, gőz-, vízellátási vállalkozások száma településenként
	Aktív építőipari vállalkozások száma településenként
	Aktív kereskedelmi, javító vállalkozások száma településenként
	Aktív szálláshely-szolgáltató és vendéglátó vállalkozások száma településenként
	Aktív szállítási, raktározási, postai és távközlési vállalkozások száma településenként
	Aktív pénzügyi közvetítővállalkozások száma településenként
	Aktív vállalkozások száma az ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatás ágban településenként
	Egyéb szolgáltatást nyújtó aktív vállalkozások száma településenként
	Egyéb tevékenységet végző aktív vállalkozások száma településenként
	Aktív vállalkozások száma a településen a foglalkoztatottak száma szerint
	1-9 főközött
	10-19 főközött
	20-49 főközött
	50-249 főközött
	250-499 főközött
	500 főes afölött
	Aktív mezőgazdasági, erdő-, hal-, vadgazdálkodási vállalkozások száma településenként foglalkoztatottak száma szerint
	Östermelők
	1-9 főközött
	10-19 főközött
	20-49 főközött
	50-249 főközött
	250-499 főközött
	500 főes afölött
	Aktív bányászati, feldolgozóipari, villamosenergia-, gáz-, gőz-, vízellátási vállalkozások száma településenként foglalkoztatottak száma szerint
	1-9 főközött
	10-19 főközött
	20-49 főközött
	50-249 főközött

		250-499 főközött
		500 főes afölött
	Aktív építőipari vállalkozások száma településenként foglalkoztatottak száma szerint	
		1-9 főközött
		10-19 főközött
		20-49 főközött
		50-249 főközött
		250-499 főközött
		500 főes afölött
	Aktív kereskedelmi, javító vállalkozások száma településenként foglalkoztatottak száma szerint	
		1-9 főközött
		10-19 főközött
		20-49 főközött
		50-249 főközött
		250-499 főközött
		500 főes afölött
	Aktív szálláshely-szolgáltató és vendéglátó vállalkozások száma településenként foglalkoztatottak száma szerint	
		1-9 főközött
		10-19 főközött
		20-49 főközött
		50-249 főközött
		250-499 főközött
		500 főes afölött
		Szállodák, gyógyszállodák, panziók szálláshelyeinek száma
		Vendégéjszakák száma szállodákban, gyógyszállodákban, panziókban
		Üdülőházak, ifjúsági szállók, turistaszállók, kempingek szálláshelyeinek száma
		Vendégéjszakák száma üdülőházakban, ifjúsági szállókban, turistaszállókban, kempingekben
		Összes kereskedelmi szálláshely száma
		Vendégéjszakák száma a kereskedelmi szálláshelyeken
		Magánszállásadás férőhelyeinek száma
		Vendégéjszakák száma a magánszállásadásban
	Aktív szállítási, raktározási, postai és távközlési vállalkozások száma településenként foglalkoztatottak száma szerint	
		1-9 főközött
		10-19 főközött
		20-49 főközött
		50-249 főközött
		250-499 főközött
		500 főes afölött
	Aktív pénzügyi közvetítő vállalkozások száma településenként foglalkoztatottak száma szerint	
		1-9 főközött
		10-19 főközött
		20-49 főközött
		50-249 főközött
		250-499 főközött
		500 főes afölött
	Aktív vállalkozások száma az ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatás ágban településenként foglalkoztatottak száma szerint	
		1-9 főközött
		10-19 főközött

	20-49 főközött
	50-249 főközött
	250-499 főközött
	500 főes afölött
	Egyéb szolgáltatást nyújtó aktív vállalkozások száma településenként foglalkoztatottak száma szerint
	1-9 főközött
	10-19 főközött
	20-49 főközött
	50-249 főközött
	250-499 főközött
	500 főes afölött
	Egyéb tevékenységet végző aktív vállalkozások száma településenként foglalkoztatottak száma szerint
	1-9 főközött
	10-19 főközött
	20-49 főközött
	50-249 főközött
	250-499 főközött
	500 főes afölött
	A település 5 legnagyobb foglalkoztató vállalkozása
	Név
	Főtevékenység (2003-tól érvényes TEÁOR)
	Főtevékenység (2008-tól érvényes TEÁOR)
	Székhely
	Szektor
	Foglalkoztatottak száma
	Árbevétel (nem kötelezően kitöltendő)
	Export árbevétel (nem kötelezően kitöltendő)
	Non-profit szervezetek
	Non-profit szervezetek száma tevékenység szerint településenként
	Kultúrával kapcsolatos tevékenységgel foglalkozó non-profit szervezetek
	Vallással kapcsolatos tevékenységgel foglalkozó non-profit szervezetek
	Sporttal kapcsolatos tevékenységgel foglalkozó non-profit szervezetek
	Környezetvédelemmel kapcsolatos tevékenységgel foglalkozó non-profit szervezetek
	Településfejlesztéssel, lakásüggyel kapcsolatos tevékenységgel foglalkozó non-profit szervezetek
	Gazdaságfejlesztéssel, munkaüggyel kapcsolatos tevékenységgel foglalkozó non-profit szervezetek
	Szabadidővel kapcsolatos tevékenységgel foglalkozó non-profit szervezetek
	Oktatással kapcsolatos tevékenységgel foglalkozó folytató non-profit szervezetek
	Kutatással, tudományokkal foglalkozó non-profit szervezetek
	Egészségüggyel kapcsolatos tevékenységgel foglalkozó non-profit szervezetek
	Szociális ellátással kapcsolatos tevékenységgel foglalkozó non-profit szervezetek
	Polgárvédelemmel, tűzoltással kapcsolatos tevékenységgel foglalkozó non-profit szervezetek
	Jogvédelemmel kapcsolatos tevékenységgel foglalkozó non-profit szervezetek
	Közbiztonság védelmével kapcsolatos tevékenységgel foglalkozó non-profit szervezetek
	Többcélú adományosztással foglalkozó non-profit szervezetek, non-profit szövetségek
	Nemzetközi kapcsolatokkal foglalkozó non-profit szervezetek
	Szakmai, gazdasági érdekképviselettel kapcsolatos tevékenységgel foglalkozó non-profit szervezetek

	Politikai tevékenységet folytató non-profit szervezetek
Foglalkoztatottsági helyzet	
	Munkanélküliség változása az elmúlt öt évben
	Regisztrált munkanélküliek száma
	Munkanélküliségi ráta/arány - 2007
	Munkanélküliségi ráta/arány - 2006
	Munkanélküliségi ráta/arány - 2005
	Munkanélküliségi ráta/arány - 2004
	Munkanélküliségi ráta/arány - 2003
	Aktivitási ráta
	Önkormányzat általi segélyezés és foglalkoztatás
	Önkormányzat által rendszeres szociális segélyben részesítettek évi átlagos száma
	Közcélú foglalkoztatásban résztvevők száma
	Jövedelmi helyzet
	Személyi jövedelemadó-alapot képező jövedelem egy állandó lakosra
Foglalkoztatottak megoszlása nemzetgazdasági ágak között településenként	
	Foglalkoztatottak száma a mezőgazdaság, vadgazdálkodás, erdőgazdálkodás, halászat ágban
	Foglalkoztatottak száma az iparban (bányászat, feldolgozóipar, villamosenergia-, gáz-, gőz-, vízellátás)
	Foglalkoztatottak száma az építőiparban
	Foglalkoztatottak száma a kereskedelem, javítás ágban
	Foglalkoztatottak száma a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás ágban
	Foglalkoztatottak száma a szállítás, raktározás, posta, távközlés ágban
	Foglalkoztatottak száma pénzügyi közvetítés ágban
	Foglalkoztatottak száma ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatás ágban
	Foglalkoztatottak száma egyéb szolgáltatás ágban
	Foglalkoztatottak száma közigazgatás, védelem, társadalombiztosítás, oktatás, egészségügy ágban
	Foglalkoztatottak száma egyéb tevékenység ágban
Demográfiai helyzet a kistérségben	
	Lakosság kor szerinti összetétele településenként
	0-2 éves
	3-5 éves
	6-14 éves
	15-59 éves
	60 éves és idősebb
	Lakosság iskolai végzettség szerinti összetétele településenként
	A 7 éves és idősebb népességből 0 osztályt végzettek száma
	A 7 éves és idősebb népességből az általános iskola 1-5. osztályát végzettek száma
	A 7 éves és idősebb népességből az általános iskola 6-7. osztályát végzettek száma
	A 7 éves és idősebb népességből az általános iskola 8. osztályát végzettek száma
	A 7 éves és idősebb népességből középiskolai végzettségű középiskolai érettségi és szakmai oklevél nélkül
	A 7 éves és idősebb népességből középiskolai végzettségű középiskolai érettségi nélkül, szakmai oklevéllel
	A 7 éves és idősebb népességből középiskolai végzettségű középiskolai érettséggel, általános oklevéllel
	A 7 éves és idősebb népességből középiskolai végzettségű középiskolai érettséggel, szakmai oklevéllel
	A 7 éves és idősebb népességből egyetemi, főiskolai végzettségű oklevél nélkül
	A 7 éves és idősebb népességből egyetemi, főiskolai végzettségű oklevéllel
	Vándorlások

	Állandó odavándorlások száma
	Állandó elvándorlások száma
	Emberi lakhatásra alkalmatlan telepszerű lakókörnyezet
	Emberi lakhatásra alkalmatlan telepszerű lakókörnyezet léte
	Emberi lakhatásra alkalmatlan telepszerű lakókörnyezetben élőcsaládok száma
Infrastruktúra	
	Közlekedés
	Vasútállomás léte
	Helyközi autóbusz-megálló léte
	Kikötőléte
	Repülőtér léte
	Kerékpárutak léte
	EUROVELO hálózat tagját képezőkerékpárút léte
	Benzinkút (üzemanyagtöltőállomás) léte
	Önkormányzati kiépített út és köztér hossza
	Önkormányzati kiépített út és köztér hosszából a belterületi elsőrendű főutak hossza
	Önkormányzati kiépítetlen út és köztér hossza
	Állami közutak hossza
	Adminisztratív és kereskedelmi szolgáltatások
	Postahivatal léte
	Irodai szolgáltatások (fénymásolás, hivatalos levelek nyomtatása) léte
	Helyi újság szerkesztőség léte
	Helyi piacok, vásárok léte
	Közösségi vagy gazdasági célokat szolgáló épületek és szolgáltatások léte
	Kábeltévé szolgáltatás léte
	Ipari parkok
	Közművesített és közúton elérhetőipari park léte
	Ipari parkban működővállalkozások száma
	Ipari park keretén belül dolgozók száma
	Pénzügyi szolgáltatások
	Bankfiók léte
	ATM-ek léte
	Takarékszövetkezet léte
	Biztosítási iroda léte
	Közmű ellátottság
	Összes külterületnek számító településrész elektromos energiával való ellátottsága
	Közüzemi vízhálózat léte
	Zárt közcsatorna-hálózat léte
	Hulladéklerakó léte
	Állati hulladék elhelyezésére kialakított tároló léte
	Oktatás
	Óvoda léte
	Többcélú kistérségi társulás keretében a településen kívül, más településen működőóvoda léte
	A többcélú kistérségi társulás keretében a településen kívül működőóvoda helye
	Csak alsó tagozatot működtetőáltalános iskola léte
	Többcélú kistérségi társulás keretében a településen kívül, más településen működőalsó tagozatos iskola léte
	A többcélú kistérségi társulás keretében a településen kívül működőalsó tagozatos iskola helye
	Alsó és felsőtagozatot működtetőáltalános iskola léte
	Többcélú kistérségi társulás keretében a településen kívül, más településen működőalsó

	és felsőtagozatos iskola léte
	A többcélú kistérségi társulás keretében a településen kívül működő alsó és felsőtagozatos iskola helye
	Középiskola léte
	Szakiskolai és speciális szakiskolai feladat-ellátási hely léte
	Kollégiumi feladat-ellátási hely léte
	Felnőtt átképzési központok léte
	Kultúra
	Könyvtár léte
	Mozgókönyvtári állomáshely léte
	Filmszínház léte
	Múzeum léte
	Legalább helyi védetség alatt lévő épületek (kúriák, kunhalmok, földvárak, stb.) léte
	Legalább helyi védetség alatt álló településszerkezeti egységek, épületek (minimum három elemből álló egység) léte
	Általános Művelődési Központ léte
	Közösségi, oktatási, fejlesztési célú tevékenységekhez, kiállításokhoz, fedett és szabadtéri kulturális rendezvényekhez helyszín léte
	Telekommunikáció
	Szélessávú Internet léte
	Teleházak léte
	E-Magyarország pontok léte
	IT-mentor léte
	Vezetékes telefonhálózat léte
	Mobilhálózat léte
	Szociális ellátás
	Tartós bentlakásos és átmeneti elhelyezést nyújtó szociális intézmény léte
	Időskorúak otthonának léte
	Nappali ellátást nyújtó idősek klubjának léte
	Gyermekjóléti szolgálat léte
	Családsegítőléte
	Házi gondozó léte
	Bölcsőde, vagy egyéb alternatív napközbeni gyermekfelügyelet léte
	Egészségügyi ellátás
	Háziorvosi székhely léte
	Központi körzeti (háziiorvosi) ügyelet léte
	Járóbeteg szakellátás léte
	Szülészeti ellátás léte (kórházban vagy szülőotthonban)
	Gyógyszertár léte
	Mentőállomás léte
	Állatorvosi ellátás léte
	Fogorvosi ellátás léte
	Prevenció és szűrés, rehabilitáció (gyógytornász) infrastruktúra léte
	Egészségügyi kommunikációs pont léte
	Szabadidős tevékenységekre és sportolásra alkalmas infrastruktúra
	Fedett/nyitott úszómedence léte
	Közösségi tornaterem léte
	Parkok léte
	Jelzett turistautak léte
	Egyéb közterületek (pl. játszótérek) léte
	Sportlétesítmények léte
	Horgászatra alkalmas infrastruktúra léte

	Vadászatra alkalmas infrastruktúra léte
	Lovas sportokra kialakított infrastruktúra léte
	Közösségi programok száma egy évben
	Egyéb infrastruktúra
	Integrált kistelepülési közösségi és szolgáltató terek léte
	Falugondnoki/településgondnoki szolgálat léte
	Életházak léte
	Gazdaságfejlesztési szervezetek
	Helyi gazdaságfejlesztési szervezetek léte
	Ipari kamara léte
	Agrárkamara léte
	Pénzügyi és gazdasági tanácsadás léte
	Turisztikai egyesületek léte
	Rotary típusú klubok léte
	Falugazdász léte
	Természeti adottságok
	Helyi jelentőségű védett természeti területek léte
	Országos jelentőségű védett területek léte
	Natura 2000 területek
	Különleges madárvédelmi területek léte
	Különleges természet-megőrzési területek léte
	Kiemelt jelentőségű különleges természet-megőrzési területek léte
	Közbiztonsági szolgálat
	Rendőrség léte
	Tűzoltóság léte
	Polgárőrség léte
	Legfontosabb probléma és lehetőség a településen
	A legfontosabb probléma és a legfontosabb lehetőség a településen egy mondatban
	A legfontosabb probléma
	A legfontosabb lehetőség
	Helyzetelemzés kiegészítése
	Térség általános jellemzői
	A térség lakosságának változása az elmúlt öt évben
	Lakosság száma a térségben - 2006
	Lakosság száma a térségben - 2005
	Lakosság száma a térségben - 2004
	Lakosság száma a térségben - 2003
	Lakosság száma a térségben - 2002
	A térségben található települések jogállása
	Város
	Nagyközség
	Község
	A 47 leghátrányosabb kistérség közé tartozó települések
	LHH települések száma
	LHH települések összlakossága
	A térség általános jellemzői, a hely szelleme
	A térség általános jellemzői, a hely szelleme
	A térség környezeti állapotának leírása
	A térség környezeti állapotának leírása
	47 leghátrányosabb helyzetű kistérség közé tartozó települések bemutatása

	47 leghátrányosabb helyzetű kistérség közé tartozó települések bemutatása
Aktív vállalkozások	
	A térség 10 legnagyobb foglalkoztató vállalkozása
	Név
	Működés helye a térségben
	Székhely
	Főtevékenység (2003-tól érvényes TEÁOR)
	Főtevékenység (2008-tól érvényes TEÁOR)
	Szektor
	Foglalkoztatottak száma
	Árbevétel (nem kötelezően kitöltendő)
	Export árbevétel (nem kötelezően kitöltendő)
	A térség helyzete a vállalkozások szempontjából
	A térség helyzete a vállalkozások szempontjából
Non-profit szervezetek	
	Non-profit szervezetek száma tevékenység szerint a térségben
	Kultúrával kapcsolatos tevékenységgel foglalkozó non-profit szervezetek
	Vallással kapcsolatos tevékenységgel foglalkozó non-profit szervezetek
	Sporttal kapcsolatos tevékenységgel foglalkozó non-profit szervezetek
	Szabadidővel kapcsolatos tevékenységgel foglalkozó non-profit szervezetek
	Oktatással kapcsolatos tevékenységgel foglalkozó folytató non-profit szervezetek
	Kutatással, tudományokkal foglalkozó non-profit szervezetek
	Egészségüggyel kapcsolatos tevékenységgel foglalkozó non-profit szervezetek
	Szociális ellátással kapcsolatos tevékenységgel foglalkozó non-profit szervezetek
	Polgárvédelemmel, tűzoltással kapcsolatos tevékenységgel foglalkozó non-profit szervezetek
	Környezetvédelemmel kapcsolatos tevékenységgel foglalkozó non-profit szervezetek
	Településfejlesztéssel, lakásüggyel kapcsolatos tevékenységgel foglalkozó non-profit szervezetek
	Gazdaságfejlesztéssel, munkaüggyel kapcsolatos tevékenységgel foglalkozó non-profit szervezetek
	Jogvédelemmel kapcsolatos tevékenységgel foglalkozó non-profit szervezetek
	Közbiztonság védelmével kapcsolatos tevékenységgel foglalkozó non-profit szervezetek
	Többcélú adományosztással foglalkozó non-profit szervezetek, non-profit szövetségek
	Nemzetközi kapcsolatokkal foglalkozó non-profit szervezetek
	Szakmai, gazdasági érdekképviselettel kapcsolatos tevékenységgel foglalkozó non-profit szervezetek
	Politikai tevékenységet folytató non-profit szervezetek
	A térség jelentősebb non-profit szervezeteinek jellemzése
	A térség jelentősebb non-profit szervezeteinek jellemzése
Foglalkoztatottsági helyzet	
	Foglalkoztatottság a térségben
	Munkanélküliségi ráta
	Foglalkoztatottak száma
	A térség foglalkoztatottsági helyzete
	A térség foglalkoztatottsági helyzete
Demográfiai helyzet	
	Lakosság kor szerinti összetétele a térségben
	0-2 éves
	3-5 éves
	6-14 éves
	15-59 éves

	60 éves és idősebb
	A térség demográfiai helyzete
	A térség demográfiai helyzete
Infrastruktúra	
	A térség egyik településén sem megtalálható infrastrukturális elemek
	Nem megtalálható infrastrukturális elemek
	A térség infrastrukturális adottságai
	A térség infrastrukturális adottságai
Legfontosabb probléma és lehetőség a térségben	
	A legfontosabb probléma
	A legfontosabb probléma
	A legfontosabb lehetőség
	A legfontosabb lehetőség
Fő fejlesztési prioritások és intézkedések	
Fő fejlesztési prioritások	
	Főfejlesztési prioritások
	Főfejlesztési prioritás
Főfejlesztési prioritásokból származó intézkedések	
	Főfejlesztési prioritásokból származó fejlesztési intézkedések
	Fejlesztési intézkedés
Főfejlesztési prioritások és intézkedések szabadszöveges kiegészítése	
A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia egymondatos címe	
	A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia egymondatos címe
A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia alapvető célja néhány mondatban	
	A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia alapvető célja néhány mondatban
Helyi gazdaságfejlesztési terv	
Mezőgazdaság, erdő-, hal-, vadgazdálkodásra vonatkozó megoldási javaslatok	
	Megoldási javaslat 1
	Fő fejlesztési prioritás
	Fejlesztési intézkedés
	Helyzet/Adottság
	Probléma/Lehetőség
	Megoldási javaslat
	Várható eredmény
	Forráscím
	Megoldási javaslat összes becsült költsége
	Megoldási javaslat megvalósításához szükséges támogatás összege
	Megvalósítás során támogatható maximális projektméret
	Megvalósítás során támogatható minimális projektméret
	Megvalósítás során várható kérelmek száma
	Megvalósítás esetén a projektek jogcíme
	A HPME által érintett települések listája
	Támogatás intenzitása vállalkozások számára
	... non-profit szervezetek számára
	... önkormányzatok számára
	... egyházak számára
	... természetes személyek számára
	Javaslat prioritása, ha benne van a 10 legfontosabb gazdaságfejlesztéssel kapcsolatos vidékfejlesztési javaslatban
Bányászatra, feldolgozóiparra, villamosenergia-, gáz-, gőz-, vízellátásra vonatkozó megoldási javaslatok	
	Megoldási javaslat 1

	Fő fejlesztési prioritás
	Fejlesztési intézkedés
	Helyzet/Adottság
	Probléma/Lehetőség
	Megoldási javaslat
	Várható eredmény
	Forráscím
	Megoldási javaslat összes becsült költsége
	Megoldási javaslat megvalósításához szükséges támogatás összege
	Megvalósítás során támogatható maximális projektméret
	Megvalósítás során támogatható minimális projektméret
	Megvalósítás során várható kérelmek száma
	Megvalósítás esetén a projektek jogcíme
	A HPME által érintett települések listája
	Támogatás intenzitása vállalkozások számára
	... non-profit szervezetek számára
	... önkormányzatok számára
	... egyházak számára
	... természetes személyek számára
	Javaslat prioritása, ha benne van a 10 legfontosabb gazdaságfejlesztéssel kapcsolatos vidékfejlesztési javaslatban
Építőiparra vonatkozó megoldási javaslatok	
	Megoldási javaslat 1
	Fő fejlesztési prioritás
	Fejlesztési intézkedés
	Helyzet/Adottság
	Probléma/Lehetőség
	Megoldási javaslat
	Várható eredmény
	Forráscím
	Megoldási javaslat összes becsült költsége
	Megoldási javaslat megvalósításához szükséges támogatás összege
	Megvalósítás során támogatható maximális projektméret
	Megvalósítás során támogatható minimális projektméret
	Megvalósítás során várható kérelmek száma
	Megvalósítás esetén a projektek jogcíme
	A HPME által érintett települések listája
	Támogatás intenzitása vállalkozások számára
	... non-profit szervezetek számára
	... önkormányzatok számára
	... egyházak számára
	... természetes személyek számára
	Javaslat prioritása, ha benne van a 10 legfontosabb gazdaságfejlesztéssel kapcsolatos vidékfejlesztési javaslatban
Kereskedelemre, javításra vonatkozó megoldási javaslatok	
	Megoldási javaslat 1
	Fő fejlesztési prioritás
	Fejlesztési intézkedés
	Helyzet/Adottság
	Probléma/Lehetőség
	Megoldási javaslat
	Várható eredmény

		Forráscím
		Megoldási javaslat összes becsült költsége
		Megoldási javaslat megvalósításához szükséges támogatás összege
		Megvalósítás során támogatható maximális projektméret
		Megvalósítás során támogatható minimális projektméret
		Megvalósítás során várható kérelmek száma
		Megvalósítás esetén a projektek jogcíme
		A HPME által érintett települések listája
		Támogatás intenzitása vállalkozások számára
		... non-profit szervezetek számára
		... önkormányzatok számára
		... egyházak számára
		... természetes személyek számára
		Javaslat prioritása, ha benne van a 10 legfontosabb gazdaságfejlesztéssel kapcsolatos vidékfejlesztési javaslatban
Szálláshely-szolgáltatásra és vendéglátásra vonatkozó megoldási javaslatok		
		Megoldási javaslat 1
		Fő fejlesztési prioritás
		Fejlesztési intézkedés
		Helyzet/Adottság
		Probléma/Lehetőség
		Megoldási javaslat
		Várható eredmény
		Forráscím
		Megoldási javaslat összes becsült költsége
		Megoldási javaslat megvalósításához szükséges támogatás összege
		Megvalósítás során támogatható maximális projektméret
		Megvalósítás során támogatható minimális projektméret
		Megvalósítás során várható kérelmek száma
		Megvalósítás esetén a projektek jogcíme
		A HPME által érintett települések listája
		Támogatás intenzitása vállalkozások számára
		... non-profit szervezetek számára
		... önkormányzatok számára
		... egyházak számára
		... természetes személyek számára
		Javaslat prioritása, ha benne van a 10 legfontosabb gazdaságfejlesztéssel kapcsolatos vidékfejlesztési javaslatban
Szállítási, raktározási, postai és távközlési szolgáltatásokra vonatkozó megoldási javaslatok		
		Megoldási javaslat 1
		Fő fejlesztési prioritás
		Fejlesztési intézkedés
		Helyzet/Adottság
		Probléma/Lehetőség
		Megoldási javaslat
		Várható eredmény
		Forráscím
		Megoldási javaslat összes becsült költsége
		Megoldási javaslat megvalósításához szükséges támogatás összege
		Megvalósítás során támogatható maximális projektméret
		Megvalósítás során támogatható minimális projektméret
		Megvalósítás során várható kérelmek száma

	Megvalósítás esetén a projektek jogcíme
	A HPME által érintett települések listája
	Támogatás intenzitása vállalkozások számára
	... non-profit szervezetek számára
	... önkormányzatok számára
	... egyházak számára
	... természetes személyek számára
	Javaslat prioritása, ha benne van a 10 legfontosabb gazdaságfejlesztéssel kapcsolatos vidékfejlesztési javaslatban
Pénzügyi közvetítés ágra vonatkozó megoldási javaslatok	
	Megoldási javaslat 1
	Fő fejlesztési prioritás
	Fejlesztési intézkedés
	Helyzet/Adottság
	Probléma/Lehetőség
	Megoldási javaslat
	Várható eredmény
	Forráscím
	Megoldási javaslat összes becsült költsége
	Megoldási javaslat megvalósításához szükséges támogatás összege
	Megvalósítás során támogatható maximális projektméret
	Megvalósítás során támogatható minimális projektméret
	Megvalósítás során várható kérelmek száma
	Megvalósítás esetén a projektek jogcíme
	A HPME által érintett települések listája
	Támogatás intenzitása vállalkozások számára
	... non-profit szervezetek számára
	... önkormányzatok számára
	... egyházak számára
	... természetes személyek számára
	Javaslat prioritása, ha benne van a 10 legfontosabb gazdaságfejlesztéssel kapcsolatos vidékfejlesztési javaslatban
Ingtatlanügyletek, gazdasági szolgáltatás ágra vonatkozó megoldási javaslatok	
	Megoldási javaslat 1
	Fő fejlesztési prioritás
	Fejlesztési intézkedés
	Helyzet/Adottság
	Probléma/Lehetőség
	Megoldási javaslat
	Várható eredmény
	Forráscím
	Megoldási javaslat összes becsült költsége
	Megoldási javaslat megvalósításához szükséges támogatás összege
	Megvalósítás során támogatható maximális projektméret
	Megvalósítás során támogatható minimális projektméret
	Megvalósítás során várható kérelmek száma
	Megvalósítás esetén a projektek jogcíme
	A HPME által érintett települések listája
	Támogatás intenzitása vállalkozások számára
	... non-profit szervezetek számára
	... önkormányzatok számára
	... egyházak számára

		... természetes személyek számára
		Javaslat prioritása, ha benne van a 10 legfontosabb gazdaságfejlesztéssel kapcsolatos vidékfejlesztési javaslatban
Egyéb szolgáltatásokra vonatkozó megoldási javaslatok		
		Megoldási javaslat 1
		Fő fejlesztési prioritás
		Fejlesztési intézkedés
		Helyzet/Adottság
		Probléma/Lehetőség
		Megoldási javaslat
		Várható eredmény
		Forráscím
		Megoldási javaslat összes becsült költsége
		Megoldási javaslat megvalósításához szükséges támogatás összege
		Megvalósítás során támogatható maximális projektméret
		Megvalósítás során támogatható minimális projektméret
		Megvalósítás során várható kérelmek száma
		Megvalósítás esetén a projektek jogcíme
		A HPME által érintett települések listája
		Támogatás intenzitása vállalkozások számára
		... non-profit szervezetek számára
		... önkormányzatok számára
		... egyházak számára
		... természetes személyek számára
		Javaslat prioritása, ha benne van a 10 legfontosabb gazdaságfejlesztéssel kapcsolatos vidékfejlesztési javaslatban
Egyéb tevékenység ágra vonatkozó megoldási javaslatok		
		Megoldási javaslat 1
		Fő fejlesztési prioritás
		Fejlesztési intézkedés
		Helyzet/Adottság
		Probléma/Lehetőség
		Megoldási javaslat
		Várható eredmény
		Forráscím
		Megoldási javaslat összes becsült költsége
		Megoldási javaslat megvalósításához szükséges támogatás összege
		Megvalósítás során támogatható maximális projektméret
		Megvalósítás során támogatható minimális projektméret
		Megvalósítás során várható kérelmek száma
		Megvalósítás esetén a projektek jogcíme
		A HPME által érintett települések listája
		Támogatás intenzitása vállalkozások számára
		... non-profit szervezetek számára
		... önkormányzatok számára
		... egyházak számára
		... természetes személyek számára
		Javaslat prioritása, ha benne van a 10 legfontosabb gazdaságfejlesztéssel kapcsolatos vidékfejlesztési javaslatban
Helyi szolgáltatás-, valamint falu- és településfejlesztési terv		
Közlekedés		
		Megoldási javaslat 1

	Fő fejlesztési prioritás
	Fejlesztési intézkedés
	Helyzet/Adottság
	Probléma/Lehetőség
	Megoldási javaslat
	Várható eredmény
	Forráscím
	Megoldási javaslat összes becsült költsége
	Megoldási javaslat megvalósításához szükséges támogatás összege
	Megvalósítás során támogatható maximális projektméret
	Megvalósítás során támogatható minimális projektméret
	Megvalósítás során várható kérelmek száma
	Megvalósítás esetén a projektek jogcíme
	A HPME által érintett települések listája
	Támogatás intenzitása vállalkozások számára
	... non-profit szervezetek számára
	... önkormányzatok számára
	... egyházak számára
	... természetes személyek számára
	Javaslat prioritása, ha benne van a 10 legfontosabb szolgáltatás-, illetve falu- és településfejlesztéssel kapcsolatos vidékfejlesztési javaslatban
Adminisztratív és kereskedelmi szolgáltatások	
	Megoldási javaslat 1
	Fő fejlesztési prioritás
	Fejlesztési intézkedés
	Helyzet/Adottság
	Probléma/Lehetőség
	Megoldási javaslat
	Várható eredmény
	Forráscím
	Megoldási javaslat összes becsült költsége
	Megoldási javaslat megvalósításához szükséges támogatás összege
	Megvalósítás során támogatható maximális projektméret
	Megvalósítás során támogatható minimális projektméret
	Megvalósítás során várható kérelmek száma
	Megvalósítás esetén a projektek jogcíme
	A HPME által érintett települések listája
	Támogatás intenzitása vállalkozások számára
	... non-profit szervezetek számára
	... önkormányzatok számára
	... egyházak számára
	... természetes személyek számára
	Javaslat prioritása, ha benne van a 10 legfontosabb szolgáltatás-, illetve falu- és településfejlesztéssel kapcsolatos vidékfejlesztési javaslatban
Ipari parkok	
	Megoldási javaslat 1
	Fő fejlesztési prioritás
	Fejlesztési intézkedés
	Helyzet/Adottság
	Probléma/Lehetőség
	Megoldási javaslat
	Várható eredmény

		Forráscím
		Megoldási javaslat összes becsült költsége
		Megoldási javaslat megvalósításához szükséges támogatás összege
		Megvalósítás során támogatható maximális projektméret
		Megvalósítás során támogatható minimális projektméret
		Megvalósítás során várható kérelmek száma
		Megvalósítás esetén a projektek jogcíme
		A HPME által érintett települések listája
		Támogatás intenzitása vállalkozások számára
		... non-profit szervezetek számára
		... önkormányzatok számára
		... egyházak számára
		... természetes személyek számára
		Javaslat prioritása, ha benne van a 10 legfontosabb szolgáltatás-, illetve falu- és településfejlesztéssel kapcsolatos vidékfejlesztési javaslatban
Közmű ellátottság		
		Megoldási javaslat 1
		Fő fejlesztési prioritás
		Fejlesztési intézkedés
		Helyzet/Adottság
		Probléma/Lehetőség
		Megoldási javaslat
		Várható eredmény
		Forráscím
		Megoldási javaslat összes becsült költsége
		Megoldási javaslat megvalósításához szükséges támogatás összege
		Megvalósítás során támogatható maximális projektméret
		Megvalósítás során támogatható minimális projektméret
		Megvalósítás során várható kérelmek száma
		Megvalósítás esetén a projektek jogcíme
		A HPME által érintett települések listája
		Támogatás intenzitása vállalkozások számára
		... non-profit szervezetek számára
		... önkormányzatok számára
		... egyházak számára
		... természetes személyek számára
		Javaslat prioritása, ha benne van a 10 legfontosabb szolgáltatás-, illetve falu- és településfejlesztéssel kapcsolatos vidékfejlesztési javaslatban
Oktatás		
		Megoldási javaslat 1
		Fő fejlesztési prioritás
		Fejlesztési intézkedés
		Helyzet/Adottság
		Probléma/Lehetőség
		Megoldási javaslat
		Várható eredmény
		Forráscím
		Megoldási javaslat összes becsült költsége
		Megoldási javaslat megvalósításához szükséges támogatás összege
		Megvalósítás során támogatható maximális projektméret
		Megvalósítás során támogatható minimális projektméret
		Megvalósítás során várható kérelmek száma

	Megvalósítás esetén a projektek jogcíme
	A HPME által érintett települések listája
	Támogatás intenzitása vállalkozások számára
	... non-profit szervezetek számára
	... önkormányzatok számára
	... egyházak számára
	... természetes személyek számára
	Javaslat prioritása, ha benne van a 10 legfontosabb szolgáltatás-, illetve falu- és településfejlesztéssel kapcsolatos vidékfejlesztési javaslatban
Kultúra	
	Megoldási javaslat 1
	Fő fejlesztési prioritás
	Fejlesztési intézkedés
	Helyzet/Adottság
	Probléma/Lehetőség
	Megoldási javaslat
	Várható eredmény
	Forráscím
	Megoldási javaslat összes becsült költsége
	Megoldási javaslat megvalósításához szükséges támogatás összege
	Megvalósítás során támogatható maximális projektméret
	Megvalósítás során támogatható minimális projektméret
	Megvalósítás során várható kérelmek száma
	Megvalósítás esetén a projektek jogcíme
	A HPME által érintett települések listája
	Támogatás intenzitása vállalkozások számára
	... non-profit szervezetek számára
	... önkormányzatok számára
	... egyházak számára
	... természetes személyek számára
	Javaslat prioritása, ha benne van a 10 legfontosabb szolgáltatás-, illetve falu- és településfejlesztéssel kapcsolatos vidékfejlesztési javaslatban
Telekommunikáció	
	Megoldási javaslat 1
	Fő fejlesztési prioritás
	Fejlesztési intézkedés
	Helyzet/Adottság
	Probléma/Lehetőség
	Megoldási javaslat
	Várható eredmény
	Forráscím
	Megoldási javaslat összes becsült költsége
	Megoldási javaslat megvalósításához szükséges támogatás összege
	Megvalósítás során támogatható maximális projektméret
	Megvalósítás során támogatható minimális projektméret
	Megvalósítás során várható kérelmek száma
	Megvalósítás esetén a projektek jogcíme
	A HPME által érintett települések listája
	Támogatás intenzitása vállalkozások számára
	... non-profit szervezetek számára
	... önkormányzatok számára
	... egyházak számára

		... természetes személyek számára
		Javaslat prioritása, ha benne van a 10 legfontosabb szolgáltatás-, illetve falu- és településfejlesztéssel kapcsolatos vidékfejlesztési javaslatban
Szociális ellátás		
		Megoldási javaslat 1
		Fő fejlesztési prioritás
		Fejlesztési intézkedés
		Helyzet/Adottság
		Probléma/Lehetőség
		Megoldási javaslat
		Várható eredmény
		Forráscím
		Megoldási javaslat összes becsült költsége
		Megoldási javaslat megvalósításához szükséges támogatás összege
		Megvalósítás során támogatható maximális projektméret
		Megvalósítás során támogatható minimális projektméret
		Megvalósítás során várható kérelmek száma
		Megvalósítás esetén a projektek jogcíme
		A HPME által érintett települések listája
		Támogatás intenzitása vállalkozások számára
		... non-profit szervezetek számára
		... önkormányzatok számára
		... egyházak számára
		... természetes személyek számára
		Javaslat prioritása, ha benne van a 10 legfontosabb szolgáltatás-, illetve falu- és településfejlesztéssel kapcsolatos vidékfejlesztési javaslatban
Egészségügyi ellátás		
		Megoldási javaslat 1
		Fő fejlesztési prioritás
		Fejlesztési intézkedés
		Helyzet/Adottság
		Probléma/Lehetőség
		Megoldási javaslat
		Várható eredmény
		Forráscím
		Megoldási javaslat összes becsült költsége
		Megoldási javaslat megvalósításához szükséges támogatás összege
		Megvalósítás során támogatható maximális projektméret
		Megvalósítás során támogatható minimális projektméret
		Megvalósítás során várható kérelmek száma
		Megvalósítás esetén a projektek jogcíme
		A HPME által érintett települések listája
		Támogatás intenzitása vállalkozások számára
		... non-profit szervezetek számára
		... önkormányzatok számára
		... egyházak számára
		... természetes személyek számára
		Javaslat prioritása, ha benne van a 10 legfontosabb szolgáltatás-, illetve falu- és településfejlesztéssel kapcsolatos vidékfejlesztési javaslatban
Szabadidős tevékenységekre és sportolásra alkalmas infrastruktúra		
		Megoldási javaslat 1
		Fő fejlesztési prioritás

		Fejlesztési intézkedés
		Helyzet/Adottság
		Probléma/Lehetőség
		Megoldási javaslat
		Várható eredmény
		Forráscím
		Megoldási javaslat összes becsült költsége
		Megoldási javaslat megvalósításához szükséges támogatás összege
		Megvalósítás során támogatható maximális projektméret
		Megvalósítás során támogatható minimális projektméret
		Megvalósítás során várható kérelmek száma
		Megvalósítás esetén a projektek jogcíme
		A HPME által érintett települések listája
		Támogatás intenzitása vállalkozások számára
		... non-profit szervezetek számára
		... önkormányzatok számára
		... egyházak számára
		... természetes személyek számára
		Javaslat prioritása, ha benne van a 10 legfontosabb szolgáltatás-, illetve falu- és településfejlesztéssel kapcsolatos vidékfejlesztési javaslatban
Egyéb infrastruktúra		
		Megoldási javaslat 1
		Fő fejlesztési prioritás
		Fejlesztési intézkedés
		Helyzet/Adottság
		Probléma/Lehetőség
		Megoldási javaslat
		Várható eredmény
		Forráscím
		Megoldási javaslat összes becsült költsége
		Megoldási javaslat megvalósításához szükséges támogatás összege
		Megvalósítás során támogatható maximális projektméret
		Megvalósítás során támogatható minimális projektméret
		Megvalósítás során várható kérelmek száma
		Megvalósítás esetén a projektek jogcíme
		A HPME által érintett települések listája
		Támogatás intenzitása vállalkozások számára
		... non-profit szervezetek számára
		... önkormányzatok számára
		... egyházak számára
		... természetes személyek számára
		Javaslat prioritása, ha benne van a 10 legfontosabb szolgáltatás-, illetve falu- és településfejlesztéssel kapcsolatos vidékfejlesztési javaslatban
Gazdaságfejlesztési szervezetek		
		Megoldási javaslat 1
		Fő fejlesztési prioritás
		Fejlesztési intézkedés
		Helyzet/Adottság
		Probléma/Lehetőség
		Megoldási javaslat
		Várható eredmény
		Forráscím

	Megoldási javaslat összes becsült költsége
	Megoldási javaslat megvalósításához szükséges támogatás összege
	Megvalósítás során támogatható maximális projektméret
	Megvalósítás során támogatható minimális projektméret
	Megvalósítás során várható kérelmek száma
	Megvalósítás esetén a projektek jogcíme
	A HPME által érintett települések listája
	Támogatás intenzitása vállalkozások számára
	... non-profit szervezetek számára
	... önkormányzatok számára
	... egyházak számára
	... természetes személyek számára
	Javaslat prioritása, ha benne van a 10 legfontosabb szolgáltatás-, illetve falu- és településfejlesztéssel kapcsolatos vidékfejlesztési javaslatban
Természeti adottságok	
	Megoldási javaslat 1
	Fő fejlesztési prioritás
	Fejlesztési intézkedés
	Helyzet/Adottság
	Probléma/Lehetőség
	Megoldási javaslat
	Várható eredmény
	Forráscím
	Megoldási javaslat összes becsült költsége
	Megoldási javaslat megvalósításához szükséges támogatás összege
	Megvalósítás során támogatható maximális projektméret
	Megvalósítás során támogatható minimális projektméret
	Megvalósítás során várható kérelmek száma
	Megvalósítás esetén a projektek jogcíme
	A HPME által érintett települések listája
	Támogatás intenzitása vállalkozások számára
	... non-profit szervezetek számára
	... önkormányzatok számára
	... egyházak számára
	... természetes személyek számára
	Javaslat prioritása, ha benne van a 10 legfontosabb szolgáltatás-, illetve falu- és településfejlesztéssel kapcsolatos vidékfejlesztési javaslatban
Közbiztonsági szolgálat	
	Megoldási javaslat 1
	Fő fejlesztési prioritás
	Fejlesztési intézkedés
	Helyzet/Adottság
	Probléma/Lehetőség
	Megoldási javaslat
	Várható eredmény
	Forráscím
	Megoldási javaslat összes becsült költsége
	Megoldási javaslat megvalósításához szükséges támogatás összege
	Megvalósítás során támogatható maximális projektméret
	Megvalósítás során támogatható minimális projektméret
	Megvalósítás során várható kérelmek száma
	Megvalósítás esetén a projektek jogcíme

		A HPME által érintett települések listája
		Támogatás intenzitása vállalkozások számára
		... non-profit szervezetek számára
		... önkormányzatok számára
		... egyházak számára
		... természetes személyek számára
		Javaslat prioritása, ha benne van a 10 legfontosabb szolgáltatás-, illetve falu- és településfejlesztéssel kapcsolatos vidékfejlesztési javaslatban
Megoldási javaslatok szabadszöveges kiegészítése		
Kitekintés, egyéb kiegészítések		
		Fő fejlesztési prioritások és intézkedések viszonya és ütemezése, illetve a teljes stratégia várható hatása
		Fő fejlesztési prioritások és intézkedések viszonya és ütemezése, illetve a teljes stratégia várható hatása
		Az esélyegyenlőség és a fenntarthatóság érvényesülésének bemutatása a stratégiában
		Az esélyegyenlőség és a fenntarthatóság érvényesülésének bemutatása a stratégiában
		Korábbi fejlesztési terveknek a tervezési területre gyakorolt hatásai
		Korábbi fejlesztési terveknek a tervezési területre gyakorolt hatásai
		A stratégia-alkotási folyamat lezárta után tervezett LEADER-szerű működés bemutatása
		A stratégia-alkotási folyamat lezárta után tervezett LEADER-szerű működés bemutatása